Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Baggesen, Jens

Titel: Eventyr og Fortællinger. - 1889

Citation: Baggesen, Jens: ”Eventyr og Fortællinger. - 1889”, i Baggesen, Jens: *Eventyr og Fortællinger. - 1889*, 1889-1903, s. 293. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-baggesen01val-shoot-idm139893709712000.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Eventyr og Fortællinger. - 1889

Anmærkninger.

294
295

D en første Gang Baggesen fremtraadte med en Samling af poetiske Fortællinger, var i Aaret 1785, da han - der dengang allerede, ikke 21 Aar gammel, havde henledet Opmærksomheden paa sig ved adskillige Digte deels i Aargangene 1783-85 af de af Pram og Rahbek hos Iversen i Odense udgivne Nytaarsgaver, deels i den 1ste Aargang 1785 af de af Riber redigerede saakaldte schultziste Poesisamlinger - efter forudgaaet Subskriptionsindbydelse udgav et Bind "Comiske Fortællinger'', indbefattende de i nærværende Bind S. 9-113 optagne tre Fortællinger samt et ikke senere af ham optrykt Fragment "Deucalion og Pyrrha." Subskriptionsindbydelsen - der af Molbech ("Hist.-biogr. Samlinger", 1851, S. 276) charakteriseres med de Ord, at den "paa den Tid ikke kunde forfeile en vis overraskende Virkning og viste allerede i de saa Linier Anlæg til en dansk Prosa, der kunde bebude Labyrinthens Forfatter" - blev indrykket i Seidelins Odense Adresse-Contoirs Efterretninger 1784 Nr. 74 for 10de Septbr. (samt i et Par senere Nrr.) og forskaffede den unge Digter ikke mindre end 1175 Subskribenter (1334 Exmplarer). Den lød saaledes*):

Subskriptiøns-Plan.
Uagtet mit Fædreneland ikke har Mangel paa endog Mesterstykker i den fortællende Poesie, har jeg dog vovet, at ønske nogle Prøvestykker, som jeg har udarbeidet under Navn af *komiske Fortællinger* , trykte, for ved disse at giøre min Opvartning for Publikum. Jeg ærer dette, og elsker mig selv for høit, til at ville bebyrde mine Læsere med noget, som jeg ikke havde Haab om, at det, om ikke ganske, saa dog for en Deel kunde behage dem; og for at opnaae dette mit ivrigste Ønske, har jeg anvendt al Flid og alle de Evner, Naturen har givet mig. Ved Hielp af 12 *Ark Skrivpapir* ville de udgiøre *–296 en ganske velskabt lille Bog i maadelig Octav, som naar den bliver indbunden derefter, kan blive saa kiøn som nogen. Prisen bliver for Subskribenterne 3 Mk., som jeg haaber, man vil finde billig. En Maaned efterat jeg har samlet et klækkeligt Antal Subskribentere, skal den være trykt.

Det er vanskeligt for saa ung og ubekiendt en Forfatter, som mig, at kunde fremføre noget til Forvar for en Subskriptions Plan. Saa meget er vist, at den, som vil sette sit Navn under denne, vover uendelig mindre end jeg, da han kun kan tabe 3 Mark, og neppe det, saasom Papiret dog kan bruges til et eller andet, da jeg derimod ved Bogen for evig kan tabe hans Agtelse. For Subskribenten har det virkelig endog sin sande Nytte, om han vover denne Udgivt; thi bliver Bogen saa lykkelig, at den behager ham, har han ikke spildt sine Penge; men skulde det modsatte finde Sted: kiere Læser! hvem vilde da ikke med Glæde give otte og fyrgetive Skilling, for at lære, en anden Gang at tage sig i Agt for mig?

J. Baggesen .

Disse "Comiske Fortællliger", med Motto:

- - - Ubi quid datur otî
Illudo chartis; hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum. -

Horat.

ledsagedes af følgende "Fortale":

Ikke blot at imodtage, men ogsaa efter Evne at meddeele Glæde, er en Pligt, som ingen fra Monarken til Betleren bør forsømme. Vort Liv og vore sleeste Glæder i Livet har sat og sætter os daglig i Gield til vore Medmennesker; det bør være vor Bestræbelse, at betale noget deraf, om det end skulle blot skee ved at give dem en uskadelig Tidsfordriv.

Lyst til at opfylde denne Pligt saa nøie, som det var mig mueligt, bragde mig tidlig til at undersøge, hvortil jeg havde mindst Udygtighed. De skiønne Videnskaber, og iblandt disse fornemmelig Poesien, henreve mig. Jeg ønskede brændende, at det maatte være
–– 297

dem, jeg med meest Held kunde opofre mig; prøvede mine ringe Kræfter dertil; og, da det ikke var mine Venner eller mig selv, som kunde bestemme deres større eller mindre Svaghed, forelagde jeg mine smaa Prøvestykker den store Dommer, Publicum.

Blot at blive tilgivet og taalt af dette, er sødt for den unge frygtsomme Digter. Jeg berusede mig ganske af den Nectar, jeg smagte i mine Landsmænds Overbærelse; jeg vilde giøre mig samme mindre uværdig - og

dette forledte mig til at udarbeide noget meere.

Jeg valgte den muntre fortællende Poesie, ikke fordi jeg følte større Tilbøielighed til den end til den alvorlige; men fordi jeg virkelig leed mindre, hvis mine Forsøg mislykkedes. Det gaaer den uheldige Digter som Aben i Fabelen: Quo altior eo turpior. Frygt for *Icars* og hans poetiske Brødres Skiebne, og Lydighed imod *Horazes* Versate diu, giorde, at jeg heller vilde begynde med at fortælle, end med at synge.

Saaledes vover da denne lille Bog, at giøre sin Opvartning for dig, o Publicum! Nedkastet for din Throne vil den enten anbefale eller beskiemme sin hidtil meget ubekiendte Forfatten, enten tilveiebringe mig din dyrebare Skaansel, (thi meer tør jeg kun hemmelig ønske mig,) eller hvad jeg neppe taaler at tænke, din Foragt.

Eiendom, Sundhed, Livet selv er intet imod den Ære, som eengang tabt aldrig vindes tilbage. Jeg har følt i sin heele gyselige Omfang hvad jeg vovede. Jeg stræbte derfor at anvende den mueligste Flid paa mit Arbeide og at bruge Fiilen saa længe jeg nogenledes kunde. Dette er Aarsagen til den Langsomhed, hvormed det gik igiennem Pressen. Heller for sildig end for tidlig, syntes mig en passende Tanke for en Udgiver; gid jeg kun ikke burde tænkt: heller *aldrig* end nogen af begge Deele.
* * 298

Om min Bog har jeg for Resten kun lidet at sige mine Læsere. Overbeviist om, at den har Feil, og frygtende for, at den har mange, vil jeg dog ikke her kiede Læseren med at undskylde dem. Dem, jeg har kundet see, har jeg rettet. Dem, som ere blevne tilbage, kan intet rette. Hverken Ungdom, Mangel paa Tid, Legems eller Siels Fattigdom, eller noget andet kan undskylde disse, dersom de ulykkeligviis skulde have Overvægten.

Den næste Gang Digteren forelagde Publikum en Samling af sine poetiske Fortællinger, var i 1791, da han udgav 2 Bind "Ungdomsarbeider", af hvilke hele 1ste Bind og en Trediedeel af 2det indeholder Fortællinger, nemlig, foruden "Poesiens Oprindelse" i en ny Udgave, de i nærværende Bind S. 1-4 og 114-262 optagne ti Fortællinger. Foran begge Bind staaer som Motto: Nos hæc novimus esse nihil (Mart.) Forordet til 1ste Bind lyder saaledes:

Til Publicum.

"Da jeg i Aaret 1788 udgav Subscriptionsplanen paa *Bagateller i Vers og Prosa* , drømte jeg ikke om den Hovedforandring i min daværende Skiebne, som indtil nu har hindret og opholdt Udgaven af disse Smaaarbeider. En Reise til Badet i Pyrmont, som min yderlige Svaghed dengang giorde nødvendig, trak en længere Reise efter sig, og denne sysselsatte mig med saa megen anden Beskieftigelse, at jeg saae mig nødt til at opsætte Opfyldelsen af mit offentlige Løvte, for at efterkomme andre Pligter, der ikke mindre forbandt mig. Ved min Hiemkomst fandt jeg, i det jeg giennemsaae de til den lovede Udgave bestemte Stykker, at to Aars nærmere Bekiendtskab med mig selv og Verden ikke havde havt mindre Indslydelse paa den litterariske, end paa den øvrige Deel af mit Væsen. Jeg saae ikke blot, som før, Pletter i mine Stykker; men jeg saae Stykker, hvori alt var Plet, uagtet jeg dengang alt havde udvalgt, omarbeidet, forandret og forbedret dem.

Fuldbestemt, aldrig for Fremtiden at levere Publicum noget Arbeide, uden forud at have givet det al den fuldendte Runding og Glathed, det staaer i min Magt at give det, foretog jeg mig en nye og meget strængere Mynstring af mine Ubetydeligheder; og gav mig * * 299 til med den yderste Flig og Taalmodighed, at uddanne dem jeg valgte.

Dette, tildeels meget kiedsomme Arbeide har kostet mig ulige mere Tid og Møie, end alt hvad der forhen (naar jeg undtager Oversættelsen af Niels Klim) under mit Navn har forladt Pressen. Faa af mine Læsere ville vide mig Tak for denne Umage, færre ville ved hurtig Giennembladen opdage den, de fleste ville maaskee henregne den til det man kalder Tidspilde - men alle disse Betragtninger fritoge mig ikke fra min Pligt: at giøre det jeg giorde, saa got, som det var mig mueligt, at giøre det.

Først efter aldeles at have tilfredsstillet min Samvittighed i denne Henseende, vover jeg at overlade disse tvende første Bind af mine Forsøg til deres endelige Skiebne. Neppe ville de kunne møde nogen strængere Bedømmelse end min egen, hvad deres Indhold angaaer: Jeg veed at det er Bagateller. Jeg vilde ogsaa have kaldt dem saa, hvis det ikke i et alvorligere Lune var faldet mig ind, at denne Titel havde noget - skal jeg kalde det *søgt, skiødesløst, vildt* eller alt tilhobe? - noget i det mindfte, der kunde misforstaaes saaledes; og derfor besluttede at forandre den. Eu Bogs Titel kan fra een Side betragtet ansees som dens første Hilsen paa Publicum - og denne kan undertiden have noget saa characteristiskt, at man deraf strax slutter sig til dens øvrige Opdragede. Er denne første Hilsen stiv, stolt, overskuende - eller modsat, skiæv, krybende og tiggeragtig, fristes man letteligen til at lade Bekiendtskabet dermed være til Ende. For at undgaae al Fare for slig Afskrækken - valgte jeg det naturligste af alt, at kalde disse Forsøg hvad de virkeligen ere, Ungdomsarbeider.

Man vil formodentligen undre sig over, at jeg i denne Samling har udeladt adskillige Stykker, der med

nogen Forandring maaskee vilde have været de fleeste Læsere mindre uvelkomne, end adskillige af de optagne. Rigtig nok havde jeg ogsaa samlet en Deel Elegier, deels trykte, deels utrykte, som de af mine Smaastykker, der udentvivl vare Lyset mindst uværdige; men disse vilde have udgiort allene et heelt Bind for sig. Af samme Aarsag findes heller ingen prosaiske Stykker indrykte. Modtagelsen af det nærværende vil bestemme, om dets Overskud skal forblive i min Pult eller ikke.

Jeg haaber, at man vil tilgive mig, om eet eller andet Stykke skulde synes alt for langt fra det Maal, Guder, Mennesker, og jeg selv satte mig i det Øieblik det faldt mig ind at dyrke Muserne. Denne Dyrkelse har hidintil været forbunden med saa megen Kummer, afbrudt af saa mange ubehagelige Tilfælde, forstyrret af saa megen 300 Uroe - og min Tilstand overalt været saa modsat det otium, quod carmina scribentes quærunt, at det ikke er at undre, om den Sielsudmattelse og Legemssvaghed, hvormed jeg meer i smertefuld Krampe eud i rusende Begeistring har frembragt disse Smaating, her og der stikker frem, trods al den Umage jeg har giort mig for at skiule den.

Foran 2det Bind findes følgende "Forerindring":

I en Samling af saa forskiællige Stykker, som de, nærværende Bind indeholder, kan umueligen alt i alle Henseender være skrevet for alle. Forfatteren har vel overalt kun havt eet eeneste Hovedøiemeed, nemlig Opfyldelsen af Musernes Lov: at nytte og moere; men dette Øiemeed deeler sig i mangfoldige underordnede Hensigter, hvoraf hin og denne henhører meer eller mindre enten til den første eller til den anden Tavle. Snart vender Musen sig til den rige Lediggiænger, snart til den fattige Arbeider, snart for at vække, snart for at dysse, snart i bedrøvet og snart i muntert Lune. Nu er det en nyttig Sandhed, den vil anbringe, nu en Misbrug, den vil giøre opmærksom paa; stundom er det en Last den vil fremstille til Afskye, stundom en Fordom, den vil giøre latterlig; undertiden er det blot en Taare, undertiden blot et Smil, den vil aflokke - ofte, og alleroftest er det, som vor Holberg siger:

"For Folk ei eene, men for Sproget at polere".

Denne Forskiællighed i Hensigter, og deraf flydende Forskiæl i Maaden at efterstræbe deres Opnaaelse paa, maae naturligviis frembringe en
* * * * *
– – – – – 301

Afvexling, der i Almindelighed har sin Behagelighed; men ogsaa foraarsager, at den enkelte Læser ved eet Stykke mindre end ved et andet, og ved nogle maaskee aldeles ikke, finder sin individuelle Smag og Følelse tilfredsstillet.

Der er imidlertid een Synspunkt, hvorfra alle Læsere kunde betragte hele Indholdet af den meest blandede Samling, den nemlig, hvorfra Forfatteren betragter alle sine Læsere: *Sproget* , det eeneste han har tilfælles med alle, og alle med ham. Men hvor lidet er deres Antal, som læse Bøger for Sprogets Skyld, uagtet det upaatvivleligen i alle Digterværker er det vigtigste! Der hører maaskee den yderste Grad af Forfinelse i Cultur og Smag til at danne dette skarpe logiske Øie, hvis Blik opdager meer end Hovedtraadene i Slutningers og Ideers Sammenbindelse, og dette kiælne musikalske Øre, hvis Nerver rystes ved den sagteste Zefiraanden og mildeste Henrislen i Perioder og Tonefald. Og dette Smagens jeg veed ei hvad, denne fine Formtakt er vel neppe uddannet endnu hos os, uagtet vort Modersmaals overordentlige, maaskee med intet andet Sprogs lignelige, Naturynde giør denne Dannelse lettere, end hos noget andet Folk, hvis Tungemaal jeg kiender.

Tydskland eier en *Lessing* , en *Wieland* og en Vosz, og i disses udødelige Værker denne finere Sprogfølelse, denne Gratiernes Critik, denne sieldne Urbanitet, som man troede nedgravet under Athenens Ruiner, men man glemme ikke, at Tydsklands Genius vælger sine Mestere til Opførelsen af Smagens Tempel mellem hundrede, medens Dannemarks leder iblandt ti. Med lige Antal af Arbeidere, under lige heldige Omstændigheder, vilde den hyperboreiske Apollo maaskee have faaet sit Tempel fuldendt før enhver anden; thi neppe kunde nogen giøre sikkrere Regning paa alle Musers Understøttelse.

Det er derfor, at jeg i alle mine ubetydelige Forsøg meget mindre har seet paa *hvad* end paa *hvorledes* - mindre paa Materien end paa Indklædningen af det jeg vilde sige. Jeg aflægger med inderlig Fryd den oprigtige Tilstaaelse, at det er Sproget, man har at takke, hvis Samlingen af alle disse Stykker ikke skulde være uden al Værd - og maatte Følgen af deres Giennemlæsning blive den, at man blev ligegyldig mod deres Forfatter; men, uden at mærke det, varmere for det Sprog, han skriver, vilde jeg finde mig meer end lønnet for den Møie, hvormed jeg har udarbeidet dem.

Maatte alle vore danske Skribentere, og især de Digtere, hvis Evner saa langt overgaae mine, besiæles af den Omhue for Sproget, som jeg eene skylder den Ære, een og anden Gang at være bleven * 302 talt iblandt dem! Maatte de blive meer og meer opmærksomme paa den Skat, de besidde i deres Modersmaal, og maatte de efter Sange, som vor Thaarups Hymne, sinde sig belønnede i dets Taknemmelighed!

Man tilgive mig denne lille Udsvævelse af en virkelig Lidenskab, der aldrig - trods alle de uvenlige falske Beskyldninger man har giort mig - kiølnes i mit Hierte. Maaskee elsker jeg derfor ikke mindre mit

Fædreneland, fordi jeg kun elsker det elskværdige deri, og finder at en dansk Mangel er ikke mindre en Mangel, fordi den er dansk. For i Korthed at aflægge min Troesbekiendelse i denne Materie, maae jeg tilstaae, at jeg holder Sproget for det eeneste vaesentlige, hvorved Naturen skiller een Nation fra en anden - og fra denne Naturside betragtet finder jeg mit Fødeland elskeligere end alle dets Naboeriger. Jeg holder Sproget for et Lands Siel, og finder derfor, at man aldrig noksom kan befordre dets Dyrkelse, saa meget mindre, da man derfra umueligen kan afsondre Indflydelsen paa alt det øvrige. Hvor let, hvor behagelig, hvor belønnende vilde denne Siels Dyrkelse blive hos os! O! naar man engang i alle Landets Skoler lærer Dansk! naar man engang lærer overalt at udtale det! naar almindelig Oplysning engang fremviser det i al dets Ynde! O! jeg er vis paa at Gratierne selv, hvis de af Europas levende Sprog skulde vælge sigeet til Morgendragt, efterat have speilet sig med alle de andre, da vilde beholde det *Danske* ; og vor Schulzes Dom om dets musicalske Fortrin fuldender min Overbeviisning, at alle Sanggudinder i det vilde vælge Ord til deres Melodier.
* * * 303

Tredie Gang endelig udkom hans Fortællinger samlede 1807 i 2 Bind under Titel af "Eventyrer og Comiske Fortællinger", indeholdende, foruden endeel af de ældre Fortællinger fra ovennævnte to Udgaver i meer eller mindre omarbeidet Skikkelse, endvidere den nye Fortælling "Theateradministratoriaden" (nærv). Bind S. 263-78). Foran 1ste Bind fandtes følgende "Fortale".

I en Tid af to og tyve Aar, har jeg, iblandt andre poetiske Forsøg, udarbeidet et Antal af Eventyrer i Vers, hvoraf det første Bind udkom allerede i Aaret 1785, under Navn af *Comiske Førtællinger* . De øvrige have deels staaet i *Ungdomsarbeiderne* , deels i *Minerva* , og andre periodiske Skrifter, deels henlagt utrykte. Allerede for endeel Aar siden yttrede man det Ønske, at see dem samlede i en ny Udgave.

Nærværende Bind indeholder Begynderen af en saadan Samling, der i Alt vil komme til at udgiøre omtrent tre Alphabeter.

Af de fire i denne første Deel indeholdte Fovtællinger, er den første og den anden aldeles omarbeidede; den tredie, paa Smaating nær, som den fandtes i Ungdomsarbeiderne; og den sidste, *Theateradministratoriaden* , ny.

De følgende Deele skulle umiddelbar følge, og sluttes med *Forfatterens Liv og Levnet* af hans Fætter, *fortsat* , og *fuldendet* .

Skrevet i Kiøbenhavn,

den første December, 1 806.

2det Bind ledsagedes ikke af noget Forord.
* * * 304

S.1. **Drømmene.** Iversens Nytaarsgave 1784 S. 66. - Ungdomsarb. 1791, II, 67. - 1 DV. I, 287, - 2 DV. I, 171.

I et paa det store kgl. Bibliothek opbevaret Manuskript: «Jens Baggesens Poetiske Stykker. Skrevne i Forfatterens 15de og 16de Aar i Slagelse. Udskrevet af Ditlev Eggersen» (see Molbechs "Hist.-biogr. Samlinger", Kbhvn. 1851, S. 273-308) findes ogsaa nærværende Digt indført; men ligesom flere af de i dette Manuskript optagne Poesier ikke kunne skrive sig fra Digterens "15de og 16de Aar", men maae være senere tilføiede, saaledes fremgaaer det af de i nærværende Stykke forekommende Allusioner til literære Frembringelser fra Aaret 1782 saavelsom af den fortrolige Tiltale til Pram*), med hvem Baggesen først stiftede personligt Bekjendtskab i Kjøbenhavn efter at være bleven Student (Oktbr. 1782), at Digtet ikke kan være blevet til under Skoletiden i Slagelse. I den oprindelige Redaktion, hvori Digtet fremtræder i den ovennævnte Samling, er der, efterat det var kommet til at foreligge trykt i Nytaarsgaven, af Afskriveren blevet foretaget et Par Rettelser for at bringe det i fuld Overeensstemmelse med dennes Text. Ved den forinden Optagelsen i Udgaven af 1791 foretagne Revision er Digtet endelig gjennemgaaende blevet underkastet endeel, dog i sig selv ikke meget væsentlige Forandringer.

Fortællingen er oversat paa Tydsk, i bunden Stiil, af Sander ("Die Träume") i Eggers's Deutsches Magazin, Hambg., Juniheftet 1791, S. 688 ff.

- -, L. 7-8. Om paa Collegium . . . paa Gaden,] 1784:

Om i en Seng, om Natten; om ved Dagen,

som Grethe, i en Stoel; om ved Disput for Graden;

hvor der med Grethe og Stolen naturligviis sigtes til Wessels Kierlighed uden Strømper (1 ste Optogs 2det Optrin).

- 2, - 8 og 10. *Skald* . . . Skialdre] Baggesen skriver snart *Skald* og snart *Skiald* (eller *Skjald*). I Begyndelsen, indtil Aarhundredets Udgang, bruger han hyppigst Formen Skald; derefter skriver han fortrinsviis, og fra 1808 bestandig *Skiald (Skjald*). - Den bl. A. fra Holberg og Gwald bekjendte Fleertalsform *Skialdre* , der hos Bagg. kun forekommer paa dette ene Sted (1784 har: *Skaldre* , men i * 305 det ovenfor nævnte Mskpt. har der oprindelig staaet *Skialdre*), er utviølsomt her brugt alene for Rimets Skyld. Ellers skriver han bestandig *Skalde* eller *Skialde (Skjalde*); see f. Ex. nærværende Bind S. 133, L. 19.

S. 2, L. 16. Som han, der sang om Rolf, og *Balders Død*] d. e. Ewald. - 1784: som Storms besiungne Skald, der sang om Balders Død, med Hentydning til Storms Digt "Evald eller den gode digter",der sørste Gang blev trykt, anonymt, i Maanedsskriftet "Dansk Museum", Marts 1782.

- -, - 17-18. Som han, der sang den Ambolts Værk, hvorfra kom idelig Tata, Tata] d. e. W. H. F. Abrahamson, med Hentydning til hans i Maanedsskriftet "Alm. dansk Bibliothek" Novbr. 1778 anonymt indførte rimede Fortælling "Freia's Guldkiede", en travesterende Gjengivelse af det mythiske Eventyr om, for hvilken Priis Freia, Odins Frille, engang i dennes Fraværelse erhvervede sig det kostelige Brystsmykke Brising hos fire Dværge i et

. . . "Smeddeværkstæd, hvorndfra

Kom idelig Tata, tata".

Molbech ("Hist.-biogr. Samlinger" 1851 S. 420) anseer det ikke for uninligt, at denne Abrahamsonske Fortælling kan have givet Anledning til Baggesens komiske Travestering af Eddamythen om Odins Færd til Jetten Suttung og hans Datter Gunlød (,,Poesiens Oprindelse", nærværende Bind S. 9).

- -, - 19. han, hvis Luth om *Axels Elskov* lød] d. e. Peder Harbo Frimann, hvis Romance "Axel Tordsen og Skiøn Valborg" med Forfattermærket P. H. Fr. havde staaet i det norske Selskabs "Poetiske Samlinger" 1 ste Stykke 1775.

- -, - 20. Og han, som sang *Emilia*] 1784 (saavelsom det ovenfor anførte Mskpt.): Og du, min P***, som sang EmiliaD. e. Pram, hvis Digt "Emilias Kilde" udkom særskilt 1782.

- -, - 21. Roms de tvende Publiusser] d. e. Publius *Ovidius* Naso og Publius *Virgilius* Maro.

- -, - 25. Den tredde Gang] Ligesom Skrivemaaden *tredde* istedenfor *tredie* hyppig forekommer hos Bagg. (dog kun i bunden Stiil, for at betegne Ordet som Tostavelsesord, hvorimod han skriver *tredie* , naar han vill have det skanderet som Trestavelsesord), saaledes vil der ogsaa i det Følgende findes flere andre Exempler paa forsætlig Efterligning 306 af den skjødesløse Hverdagsudtale, selv i Tilfælde, hvor hverken Hensyn til Stavelsemaal eller Riim har afgivet Grunden dertil, og uden at nogen komisk Virkning direkte har været tilsigtet; saaledes: huse (for *huske* , dog kun som Riim), halvfemsenstive (jvfr. ovenfor, S. 296, Note 1), Daglistue, Risinggrød, Risingvelling.

S. 3, L. 2-10. Man altsaa let ... just ikke heller.] I 1784 ender Stykket, istedenfor med disse Linier, med følgende to:

Med Trojels Ode jeg mig trøstede,
da af min Viisdoms Drøm jeg vaagnede.

hvorved sigtes til Peder Magnus Trojels, under Forfattermærket P. M. T. i "Alt. dansk Bibliothek" Decbr. 1778 indførte "Ode til Dumhed"; men imellem Stykket om PoetDrømmen (der i 1784 er blevet Nr. 3 i Rækken) og det om Himmerigs-Drømmen findes her som et selvstændigt Stykke følgende Linier:

Dog tænk just ei, min Læser! jeg er Steen,
en Zethus, Østers eller saadan en,
fordi jeg vaagned op, mig hængte ikke
strax i en *bene me secuta Strikke*
af Ærgrelse, da af en Fortunat
jeg blev en Irus, af Horaz en Gunder,
O! Metamorphosis! af en Socrat
Claus Simplex - Læser! det er intet Under;
Naar kiedtes Tossen vel ved Livet? eller
naar hørte man at Clauser hængte sig?
Dog ganske Claus er jeg just ikke heller.

Zethus var en Søn af Jupiter og Antiope. Hans Sind var barsk og haardt, og hans Hu stod kun til Kvægavl, Jagt og Vaaben, medens hans blidere Tvillingbroder Amphion fandt meest Behag i Sang og Strengespil, hvorved han endog skal have formaaet at lokke Stenene til at føie sig sammen som en Muur om Theben. Paa Grund af denne Forsskjel i Brødrenes Yndlingssysler, der endog blev en Kilde til Tvedragt imellem dem, bliver

Zethus betragtet som Repræsentant for den fortrinsviis praktiske Tænkemaade og Idræt, i Modsætning til Amphion, der repræsenterer den mere ideelle, Muserne helligede Virksomhed. - En bene me 307 secuta Strikke d. e. "en Strikke, som jeg heldigviis havde ved Haanden"; jvfr. Horats,. Oderne III, 27, V. 58-60:

.... potes hac ab orno
Pendulum zona *bene te secuta*
Lædere collum

paa Dansk: "Du kan jo hænge Dig i dette Asketræ og dertil bruge dit Bælte, som Du heldigviis har taget med Dig''. - fortunat: naturligviis Helten i den bekjendte gamle Folkeroman om Fortunatus's Pung og hans Ønskehat. - Irus er en i Begyndelsen af Odysseens 18de Sang forekommende Tigger, hvis Navn derfra er gaaet over til at bruges som en Personifikation af Fattigdommen. - Gunder: d. e. (daværende Student, senere Præst i Julland Fr. Chr. Hjort's) "Gunders mærkværdige Reise igiennem den nye Verden til Amors Rige, en romansk Drøm, udgivet af Forfatterens Ven, til udødelig Lov og Æreminde for Opdragelsen og Sæderne i den nye Verden, men især til Trøst og Husvalelse for de Følsomme Helte", Sorø 1782, hvorom Lærde Eft. (20 Juni 1783, Nr. 25) indskrænker sig til at Sige, med en Reminiscents fra Molieres Malade imaginaire: "Vi anbefale denne Bog til alle de Forfattere, som de slemme SonSddommere skaffe søvnløse Nætter: qvia est in eo virtus dormitiva, cujus est natura sensus assoupire". - Claus Simplex: Bagg. benytter ofte, efter tidligere Forfatteres Exempel, Navnet Claus - enten alene eller med yderligere Tilføininger som: Simplex, Dumriel o. desl. - som Betegnelse for en Dumrian: saaledes i nærv. Bd. endoidere S. 41, 64, 67, 91 og 115.

S. 3, L. 5. hov'dløs] Saaledes - med Bibeholdelse af v, men forøvrigt snart med og snart uden tilføiet Apostrof - skriver Bagg. saagodtsom uden Undtagelse Ordet *Hoved* , naar han vil have det trukket sammen til een Stavelse (selv hvor, som i nærv. Bd. S. 93 L. 9, *Hov'der* har et Ord som *Moder* til Riimledsager). Talrige Exempler paa denne Sammentrækning ville forekomme i det Følgende.

- -, - 16-20. Sær slog Musiken ... Synger den, 0] Istedenfor disse findes i 1784 følgende Linier:

sær for Musikens Skyld; thi jeg har her i Live
dens Lige aldrig hørt - jeg syntes man
der liden Gundver spillede og sang
fast bedre end Du synger den, Dorine!

308

jvfr. Anm. til S. 3 L. 31. - Bagg. skanderer, ligesom f. Ex. Ewald og Oehlenschläger, Seraph (og *Cherub*) med Zonen paa første Stavelse. - Med den skiønneste blandt Schulzes Melodier (jvfr. S. 3, L. 31: Schulzes Lovsang) menes utvivlsomt kapelmester I. A. P. Schulz's 1789 udkomne Musik til Ewalds Passions-Oratorium Maria og Johannes; og med liden Gimdver Romancen "Liden Gunder vandrer som helst i Qvel" i Ewalds Syngespil Fiskerne. - Dorme er eet af de mange forskjellige Navne, som Bagg. i sin tidligste Digterperiode, indtil 1785, benyttede i sine trykte Poesier for at betegne den Kvinde, som *dengang* var Gjenstand for hans sværmeriske Hyldest og Repræsentanten for "det Skjønhedsideal, der stedse foresvævede hans fyrige Phantasie, og hvis Hyldning, fra hans tidligste Ungdom indtil hans sidste Dage, udgjorde Grundbetingelsen for hans Digterlivs Nydelser og Savn" (Biogr. I, 28). Det var en ung Pige, Mariane Eggers, Datter af en Proprietær i Nærheden af hans Fodeby, som han havde gjort Bekjendtskab med og i nogen Tid vedblev at staae i Korrespondance med fra Kjøbenhavn, idet han kaldte sig selv "Janon" og hende "Marine" (i det ovenfor nævnte Manuskript har der i nærværende Fortælling ogsaa overalt oprindelig staaet *Marine* istedenfor *Dorine*); men hum forlovede sig med en Anden og blev i Januar 1786 gift, og dermed var den unge Digters første Kjærlighedsroman tilende. Foruden "Dorine" brugte han ogsaa andre opdigtede Navne til at betegne hende med, saasom Dorinde, Zemire (eller Semire), Climene, Celimene, Selinde, undtagelsesviis ogsaa *Zeline* ; men dette sidste Navn (eller, som i senere Digte, *Seline*) blev dog egentlig Betegnelsen for hans *næste* Ideal af kvindelig Fuldkommenhed og Ynde, nemlig Vennen Prams unge og elskværdige Hustru, Marie Magdalene, f. Grichsen, sem i Perioden 1785-89 silev den nye Gjenstand for den lidenskabelige Digters drømmende platoniske Sværmeri. I November Maaned 1789 biev Bagg. forlovet med Sophie Haller, som han ægtede d. 5te Marts 1790; nu blev hun besunget af ham under Navnet *Palmine* , og ved nye Udgaver af hans ældre Digte blev nu "Palmine" mangen Gang sat ind, hvor der oprindelig havde staaet "Seline" eller andre fingeerte Kvindenavne.

S. 3, L. 29. en gammel *Proserpine*] Den yndige Proserpina, Jupiters og Ceres's Datter, mistede hele sin Ungbom 309 og Skjønhed, da hun med Vold blev bortført af Pluto til Underverdenen, hvor hun derefter deelte Herredømmet med ham som Skyggernes Dronmng.

S. 3, L. 31. For Schulzes Lovsang] 1784: for liden Gundver.

- 4, - 3. Prudenz] d. e. Klogskab, Viisdom.

- 5. **Det fortvivlede Mord** . Poesier, Første Samling, hos Schultz 1785, S. 60 (og 2det Oplag 1789, S.

61). - 1 DV. I, 213. - 2 DV. I, 141. -

Fortællingen er oversat paa Tydsk, i ubunden Stiil, af Sander ("Verzweiflung und Mord") i hans "Salz, Laune u. Mannichfaltigkeit, in comischen Erzählungen", Hambg. 1790, S. 301.

- 6, - 3. Valet] d. e. Knægt (Fransk; jvfr. S. 5, L. 20:

Servitenr).

- -, - 32. hans alt forspændte Siæl] d. e. hans allerede iforveien bespændte Sjæl.

- 9. **Poesiens Ohrindelse** . Com. Fort. 1785, S. l. - Ungdomsarb. 1791, I, 67 ("Odins Reise til Dovre eller Poesiens Oprindelse"). - Event. og com. Fort. 1807, II, 85. - 1 DV. I, 43. - 2 DV. I, 31. -

Ligesom *hele Gangen* i denne Fortælling ganske uforandret er gaaet over fra Udg. 1785 til de senere Udgg., saaledes have disse ogsaa i *det Enkelte* , med Undtagelse af de nedenfor særlig nædnte Tilfælde, kun modtaget faa og lidet betydelige Forandringer. Dette gjælder særlig om det indbyrdes Forhold imellem Udgg. 1791 og 1807, der kun afvige meget lidet fra hinanden.

I «Littérature, Voyages et Poésies, par J. J. Ampère» (f. Ex. Paris 1850) findes i et Kapitel med Overskrift «L'Origine de la poésie suivant Baggesen» en. Deel af Indholdet af denne Fortælling gjengivet paa Fransk, i ubunden Stiil, med en kort Indledning, hvori Digtet betegnes som une folie poétique du Danois Baggesen, écrivain capricieux, spirituel, souvent bizarre, og som une boutade assez piquante si l'on veut passer condamnation sur ce qu'il y a de grotesque et d'un peu grossier dans la donnée. - See ovenfor, Anm. til S. 2 L. 17-18.

I 1785 findes til denne Fortælling følgende Motto:

- - Sunt, qui non corpora tantum,
Veram animos etiam valeant mutare liquores.
Ovid.

310

Citatet er af Forvandlingerne XV, V. 317-18; i Meislings Oversættelse:

. . . "der gives jo Bølger, som evne
Ei at forandre vort Legeme blot, men ogsaa Gemyttet!"

S. 10, L. 3. *Vessels* de velsignede Fadæser] 1785: Sanchos de velsignede Fadæser. - I Nr. 16 af sin Votre Serviteur 1784 gjør Wessel Læseren en Undskyldning for det korte Nummer femtens

..... "alt for saa Fadaiser
(Fadaiser - sigjeg løy, for Guds Skyld! kiere Læser)."

Rahbek siger i sine Erindringer I, 316: "det daværende Modeord: *Fadaise* " (Tiden er April 1780); og "det ulykkelige Modeord *Fadaise* " siger Tode ligeledes i sin Recension af Baggesens "Ungdomsarbeider" i Iris for Decbr. 1791.

- -, - 6. Men dette, som du seer, jeg afgiør ikke] Denne Læsemaade er optaget fra 1791 (1785 har: Men dette seer du 1et jeg afgiør ikke; 1807: Men dette, som du seer, jeg her afgiører ikke), fordi den uheldige Forandring i 1807 utvivlsomt ene maa tilskrives en for vidtdreven Sky for Hiatus, som det er øiensynligt at Bagg. overalt med stor Omhyggelighed søgte at undgaae, og som han derfor ogsaa ved Revisionen af sine ældre Digte yderligere beflittede sig paa at rense disse for, men paa intet Sted rigtignok med et saa uheldigt Resultat som her.

- 11, - 10. Saa *Qvaser* aldrig meer blev den, han var] Herefter findes i 1785 følgende Linier, som et selvstændigt Stykke:

De tvende Dverge - jeg har, troer jeg, glemt
Herom at give, Læser, dig et Vink,
At det var Kiemper, hvoraf meget nemt
Der kunde gaae tolv-fiorten paa Herr *Link* ;
At glemme sligt er altid slemt,
Lad være det giør ikke stort til Tingen:
Meen derfor, Læser, her, hvad *Grethe* før har meent,
At hvor det gaaer, en Prosit, som kom seent,
Er bedre end aldeles ingen.

Link d. e. Dandser ved det kgl. Theater Iohannes Peter *Linck* (om hvem Overskou siger, at han "duede lidt til Dands, men endnu mindre til Pantomime"). Det har utvivlsomt 311 været en medvirkende Aarsag for Bagg. til at forandre dette Sted, at Kritiken havde udtalt sig misbilligende om denne, hos ham ikke enestaaende, Fremdragen i den skjemtende Poesi af bekjendte Personligheders reent legemlige Eiendommeligheder; see f. Ex. Anm. til nærv. Bd. S. 221 L. 6. - *Grethe* : i Wessels Kierlighed uden Strømmer 5te Optogs 7de Optrin.

S. 12, L. 3. Synsgevær] 1785, 1791: Kikkerter. Rettelsen er aabenbart foretagen for ikke at lade den tonløse Endestavelse i Kikkerter blive staaende som Riim paa qvær. 3vfr. næste Anm.

- -, - 11-13. Brilleskuen, for denne Gang ei meere seer. Horved blev Odin heed i Huen] 1785:

Kikkerter,

Seer denne Gang ei meer end de.
Herved blev *Odin* heed om Ørnene.

1791 ligeledes, men med Ørerne istedenfor Ørnene, Rettel serne ere aabenbart foretagne for ikke at lade de tonløse Endestavelser i Kikkerter og Ørnene (Ørerne) blive staaende som Riim paa meer og de, Friheder som man i det 18de Aarhundrede endnu meget almindelig tillod sig.

- -, - 21. mit eene Øie] Hertil findes i 1791 følgende Note under Texten: Det andet stod i Pant hos *Mimer* , Viisdommens Gud, for nogle Flasker af hans Brøndvand.

- -, - 31. Keiserpibe] Saaledes kaldtes en meget yndet Slags lange Kridtpiber. (Andre Sorter benædnedes *Pave-, Konge* - og *Bønderpiber*).

- 13, - 14. *Hermoder]* Hertil i 1785 og 1791 følgende Note: *Hermoder* , med Tilnavn *den Hurtige* , var de gamle Nordiskes Merknrius.

- -, - 29. Af Asa-Vittigheden maatte briste] *Vittighed* staaer her brugt i den nu foreridede Betydning af: Vid, Klogskab. I Udgg. 1785 og 1791, hvor Redaktionen er lidt anderledes, lyder denne Linie ogsaa saaledes: Omsider qvalt af Kløgt han maatte briste.

- 14, - 19. *syv Slags Raader*] Tallet syv er valgt vilkaarligt; Rangforordningen kjendte dengang, ligesom nu, flere end syv Slags.

- -, - 21. *Stiftamtmænd, Erkebisper, Høie* 312 *Naader*] 1785: Og vel proportioneerte høie *Naader* . - vel propostioneert d. e. ordentlig, dygig, forsvarlig: et Udtryk, der forekommer endnu to andre Steder i de "Com. Fort.", men ligesom her biev forkastet af Bagg. i de senere Udgaver; see nedenfor, Anmm. til S. 81 L. 6 og til S. 102 L. 12. Det findes ogsaa brugt af Andre, f. Ex. Zetlik (Poesier 1789, S. 83): "Flux Kronion taer en *vel proportioneret* Torden".

S. 14, L. 27-28. lod siggiøre til Søn af een] 1785: lod sig giøre af een, hvortil der i den omstændelige Recension af de "Com. Fort." i Lærde Eft. 1785, Nrr. 6 og 7 (ved Rahbek) bemærkes: "Ellers har der indsneget sig en slem Vildelse, som vi fra Forf. ere blevne ombedede at anmelde og rette. Det skulde hedde:

Især om man forsigtig lod sig giøre
Til Søn af een, som bar et vist Slags Baand.
Ved denne Læsemaade bliver Satiren paa engang finere og skarpere."

- -,- 28. et vist Slags Baand] Med Hensyn til Ordet *Slags* skal her een Gang for alle bemærkes, at Bagg. snart sætter det i Fælleskjøn, snart i Intetkjøn. Som almindelig Regel bruger han det adjektivisk, saaledes at dets Kjøn retter sig efter det tilhørende Substantivs, f. Ex. al Slags Ære, men: *alt* Slags Arbeide. Han skriver det ogsaa undertiden med lille Begyndelsesbogstav (f. Ex. i nærværende Bd. S. 23, L. 1, og S. 75, L. 4).

- 15, - 1-4. De tvende Mordere . . . begyndte paa] I disse Linier er der i alle 3 Udgaver indløben en Konstruktionsfeil, som ved lempelig Forandring vilde kunne hæves, enten ved at læse i L. 1: *De tvende Mordere, saa snart de saae* , eller ved, i L. 4, at indsætte Ordene før de foran begyndte paa; men Udgiveren har dog ikke troet at burde indføre nogen af disse Forandringer i selve Texten.

- -, - 18. fra Livet af hmanden kunde staae] Saaledes 1785 og 1791; 1807, formodentlig kun som Følge af en Trykfeil: fra Livet af hinanden staae.

- 16, - 1. *Fimbulfamber*] Hertil i 1785 og 1791 som Note under Texten: Rygtets Gud.

- -, - 15-16. om sin Hammer, "hvorledes Klipper revne, hvor den rammer"] Med dette Citat alluderes vistnok til 313 følgeride Linier, som Ewald har lagt Thor i Munden i "Balders Død" (1ste Handl, 1ste Optrin):

"Biergtrolden zittrer for min Hammer,
Og Jetten blegner, naar den rammer,
Og Klipper falde, hvor jeg slaaer."

S. 16, L. 26. Sleipner] Hertil i 1785 og 1791 som Nøte under Texten: Odins otteføddede Hest.

- 18, - 19-23, Som naar paa gammel Torv den blinde Pøbel myler . . . best paa kryds og qvær] myle, det Samme som *mylre* . - I sine "Erindringer", indførte i Hist. Tidsskrift 4de Række 4de Bd., 1873-74, S. 383 ff., siger Werlauff (1781-1871), at i hans Barndom stimlede der altid en stor Menneskemasse sammen paa Gammeltorv for at see Tallotteriet under Musik og anden Høitidelighed blive trukket paa Raadhuset, hvilket fandt Sted hver tredie Uge. Efter Trækningen bleve de fem udtrukne Nummere lagte i en Kasse og udkastede blandt Mængden, der sloges om dem, ofte tilblods, da den, hvem det lykkedes at bemægtige sig dem og indbringe dem paa Raadhuset, derfor erholdt en Douceur; og i "Kiøbenhavnsbladet eller Borgeren og Politiet" klages der i Begyndelsen af Aaret 1800 over, at Lotterinumrene saaledes, hvert for sig indpakket i et Paphylster, kastes ned iblandt Tilskuerne, da disse let kunne beskadiges af de haarde Projektiler og dog aldrig rigtig faae Numrene at jee, eftersom Hylstrene falde i jpænderne paa dem blandt de mange tililende Slagsbrødre, der endelig gaae af med Seiren og da strax bringe dem hen til en Kollektør for at modtage den herfor udsatte Præmie af en Rigsort pr. Nummer. Efter Raadhusets Brand i 1795 skeete Trækningen udenfor Charlottenborg, senere udenfor det daværende Gjethuus, imellem Charlottenborg og det kgl. Theater, og i den seneste Tid inden Tallotterietg Ophævelse (1851) fra et Lotteriet tilhørende Huus i Raadhuusstræde ligefor Bandkunsten.

- 19, - 2. Han da ei skulde staae som en *Per Eriksen*] Den Talemaade: at staae som en (fattig) Per Erichsen, er bekjendt fra Holbergs Komedie Den Stundesløse (sidste Scene).

- 20, - 4. Sværmene] 1785: Jaskerie, hvilket Udtryk Bagg. utvivlsomt har forandret af Hensyn til følgende Bemærkning i oftnævnte Recension: "her ønskede vi, 314 Parenthesen om de heliconske ni var borte, thi her har Digteren lidet glemt: Le genre le moins noble a pourtant sa noblesse!" S. 20, L. 7-10. Var hip som hap . . . Og Sopkenen du sikkerlig skal have] Istedenfor disse fire Linier findeg i 1785 følgende to:

Var Hip som Hap - Top! sagde han - Top! siger

Fleer altsaa, som man seer, end Kammerpiger.

og hertil som Note under Texten: See Vôtre Serviteur, nemlig med røusion til følgende Sted i det nævnte Wesselske Tidsskrifts Nr. 20 ("Stella"):

"Den kammerpige jagde: Top! -
(Top! siger
Gemeenlig alle Kammerpiqer
Til Forslag om at gaae paa Eventyrer
For at opstøve friske Fyrer.)"

- -, - 31. Der stod de i en Maade!] at *staae* i en *Maade* d. e. være forvirret, raadvild, forlegen; en Talemaade, der er bekjendt baade fra Holberg og fra Wessel (i "Gaffelen").

- 21, - 4. slig en Bok] Paa samme Maade skriver og saa Wessel endnu Ordet, som en levning fra dets tydske Oprindelse: "Men giør De mindste Bok i Deres Ritual, De svarer mig en lige Kapital" (i «Eelata refero»), ikke at tale om Stadts-Chirurgus Reisers velbekjendte "Bock". Her har Bagg. dog maaskee kun benyttet denne Form for Rimets Skyld. Hvor Ordet ellers forekommer hos ham, skriver han det, saaledes som det nu skrives: en *Buk* .

- -, - 21. for i Veien] d. e. i Forveien. Jvfr. S. 250, L. 25.

- -, - 33. saa noget nær] 1785: saa paa en ongefær. Endskjøndt Forandringen utvivlsmt (jvfr. Anm. til S. 111 L. 31) er foretagen for at undgaae Ordet *ongefær* , har dette dog faaet Lov til at blive staaende S. 106 L. 31.

- 22, - 10. Dagens Konge] d. e. Solen; jvfr. S. 26, L. 10: den lyse Dagens Gud.

- -, - 11-12. til en Plads saa mørk og gyselig, at *Miltons* Helvede mod den er Himmerig.] 1785:

til et Sted, saa rædsomt, sort og fuult,
At *Miltons* Helvede mod det er lyseguult.

hvilket sikkert er forandret, fordi O. D. Staffeldt i sine 315 "Eritiske Betænkninger ved Læsningen af Baggesens comiske Fortællinger", Kbhvn. 1785, hertil havde bemærket: "Ordet fuult er ikke godt Dansk, uagtet Forfatteren af Sigrid og de tre Benner*), maaskee flere, bruge samme". - *Miltons* Helvede: nemlig i

den engelske Digters berømte Paradise lost.

S. 22, L. 29. Hans Oncle] Hertil findes i 1791 (i 1785 fattes hele Parenthesen L. 28-32) følgende Note: Jeg har megen Aarsag til at troe, at *Odin* egentlig var en Søstersøn af Jupiter. - Her sigtes til Mythen om Jupiter, som i Skikkelse af en gylden Regn gled ned i Danaes Skjød gjennem en Aabning i Taget paa det Kobbertaarn, hvori hendes Fader havde indespærret hende.

- 23, - 18. livsalige *Lovise!*] Hermed menes den danske Kronprindsesse Louise Augusta, senere gift med Hertug Fr. Shr. af Augustenborg.

- -, - 24. *Erycine!*] 1785: *Euphrosine* ! - Erydne er et af Venus's Tilnavne. - Euphrosyne, en af de tre Gratier.

- 25, - 9. Hvorpaa han bukked sig] Saaledes 1785; 1791 og 1807: Hvorpaa man bukked sig.

- -, - 14-16. Er intet andet . . . Moral-Philosophie.] 1785:

Er intet andet end en menneskelig Han,
Trods alt hvad der om Tingen siges kan
I Basedovs Philosophie.

Basedov d. e. Johann Bernhard Basedow (f. 1723, d. 1790), en Hamborger, der havde studeret i Leipzig og erholdt Ansættelse som Professor i Moral og de skjønne Videnskaber ved Sorø Akademi 1753, men otte Aar derefter fjernedes herfra paa Grund af Udbredelsen af heterodoxe Lærdomme og forflyttedes til Altona som Professor i Moral ved det derværende Gymnasium, fra hvilken Post han i Aaret 1768 entledigedes med Pension. Blandt hans mange forskjellige Skrifter har Bagg. her sikkert tænkt paa hans første betydelige Værk, "Practische Philophie für alle Stände", 2 Dele 1758, hvoraf en forøget og forbedret Udgave udkom 1777.

- -, - 19. Min Læserinde finder streget -] 1785: Min * – 316 Læser kortelig her finder streget - - -, og derefter følgende tolv, ikke senere optagne Linier:

"Hvem havde ventet sligt? Det var en Skam!
"Nu er jo Visen ude!" Ja, Madam!
(Jeg siger just Madam; thi slige spørge mest,
Sligt Spørsmaal klæder og Madamer best.)
Hvis De forstod Latin, der staaer det i en Bog;
Thi jeg forsikrer Dem, at jeg har svedt en Time,
For at fortælle det i mit og Deres Sprog;
Men, skiønt jeg ellers kan for Resten rime
Det heele Alphabet igiennem til Zamolx,
Saa got som nogen Smeddesvend til Holks,
Saa kunde jeg dog ei, hvordan jeg vilde vend` `en,
Faae Visen til at rime sigi Enden.

I sin Recension Havde Rahbek bemærket: "Beskrivelsen af Scenen imellem Odin og Gunløde viser Hr. B.s Rettighed til at berømme Pram; den har Ret at rose en Digters Skiønheder, der selv kan komme dem saa nær. Kun finde vi deels nogle faa Steder, som ere saa Wielandske, at vi tvivle paa, Hr. B. vilde, uden Rødme, læse dem for et Fruentimmer, som han agtede, - og dette er en Prøve, vi meget ville raade ham at underkaste sine Vers; deels er der nogen søgr Vesselianismus i det Sted om Zamolx og vend'en! som synes os i Utide."

Zamolx: Zamolxis var de gamle Geters Lovgiver. Hans Navn forekommer igjen i nærværende Bind S. 36, L. 18. - Hans Holck (f. 1726) var oprindelig Kjøbmamdskarl, blev Grosserer 1767, fallerede 1773 og døde som Agent 1783. Det var en overmaade driftig Mand, der ved Siden af en i flere Henseender fortjenstlig Virksomhed i det Almeennyttiges. Tjeneste (ved Oprettelsen af Skoler, Stiftelsen af Sygekasser og andre veldædige Indretninger for de Fattige m. m.) tillige i en lang Aarrække drev literær Industri i en overordenlig stor Maalestok baade paa egen Haand og ved Andres Hiælp, i bunden og ubunden Stiil, blandt Andet ogsaa ved Udgivelsen af en heel Deel Tidskkrifter af forskjelligt Indhold. Han var med at oprette det kgl. privilegerede Adressecomptoir, og det var ham, der begyndte baade Kjøbenhavns Veiviser, Adresseavisen og det i en lang 317 Aarrække fortsatte bekjendte Blad Kjøbenhavns Aftenpøst, hvortil han selv leverede en stor Mamgde, meest poetiske, Bidrag. Ligesom hans smagløse Poesier havde givet Wessel Anledning til Skjemt*), saaledes bleve ogsaa gjentague Gange baade denne uheldige Riimsmed selv og "Smeddesvenden", Revisor i Tallotteriet Emannel Balling, der arbeidede i hans Sold og navnlig ogsaa var Redaktør af hans (og senere hans Enkes) ovennævnte Blad Aftenposten, Gjenstand for Baggesens satiriske Lune; see f. Ex. i nærværende Bind S. 37 L. 15 og S. 87 L. 31 samt Anmm. til S. 34 L. 20 og til S. 115 L. 21-23. Bagg.s gjentagne Raillerier over Holck og Balling i de "Com. Fort." foranledigede den Sidstnævnte til at indføre et i høi Grad plumpt og usselt Digt imod Bagg. i Aftenposten d. 4. April 1785, Nr. 26, og da var det, at

Wessel skrev) sit bekjendte Riimbrev "Til Herr Jens Baggesen" (averteret tilsalgs i Adresseavisen d. 15de s. M.)

S. 26, L. 5. Pol til Pol] d. e. fra Pol til Pol: en forkortet Form, hvortil der oftere forekommer Sidestykker hos Bagg., saaledes f. Ex. i nærv. Bd. S. 56 L. 9-10: thi *Hoved indtil Hale* , saa drøi han var, nu Konen Manden fandt (jvfr. Anm. til S. 129 L. 20); ligeledes i Digtet "Da jeg var lille": Og alle disse Nattens Perlerader, som krandse Himmelbuen *Pol til Pol* .

- -, - 22-23. For Stilens Hede lidt at svale og mere dagligdags at tale:] 1785:

For at fortælle det ei slet saa sært,
Lidt kortere, og meget mindre svært
For Læsere, som ikke kiende Troper
Og lange tydske Construction-Cycloper:

Under Hensyn til disse fire Linier havde Rahbek om den umiddelbart foregaaende Beskrivelse af den frembrydende Morgen bemærket, at den forekom ham "virkelig smuk, skiønt Digteren synes at ville indbilde os, den skal være en Parodie paa det, han kalder *tydske Construction-Cycloper* !" * – 318 S. 26, L. 28-29. Bad han med Fynd, som kunde rørt en Steen, om blot at smage Miødden -] 1785:

Begierte han - i Mangel af *Ximen* -

En Morgenslurk af Miødden;

hvortil Rahbek bemærkede: "Denne Parenthese synes at staae der for Rimets Skyld, og vil nok være mange Læsere ubehagelig, der ligesaa lidt som vi vide, hvad Ximen er!" - Ximen d. e. Pedro Ximenes, en Malaga-Viin, der, trods Rahbeks Bemærkning, i lang Tid havde været ganske vel bekjendt ogsaa herhjemme. Ifølge "Danske Samlinger" 2den Række, 6te Bd. 1877-79, S. 304, er Benævnelsen "Pedro Ximenes" en korruption af "Peter Simon", Navnet paa en tydsk Viindyrker i det 16de Aarhundrede.

- 27, - 13. den tredde] Om denne Form, see ovenfor, S. 305, Anm. til S. 2 L. 25.

- 28, - 1-6. Vor *Odin* haler ind - ... buldrende forfærdelige Stop.] 1785:

Vor Odin haler ind

Et Bøsseskud fra Asgaards Hunse:

Stop, sagde Suttung. - Tag ei ilde op,
Min Læser, om jeg ogsaa siger Stop
Et lille Korn!
Min ringe Jomfrue Muse!
O! lad for Himlens Skyld det vel bekomme mig,
Ei Jomfrue blot, men nng, at have kaldet dig!
For alting lad mig ikke Tiden spilde
Med at anraabe dig i alenlange Vers
Om en Ræt lækker Fisk fra Hwokrenes Kilde,
Og siden bringe frem den haabopfyldte Læser
En mægtig Hok Rosiner af Fadæser
I Pølser af naivisk Dumheds Skierts!
Vær smuk undseelig, som en Jomfrue bør!
Tilstaae du er i høye Sving en Stømper; Og skriv en *Kierlighed foruden Strømper* ,
Før du agerer Vôtre Serviteur!

Heraf minde *Linie* 6-8 om Juvenals 4de Satire, V. 35-36:

..... Narrate, puellæ
Pierides: prosit mihi, vos dixisse puellas!

319

i Kjærs Oversættelse:

..... "Pieriske Møer
Taler, og lad det mig gavne, at Møer jeg eder, har nævnet!"

og med Hensyn til *de to sidste Linier* giør Rahbek (i Fortalen til sin Udgave af Wessels samtlige Skrifter 1799) opmærksom paa, hvorledes "man bør beundre den Fiinyed i Bagg.s Udtryk, at Wessel skrev en Kiærlighed foruden Strømper, men derimod agerte Votre Serviteur, altsaa det første suo ingenio, det andet

alieno judicio."

8. 28, L. 12. en Saae] d. e. et Kar, en Balle.

- -, - 14. For Regnvand] 1791 og 1807: For alle Regnvand. Læsemaaden fra 1785 er fulgt her, fordi det allerede to Gange forekommende alle i næste Linie gjør det sandsynligt, at Ordets Gjentagelse paa dette Sted alene skyldes en senere indløben Trykfeil.

- -, - 20. Haab om . . . velkaagte Erter] Ærter lade sig, ligesom Bælgfrugter i Almindellighed, ikke koge møre uden i blødt Vand, hvortil ogsaa Regnvand hører.

- -, - 24. Iblandt] Alle 3 Udgaver have vel her: Iblant; men skjøndt blant eller iblant endnu forekommer enkelte andre Steder i Bagg.s Skrifter, ere disse Tilfælde dog, i Forhold til den store Mængde Steder, hvor den sædvanlige Skrivemaade med d er fulgt, saa faa, at Udgiveren, baade her og hvor hine Former ellers undtagelsesviis maatte forekomme, ikke har taget i Betænkning at betragte dem som hidrørende alene fra Tryk- eller Uagtsomhedsfeil.

- 29, - 6-7. i Vers paa Riim, der trækkes ud og ind alt efter Musens løierlige Sind] jvfr. nærv. Bd., S. 74, L. 3-6:

..... en Hoben Vind,
Som man anstændig nok ei kunde sige
I Linier, som trækkes ud og ind,
Og derfor giorde dem lidt meere lige.

Paa samme Maade siger Bagg. i et Riimbrev af 1785 til Pageinførmator Chr. Hornemann:

. . . Vers, som jeg har trukket ud og ind,
Alt efter Musens løierlige Sind -

320

og atter 1806, i et Riimbrev til Legationssekretær Desangiers:

De Vers, som jeg har trukket ud og ind
Med Lafontainsk Egensind
I lange Liniers og kortes Række.

S. 29, L. 8. en Fiær af Klopstoks Vinge] I "Labyrinten" 1ste D. 1792, S. 139 siger Bagg., under Omtalen af sit Ophold i Hamborg 1789: "Jeg sad fordybet i en nye Afhandlirig - da en Lyd, som Lyden af en Seraphs sammenslagne Vinger vakte min Siel af sin Drøm paa Stoleri. Jeg dreiede Hovedet pludselig om paa Skuldrene - og see! *Klopstock* stod bag mig, smilende som en tredsindstyveaarig Cherub, for ikke at bruge Seraph nok engang." I et længere Digt fra 1814: "Riimbrevenes Æmne, eller Lunets Poetik" fordommer ligeledes Udtrykket: en sand klopstockisk Englevinge.

- -, - 19. hele Skabningen] Skabningen staaer her, som oftere hos Bagg. og ældre Forfattere, i Betydningen af: Indbegrebet af alt det Skabte, Naturen, Verden. See f. Ex. i nærværende Bind S. 128, L. 12 og S. 196, L. 28.

- 30, - 7. Hovder] Om denne Form - hvortil et Sidestykke findes i samme Fortælling S. 33, L. 30 - see ovenfor, S. 307, Anm. til S. 3 L. 5.

- -, - 20. Huggen, Støden, Biden] 1791, 1807: huggen, støden, biden (i 1785 forekomme disse Ord ikke).

- -, - 24. ingen lækker Siæl] lækker er her brugt i Btydning af: fiin, fiintfølende, nøieregnende, ømfindtlig (det franske délicat). Ordet forekommer igjen i samme Betydning i et Riimbrev fra Bagg. til Hertugimden af Wiirtemberg (1809).

- -, - 32. For Næbbet des beqvemmere at raade] raade d. e. have Raadighed eller Magt over, styre. Jfvr. S. 61, L. 3-4 samt S. 150, L. 6.

- 31, Noten. See Monumens de la Mythologie (osv.)] Den her citerede Bog, der udkom i Kjøbenhavn 1756, er forfattet af Genferen Mallet under hans Ophold her i Landet 1752-62 som Professor i den franske skjønne Literatur og Kronprindsens Informator i det franske Sprog. Det er ikke et tilfældigt Indfald hos Bagg., naar han her som Kilde til Kundskab om *nordisk* Mythologi henviser til et i et *fremmed* Tungemaal forfattet Skrift. Kjendskabet til Edda og Nordens Mythologi var dengang endnu kun lidet udbredt herhjemme, fremmede Skribenter her i Landet stode i saa 321 Henseende over de Indfødte, og netop hos Mallet, hvem det første, og dengang endnu det eneste, Forsøg paa en ordnet Fremstilling skyldes, øste vore Digtere i Almindelighed den for dem fornødne Kundskab paa dette Omraade. (See N. M. Petersens Literaturhistorie V

a S. 112, og V b S. 132-33 og 414).

S. 32, L. 27. *trende*] 1791, 1807: *tvende* .

- 33, - 5-8. vandet - ... dens Gift er blandet;] 1785:

vandet,
Og grumset slemt med et og andet;
Thi Myrer mylre paa dens skidne Bund,
Og stundom smutte heele store Nøgler
Af giftige Fiirbener, Tudser, Ogler
Umærkelig i dens Bacchanters Mund;

hvortil Rahbek Havde bemærket: "Mindre behager os Beskrivelsen af den uægte Miød; saa ækle Ting gide vi ikke engang forestille os i en ondens Mund."

--, - 29. Synet] 1785: Knaldet. Rahbek havde spurgt:

"knalde knuste Vinger?"

- -, - 30. hovdløs] 1785: bister.

- 34, L. 20. Façon,] 1785:

Façon,
Een med Tridramer, een med Skalda-Sager,
Een med et Læse-Cabinet,
Een med en Sommersang, som heel tyvagtig smager,
En anden med et Bardier,
Hin med en Hymne, som kun Astrologer
Kan følge halv i himmelhøie Sving,
Een med Ballader, een med Dialoger,
Og een med ingen Ting.

Nu, efter saa lang Tids Forløb, at paavise Linie for Linie og med afgjort Sikkerhed, hvad og hvem Bagg. her har sigtet til, vilde vel falde vanskeligt, da Digteren utvivlsomt har tænkt paa lutter obscure og vistnok, ialfald for en Deel, nu ganske ubekjendte Produkter. Rahbek vidner udtrykkelig, at disse otte Linier ikke have behaget ham, "ikke som vi havde noget imod, at *slette Digtere* fik Satirens Svøde at føle - de have alle ærlig fortient den! men det er alt for uinteressant for Læseren, naar man vælger slige, som *ingen har læst* "; og i sin Danske Tilskuer d. 26de Decbr. 1791, Nr. 103 siger han i et fingeret Brev 322 fra "Fabius Cunctator" noget Lignende: "Saadan, min Herre! vil det ogsaa gaae med den nuværende Digtersværm! kun en Smule Tid! og deres Sted vil ikke mere findes paa Jorden, uden maaskee i en eller anden Urtebod og Spekhøkerkiælder. Vil De engang see til de ældre Tiders . . .; og for at gaae til vore egne: hvor ere alle de, der i det almindelige Bibliotheks Tider fremgik

For danske Folk paa skotsk at plage?

hvor ere alle de *Ballader* , og *Monodramer* , og urimede og urimelige Oder, og alt det Bæsen, hvormed man den Tid snurrede os Ørene fulde? Ja lad os gaae endnu længere ned i Tiden; hvo kiender nu *Tridramet* , og *Hymnemanden* , og *Skialdesagen* ? hvo vidste engang, at de havde været til, hvis ikke Baggesen i sine comiske Fortællinger havde bævaret deres Minde? og ville di ikke endog snart behøve en Nøgle til hine Fortællinger, som Popes til Dunciaden?"

Med Hensyn til Raillerierne over Tridramet, Hymnerne og Balladerne kan Stedet sammenholdes med nærv. Bind S. 87, hvor det hedder L. 19-21:

Saa gaaer det hin i hans Tridrams Tirader;

Saa gaaer det Hymne-Manden hist og her;
Saa gik det ham, san skrev de skottiske Ballader -

Det af Bagg. saaledes gjentagne Gange besungne Tridram er: "Gulhindy) og Habor, eller den prøvede Kierlighed, et heroisk Tridrama i een Handling, af C*", et usselt Produkt i bunden Stiil paa en halvhundrede Sider, fuldt af Reminiscenser af Ewald, som fandtes i Maiheftet 1784 af Maanedsskriftet "Det muntre Bibliothek for begge Kiøn, ved et Selskab". Baade Monodramer og Duodramer vare den danske Læseverden bekjendte, men et Tridrama saae man her for første (og sidste) Gang; og i Lærde Eft. (1786, Rr. 16) faaer Forf. dygtig læst og paaskrevet ikke blot paa Grund af selve Stykkets Usselhed, men ogsaa særlig for den meningsløse og aldeles umotiverede Benævnelse, han havde fundet paa at tillægge sit ingenlunde

melodramatisk anlagte Arbeide.

Med Skalda-Sagerne alluderes vistnok til "Harald den Tredie, en *Skialdesaga* ", Kbhvn. 1784, et af Kritiken stærkt medtaget, jammerligt Digt paa en Snees Sider af den berygtede Skribler Sigvard Lycke (død som Underofficeer i Vestindien 1789, 30 Aar gammel).
323

Med Læse-Cabinettet menes formodentlig det saakaldte morsomme "Læse- og Synge-Cabinet" fra den Hold-Ballingske Fabrik 1775-76 (der ikke findes paa noget af vore offentlige Bibliotheker); og med den Sommersang, som heel tyvagtig smager, kan neppe være tænkt paa Andet end Emanuel Ballings i Aug. 1784 udkomne poetiske "Betragtning over Sommeren", der sammen med det tidligere udgivne "goraar" (1782, andet Oplag 1784) og de senere paafulgte "Binteren" (1785) og "Høsten" (1788) danner en Samling "Aarstider", som blev anmeldt i Kritik og Antikritik 2det Hefte 1788, hvor der tales om Ballings "Efterligning - thi det er den, han maae sige hvad han vil". Over de to første af disse Produkter skrev Bagg. et Epigram (trykt paa Omslaget af Minerva for Sept. 1785) og i Anledning af "Høsten" nedenstaaende Digt, der med Bagg.s Navn under stod indført i S. Poulsens Ugeblad "Morgen-Posten" d. 19de Decbr. 1788, Nr. 101 og 102 og ikke er blevet optrykt senere, men formeentlig kan finde en passende Plads her iblandt Anmærkningerne*):

Carmen panegyricum
Til Forfatteren af Høsten.

At med din Høst du høster Penge,
Det troer jeg stivt,
Thi mangen Handelsmand kan trænge
Til saadant Skrivt;
At med din Høst du høster Ære,
Kan ogsaa være,
Hvis ellers man om sligt kan troe
Herr Despreaux;
At med din Høst du høster Skoser,
Og mueligt er,

*
– 324

Thi Torne blande sig med Roser,
Det veed enhver;
Men kiære Høstmand, at din Læser,
Hvis han er nogenlunde klog,
Vil høste andet end Fadæser
I Høstens Bog,
Derpaa jeg skulde tvivle meget,
Hvis uformodentlig deri
Du, tvertimod din gamle Pli,
Allene høstet har dit eget.

Med Bardieterne og de "himmelhøie" Hymner sigtes formeentlig til Klopstocks uheldige Efterlignere herhjemme (jvfr. Bagg.s "Hymme til Smør" i hans Ungdomsarb. 1791).

Med Balladerne alluderes til de uhelbige Versemagere, som under Indtrykket af Biirgers Romancer (1774 ff.) og de Herderske Folkepoesier (1778) fremstode som denne Digtarts Udbredere herhjemme, navnlig i det ovennævnte Maanedsskrift "Alm. dansk Bibliothek" (den saakaldte "blaae Bog") 1778-80 med tildeels meget lange, maadelig versificeerte Romancer og Ballader, baade oversatte og originale, i den tydsk-engelsk-skoske Maneer. Det var især Bast, Medudgiver af det nævnte Tidskkrift, og Nissen, som paa denne Maade søgte, som Molbech siger i sine "Hist.-biogr. Samlinger" 1851 S. 419, at "drive Balladepoesiens Ager op paany": Povel Dankel Bast, f. 1747, døde 1803 som Stiftsprovst i Sjælland. Over hans poetiske Virksomhed raillerer Bagg. paany i Riimbrevet til Justitsraad Bugge: "Vers for Prosa", dat. Paris 1798, ligesom han ogsaa i "Giengangeren'' 1807 stempler ham som en "forulykket Digter"; jvfr. den oprindelige, men af Bagg. selv forinden Trykningen forandrede Redaktion*) af sidste Vers i hans satiriske Digt "Til *
–

O gid dog hver en *West* og *Bast*
Af dit Exempel vilde lære
At kiæmpe mod den slemme Last
Paa Prent kiedsommelig at være!
Og gid dog hver en *Bast* og *West*
For slig en Lovsang at fortiene
Gav Phoebus atter snart en Fest
Ved at forlade Hippocrene!

Angaaende den anden her nævnte Forfatter, Hahs *West* , see nedenfor, i Anm. til S. 143 L. 3-9. 325 Balladebarden, da han holdt op at qvæde", der blev) trykt første Gang i Minerva for Juli 1785. - Georg Nicolai *Nissen* , f. 1761, blev 1792 Legationssekretær og senere Chargé d'Affaires i Wien, kom 1810 tilbage til Kjøbenhavn, blev Etatsraad og Censor for de politiske kjøbienhavnske Blade, entledigedes 1820, hvorpaa han atter reiste udenlandg og døde i Salzburg 1826. Han var gift med Mozarts Enke og har forfattet den berømte Komponists Levnet. Ogsaa ham gik Bagg.s satiriske Lune oftere ud over: see saaledes navnlig det nys citerede og netop paa ham møntede Digt "Til Balladebarden" og en i "Skuddagen" for 13de Marts 1814 indført "Fabel", betitlet: "Nissen, som blev Barulv".

S. 34, L. 32. deraf, især] Saaledes kommateret efter 1785. 1791 og 1807: deraf især.

- 35, - 2-22. Kun Eder Tre, som drak. . . drikke, at til fleer] 1785:

Kun een, som drak af denne Miød
Alleene meer end alle disse nød,
Bør nævnes her: den heele Klodes Ære,
Hvis Navn fordunkler selv den glimrende Homer,
Den evig store, herlige *Voltaire* !
Han drak deraf saa vældig, at til fleer

1791: som 1807, kun at der S. 35 L. 15 staaer Wieland istedenfor Göthe. Denne sidste, i Udg. 1807 foretagne Forandring er begrundet i det Omslag, som i de mellemliggende Aar var foregaaet i Bagg.s Dom om disse to berømte digtere. Med *Wielands* Skrifter var Bagg. allerede tidlig bleven bekjendt, nemlig efter sin første Ankomst til Kjøbenhadn, hvor Pope, Wieland og Voltaire dengang forgudedes af hans nærmeste Omgivelser; og i Begyndelsen af hans Forfattervirksomhed røbede adskillige af hans Produktioner, navnlig hans "Comiske Fortællinger" (1785), ogsaa saamegen Paavirkning af denne Læsning, at Mange herhjemme kaldte ham den danske Wieland. Hertil kommer, at Bagg. allrede 1790 paa sin første Udenlandsreise stiftede personligt Bekjendtskab med W., og at dette Bekjendtskab trods Forskjellen i de to Digteres Alder (W. var oder 30 Aar ældre end Bagg.) hurtig udviklede sig til et inderligt Venskab, der yderligere blev befæstet ved gjentagne Besøg i Aarenes Løb i den tydske Digters Hiem, sidste Gang i 1802. Paa denne Maade skeete det, at Bagg. ganske naturlig af Forholdene 326 biev ledet ind i den Wielandske Kreds og derved tillige bort fra *Goethes* . Til denne Sidstes Digterværker havde Bagg. derimod indtil sin modnere Alder kun et løseligt Bekjendtskab, men udtalte desuagtet oftere i sine Skrifter, baade paa Dansk og paa Tydsk, en streng Dom over dem: i en Dagbogsoptegnene fra 1807 siger han selv, at han først under sit forudgaaende Ophold i Kjøbenhavn 1806-7 begyndte at læse G., medens han tidligere kun havde *bladet* i, hvad han havde skrevet; men efter dette nøiere Bekjendtskab foregik der ogsaa i hans Bedømmelse af "denne Geniernes Genius", som han nu benævnede ham, et betydeligt Omslag (see bl. A. den Nye Forerindring foran Bagg.s "Digtervandringer" 1807), om han end aldrig kom til subjektivt at harmonere med ham. Og somtidig med at Beimdringen for Goethe steg, dalede Beimdringen for Wieland. I Aaret 1795 besøgte Bagg. gjentagne Gange G. i Weimar, men Bekjendtskabet førte ikke til nogensomhelst Intimitet imellem dem.

S. 35, L. 4. helligt] 1791 og 1807: hellig; i 1785 forekommer Ordet ikke (see Anm. til L. 2 ff.)

- -, - 25. Alcidens Drage] Alciden d. e. Herkules. - Med Dragen menes den mangehovedede lernæiske Hydra, hvis Tilintetgjørelse var et af Herkules's tolv Arbeider.

- -, - 29. Min ædle *Pram* ,] 1785: O! du, min norske Ven! Pram var født i Læssø Præstegjeld i Gudbrandsdalen, i Norge.

- 36. **Ratten, eller Kiærligheds Triumf** . Com. Fort. 1785, S. 45 ("Katten, eller Elskovs Magt"). - Event. og com. Fort. 1807, I, 159. - 1 DV. I, 85. - 2 DV. I, 60. -

I 1785 findes til denne Fortælling følgende Motto:

- - - - Ille ferocem
Contudit, et dominæ misit in arbitrium.
Armeniæ tigres et fulvos ille leones
Vicit et indomitis mollia corda dedit.
Hæc Amor, et majora valet. - -

Tibull.

I Fr. Høegh Guldbergs Oversættelse 1803 lyder dette Sted (3die Bogs 6te Elegi, V. 13-17) saaledes:

..... "Han knuser de Stolte;
Lydige bringer han dem under beherskende Glut.
327 Gule Løvinder kuer hans Vink og armeniske Tigre;
Selv den utæmmede Mand giver han blidere Hu.
Amor Sligt og end Mere formaaer!" .....

Redaktionen fra 1785 er, saaledes som det allerede vil fremgaae af de nedenfor noterede Exempler, i Udg. 1807 heelt igjennem undergaaet ikke ubetydelige Forandringer, som dog, med Undtagelse af de i Indledningen samt S. 37 L. 5 ff. foretagne, væsentlig kun angaae Udtryk og Vendinger, medens Gangen i Fortællingen forøvrigt i begge Udgg. er den samme.

I 1785 indledes Fortællingen med følgende 93 Linier, hvoraf de 4 første gjenfindes S. 37, L. 12-15:

De kiere Katte er' slet ikke mine Folk.
Jeg skyer dem meer end Mørkets Ild-Krabater,
End Østers, usiet Melk, og Mecenater,
Og Vers af Agent Holk -
Og kommer jeg engang i Selskab med en Kat,
Saa snapper jeg, saa snart jeg kan, min Hat;
(At sige naar den ligger fra Personen
Saa langt som tre Aar giftet Mand fra Konen,)
Og gaaer mm Vei.

Hvoraf sligt kommer, veed jeg ei:
Jeg er vel Philosoph; men saare lillebitte,
Og kiender knap en dagligdags Sorite;
Desuden, kiere Læser! hvo kan sige
Til alle Ting en Aarsag just saa lige?
Tit er der ingen Grund til hind og dette,
Exempli gratia: Hvi elsker *Stax Lisette* ?
Hun ingen Penge har, og endnu mindre Vid,
Og hendes Roser stial forlængst den lumske Tid;
Hvad hendes Dyd angaaer, det Stax kan bedre sige -
Hun, for saavidt jeg veed, er langt fra ikke Pige Af helligste Natur. Paa samme Maade sig, Ifald du kan, min Ven! hvi elsker *Thrine* dig?

Dog er det ei aldeeles uden Grund,
At Monsieur *Peis* og jeg er Fiender.

* 328

Hans Kløer, hans giftig' Skiæg, hans slemme Mund,
Aflange gloend' Øine, hvasse Teender,
Hans lumske Karakteer hos Herr *Bomare* ,
Ordsøroget: For hans Hale tag dig vare!
Og Visen om hans skiendige Natur,
Som skiendte Duen dette lille Diur,*)
Alt, vel tilsammenlagt, beviser dog,
At jeg er ei saa gal, som de, der skrige
Ved Synet af en Ost, et Æble og deslige,
Og flygte for en yndig lille Pige,
Som *Flaccus* for en Hund og for en Snog.

Kort sagt: jeg seer hos Musenes Tyran
Slet intet got, og intet finde kan.
Hvo foraarsagede *Jens Blok* sin Qvide,

* * * * * * 329

Undtagen gammel Gunilds sorte Kat?
Hvor meget maatte Gustav Landkron lide for Peises Skyld?
Forgangen Aar, en Nat,
(Jeg neppe kan for Graad det Syn fortælle;
Og det er slemt; thi jeg vil gierne lee.)

En Vinternat en vis høbaaren Delle
Forvildet løb paa Gaderne,
Og ledte allevegne om sin Frue;
Men, da den ingen fandt, bad alle om Logie,
Som gik det arme Dyr forbi;
Den vimsede, den peeb, saa det var Ynk at skue,
Paa Tispelige Kinder heede Taarer
Blev' Hagl; forfrosne Fod knap orked' meer -
O! meer end Hunde-Siel, som gaaer forbi og leer,
Hvis jernet Hierte Delles Angst ei saarer!
Saa tænkde jeg, og tog den i min Arm,
Og stak den varlig i min Barm,
Gik hiem, snart lod den visple om i Stuen,
Snart kyste den, som om det selv var Fruen.

Indbild dig, Læser, at du sidder i Et Træe i
Jubas Land - du, som ei vil spadsere

* * * 330

Saa langt, spring kun min Lignelse forbi!
Men du, hvis Tanker ei saa magelige ere,
Hvis Siel har ingen Podagra,
Følg med mig did, og see i Træets Skygge
En Moder glad til ømme Bryst at trykke
Sit fundne Barn, hun var forvildet fra.
Studs ei! i *Lybien* er ogsaa Mennesker;
Tidt ømme Mødre sees blandt vilde Tigre der:
Her er' kun tamme Dyr; men, modsat, vilde Fædre,
Som man saa ofte seer, Gud bedre! -
Men nu til Lybien igien.
Du saae dem jo ved Træet der, min Ven!
Nu reise de sig op; de see sig om;
Bag Træet staaer den skrækkelige Løve,
Opkaster Jorden rasende og grum,
Imedens hule Brøl selv Skyens Tordner døve -
Føl deres Skræk! og føl saa al min Angst og Qval,
Da jeg en Kat blev vaer i Hiørnet af min Sal,
Som greb det lille Dyr, og med barbarisk Pote
Dets Oyne kradsed' ud; og gruesom beed ihiel
(I Tanke sikkert at det var en Rotte)
Den ulyksalige Fidel.
Hvor Morderen blev as, det veed jeg ei;
Thi Skræk jog Tyngsels-Punktet i min Nakke,
Saa jeg i denne Hurlumhei
Paa Gulvet strax tog Maal af Sielens Frakke -
Paa menneskelig Prosa: Jeg faldt om,
Og da jeg vognet op til mine Sandser kom,
Saae jeg - o! fæle Syn! med Døden stride
Den lille Delle ved min Side.
Den Digression var maaskee lidt for lang;
Men at den ei skal blive længer, Kiere!
Saa vil vi om dens Længde disputere
En anden Gang.

Hertil Havde Rahbek bemærket: "Episoden om Fidelle vil slet ikke behage os; deels er den i sig selv ikke comisk; deels 331 er det nok ikke saa rigtigt, at Katte bide smaae Hunde ihiel; deels er den Lignelse om Moderen og hendes Barn i Lybien virkelig skiøn og rørende, og altsaa her ikke paa sit Sted; deels ere Hr. Forfs. Bestræbelser, at giøre den Ting pudseerlig, alt for kiendelige, for Ex. at kalde Legemet Sielens Frakke. Vist nok er Hr. Forfs. Afbigt for den lange Digression vittig og smuk, men reent skal han dog ikke snakke sig fra det".

S. 36, L. 4-7. Endskiøndt. . . blandt giftigt Ukrud] I 1785 henvises her i en Note under Texten til et Citat af Ovids Epist. ex Ponto IV, 4, 3-4, hvoraf ovenstaaende Linier ere en nogenlunde ordret Oversættelse.

- -, - 8-9. *Bomare ... Kokleare*] I Bomares ovenfor nævnte Naturhistorie roses Koklearen (Cochlearea officinalis) for den gavnlige Anvendelse, denne Plante finder, navnlig blandt Grønlænderne, som et fortrinligt

Lægemiddel imod Skjørbug. Den henregnes endnu i Lægevidenskaben iblandt de kraftigste antiskorbutiske Midler.

- -,- 18-15. blandt de fordums *Abderiter* var een, der . . . kunde gaae for to] Abderiternes bekjendte Ry for Enfoldighed gav Wieland Anledning til hans 1774 udkomne og nogle faa Aar derefter paa Dansk oversatte komiske Roman "Geschte der Abderiten". Med *den Ene* menes Philosophen Demokritus, der var født i Abdera, og hvis vise Adfærd og Tale iblandt hans enfoldige Landsmænd vidtløftig omhandles i den nævnte Roman. - I L. 14 har 1807: her (istedenfor Herr), hvad dog formodentlig kun er en Trykfeil (i 1785 er Redaktionen noget afvigende).

- -, - 16. *Bæoter*] Ogsaa Bøoterne havde i gamle Dage, ligesom senere Schwaberne i Tydskland og Molboerne hos os, Alle med lige lidt Grund, Ord for at være enfoldige og udannede.

- -, - 17. *Anacharsis Geter* eller *Gother*] Anacharsis var en viis Skyther af kongelig Slægt, der af Lyst til at udvide sine Kundskaber drog til Grækenland, hvor han blev Solons Discipel. Hans Navn er i nyere Tid bleven bragt i Erindring ved Abbed Barthélemy's 1788 udkomne store Bærk Voyage du jeune Anacharsis en Grèce, der indeholder en udførlig Skildring af det gamle Grækenland og dets Kultur. - *Geter* eller *Gother* : Ifølge nogle af de ældste fremmede Efterretninger om Norden antoges Geter og Gother for et og samme, fra Skythien udvandret Folk.
332

S. 36, L. 18. *Zamolx*] See ovenfor, S. 316, i Anm. til S. 25 L. 19.

- -, - 19. *Peter*] d. e. den russiske Keiser Peter den Store (de gamle Skythers Hiem var i Rusland).

- -, - 23. Miltons fule Vrævel] 1785: *Miltons* Helved-Vrævel. Hermed menes naturligviis den engelske Digters berømte Digt Paradise lost.

- -,- 25. Blandt *Klopstocks* een saa got som Engel er] nemlig den faldne Engel Abdiel Abbadona i Klopstocks "Messias", som Digteren har skildret saa sympathetisk, at f. Ex. Emald, der af Klopstock havde lært "at ynke - tør jeg sige. at elske? - denne Ulyksalige", ikke kunde modstaae Fristelsen til at give ham Plads i sin "Adam og Eva" trods hans egen Følelse af denne "arme Diævels" Overflødighed i Dramaet.

- 37, - 5-8. 38, L. 15. Jeg troer dem ei . . . lod jeg ligge, hvad der laae.] Disse 42 Linier fattes i 1785.

- -, - 6. *de Rødes og de Blaas*] d. e. Hærens og Flaadens. Landetaten havde dengang gjennemgaaende røde Uniformer, med forskjelligfarvede Opslag og Rabatter efter de forskjellige Regimenter.

- -, - 13. Mørkets Ildkrabater] Udgiveren antager, at Bagg. med dette Udtruk har meent: Djævle.

- -, - 14. Mecenater] Om sin Aversion for Mæcenater taler Bagg. oftere: see f. Ex. i nærværende Bd. S. 43 L. 1-2. I en paabegyndt Autobiografi af Digteren (meddeelt af Nyerup i Lahdes Samling af fortjente danske Mænds Portraiter med biogr. Efterretninger, 3die Binds 4de Hefte, Juni 1806) hedder det: "Han var ved sin Ankomst til Universitetet aldeles fremmed og uden ilnderstøttelse. Hans medfødte Lyst til Uafhængighed og et besønderligt i hans Barndom allerede dubt indgroet Had til *grønne Hoser* lod ham foretrække det møjsomste Liv i Overspændelser af egne Præfter for een eneste Opvartning." Jvfr. ogsaa hans Udtalelser i samme Retning i et Brev til Pram af 19. Febr. 1812, meddeelt i Biogr. IV, 68 ff.

- -, - 15. Agent *Holk*] See ovenfor, S. 316-17, i Anm. til Side 25 L. 19.

- -, - 19. *Epiktets* Philosophie] Epiktet, stoisk Filosof paa Keiser Neros og hans nærmeste Efterfølgeres Tid.

- -, - 25-28. Naturen raadner . . . omgiver ham] Ifølge 333 en forhen meget almindelig, nu forældet Sprogbrug staaer Præsens Indikativ her i hypothetisk Betydning.

S. 37, L. 31. Giør dig . . . til Knud!] At *gjøre sig til Knud* d. e. vise sig haard, gjenstridig, "sætte sig paa Bagbenene" (forældet).

- 38, - 10. Artiklen i *Bomare*] nemlig Artiklen om Katten: see ovenfor, S. 328 L. 3, med tilhørende Note under Texten.

- -, - 11. Tarare!] Tarare er en fransk Interjektion, hvormed man i det lavere eller mere fortrolige Omgangssprog tilkjendegiver enten Spot og Ringeagt eller blot Vantro ligeoverfor Noget, der bliver sagt: jo vist! jo pyt! jeg skal love, for det!

- -, - 17. giør en *Orlando* gal] Orlando er den af Skinsyge rasende Roland i Ariosto's Digt Orlando furioso.

- -, - 18. *Alciden*] d. e. Herkules.

- 39, - 2. Ham Beester, Mennesker og Dievie flyer.] 1785: Uvæbnet Elsker selv *Cartouche* flyer. - Cartouche, berygtet fransk Røver og Morder, henrettet 1721.

- -, - 17. *Zemire*] See ovenfor, S. 308, i Anm. til 5. 3 L. 16-20.

- -, - 22. Som, for Exempel, tidt at slaae] 1785: Exempli gratia: at slaae. Forandringen, med den noget søgte Tilføielse af Ordet tidt, er aabenbart skeet for at hæve den tilstedeværende Hiatus.

- -, - 23. *Cypris*] d. e.Venus.

- -, - 28-29. *Cupido* har . . . sin Leir og Telt] Hertil i 1785 som Note under Texten:

Militat omnis amans et habet sua castra Cupido &c.

Ovid. Amor. L. 1. Eleg. 9.

(d. e. "Enhver Elskende gjør Krigstjeneste, og ogsaa Cupido har sin Leir.")

- 40, - 1. *Mavors*] d. e. Mavors's (Mars's). Ved Egennavne, der ende paa en Hvislelyd, betegner Bagg. Genitiv paa forskjellige Maader, idet han f. Ex. snart skriver *Hellas* , snart *Hellass* , og snart igjen (ligeledes som Tostavelsesord) *Hellas's* ; saaledeg ogsaa snart *Pollux* og snart *Sphinxs* (to Stavelser). - 1785: Martis.

- 41, - 3. Logomakie] d. e. Strid om Ord.

- -, - 6. som *Mette*] 1785: som *Vessels* Mette.

334

S. 41, L. 19. Claussimplexisk] See S. 307, i Anm. til S. 3 L. 2-10.

- 42, - 3. Elskovs-Atheist] Et Parallelsted, eller Forbillede, til dette Udtryk, hvormed kan jevnføres S. 79 L. 3, findes i P. K. (ikke, saaledes som det sædvanlig findes angivet, Broderen P. M.) Trojel's "Ode til min Skræder", første Gang trykt i Maanedsskriftet "Det almindelige Danske Bibliothek" Oktbr. 1778:

"Din Atheist dig nægter reent dit Krav,
. . . . . .
Af mig du for to Emses Laar
En Ode faaer."

- -, - 18. nok saa vred] 1785: som en Tydsker vred, et Udtryk, som Rahbek havde dablet, fordi det bidrog til at bringe et komisk Element med ind i hele dette Stykke om det sande Heltemod, som han forøvrigt overhovedet fandt malplaceret i nærværende Sammenhæng.

- -, - 23. *Erycine*] d. e. Venus.

- -, - 26. *For* ham, skiøndt ubevæbnet, Ulve flyer.] Allusion til Horats's Oder I, 22 - Integer vitæ, scelerisque purus &c., frit oversat af Bagg.*) - B. 9-12, hvor det hedder, i Kjærs Oversættelse:

"Thi en Ulv tog Flugten for mig, der voved
I Sabinerskoven for dybt at trænge,
Mens jeg ubeviæbnet og ubekymret
Lalage lovsang."

Jvfr. Texten nedenfor, S. 43 L. 12.

- -, - 33. Han levede paa Landet, jeg i Byen] 1785: Han elskte Landet; jeg er helst i Byen.

- 43, - 2. Før jeg giør sligt] Om Bagg.s gjentagne Udtalelser om sin Aversion for Mæcenater see ovenfor, S. 332, 9lnm. til S. 37 L. 14.

- -, - 8. uden Frygt for *Aristark*] A., en af Oldtidens berømteste Grammatikere og Kritikere (c. 200-150 f. Chr.), nævnes her blot som Betegnelse for en skarp Kritiker i Almindelighed.

- -, - 9. à la *Plutark*] med Hentydning til dennes sammenlignende Levnetsbeskrivelser af berømte Romere og Grækere.

*) 335

S. 43, L.12. Han den sabinske Ulvs . . . Kloe.] Herefter findes i 1785 endnu følgende sex Linier:

Det første see man af den lille Ode,
Som har en Hoben smukt hos mig tilgode;

(Jeg borger et og andet i en Ruf;
Dog oftest hos Horaz jeg tâ'er paa Puf),
Men hvor det gik mig sclv i denne Sag, see, dette
Vil jeg enfoldelig og kortelig berette:

og til den første af disse Linier, som Note under Texten, en Henviisning til den ovenfor, i Anm. til S. 42 L. 26 anførte horatsiske Ode.

- 44, - 3-4. alting vover for første Gang] 1785 og 1807: alting vover, for første Gang.

- -, - 6. Han kom, og saae, og vandt sin *Sylvia*] I 1785 findes hertil som Note under Texten:

Mars videt hanc, visamque cupit, potiturqve cupita.
Ovid. Fast. L. III. 21.

(d. e.: "Mars seer hende, og saasnart han har seet hende, attraaer han hende, og saasnart han har attraaet hende, bemægtiger han sig hende").

- -, - 7-8. Hans Maade . . . fra] I 1785 findes hertil som Note under Texten:

Et sua divina furta fefellit ope. Ibid.

(d. e.: "og har skjult sine hemmelige Gjerninger ved sin Guddomskraft").

- 45, - 3-4. Solens Lire, og Sphærernes Musik] Lire d. e. Lyre; Strængeleg. Iføge Pythagoræernes Lære frembragte Himmellegemerne ved deres regelmæssige Omsvingnig en virkelig himmelsk Musik, den saakaldte "Sphærernes Musik" eller "Sphærernes Harmoni".

- -, - 31. I Nattens Svælg] 1785: I lyse Nat, og hertil som Note under Texten:

Non secus ae liquida si quando nocte Cometae
Sanguinei lugubre rubent -

Virg. Aeneid. X, 272-73.

d. e., i Meislings Oversættelse:

"Som naar engang udi Natten saa klar skrækfulde Cometer
Varsle om Ondt paa en sørgelig Viis" .....

336

S. 46, L. 11. I en Ballet] I 1785 henvises i en Note til "Angelica og Medoro", en Eenakts-Ballet af Galeotti, opført første Gang til Kongens Fødselsfest i Jan. 1784 og sidste (15de) Gang i 1787. Saaledes som Balletten blev givet ved den første Forestillng, var der en Scene, som siden blev udeladt, hvor den rasende Roland i en Slags Berserkergang rykkede Træer op med Roden, flækkede dem, og teede sig saa ubændig, at han, ved at forfølge Figuranterne, tog den ene efter den anden (det var naturligviis udstoppede Figurer, som de Flygtende havde imellem sig) i Nakken eller Buxelinningen og kylede dem op i Træerne (See Overskon III, 1860, S. 289-90.)

- -, -13. Hyre-Huus] Da intet *Hyrdehuus* forekommer i "Don Quixote" i nogen Forbindelse som den af Bagg. her omtalte, saaledes at en Gisning om *denne* Betydning af hans Hyre-Huus maa forkastes*), maa Ordet vistnok betragtes som selvdannet og eensbetydende med: Bærtshuus.

- - -, - 15. Geeder] Saaledes 1785 (1807: Giedder). Medens Bagg., hvor Talen er om *Fisken* , konstant bruger Fieertagformen *Giedder* (Enkelttal: en *Giedde*), skriver han, til Betegnelse af *Pattedyret* , baade *Geeder, Gedder, Gieder* og *Giedder* , altsaa øiensynlig uden at skjænke Spørgsmaalet om Skriverigtigheden videre Opmærksomhed. Paa eet Sted, hvor Spørgsmaalet paa Grund af begge Dyreformers Sammenstilling nødvendig maatte paatrænge sig (nemlig i det ovenfor, S. 295 omtalte Fragment "Deucalion og Pyrrha", i Beskrivelsen af den store Syndflod, hvormed Jupiter hjemsøgte Jorden), har Digteren imidlertid skrevet saaledes:

Hvor *Geeder* nylig sprang, der *Giedder* Bopæl fik ,
Og Hvale boltre der, hvor Elefanter gik.

og Udgiveren har derfor troet i det foreliggende Tilfælde at burde følge ikke den yngste, men den ældste af de to Udgaver.

* – 337

S, 46, L..16. Jetter] d. e. Kæmper.

- -, - 17. Selv dem, hvis Liv er Lær, hvis Blod er Viin] Allusion til Don Quixotes drabelige Kamp med Kromandens fyldte Læderflasker (4de Bogs 35te Kapitel).

- -, - 19. Zemblaisk Storm] *Zembla* (d. e. Nova Zembla eller Novaja-Zemlja i det nordlige Ishav) nævnes her og oftere som Exempel paa et Land med særlig barsk Klima.

- -, - 23. Zachariæ tunge Vers] Hermed sigtes til den tydske Digter Fr. Wilh. Zachariä (f. 1726, d. 1777) og hans tydske Oversættelse af Miltons Paradise lost. Denne Oversættelse omtaler Bagg. igjen i Forerindringen til sine "Digtervandringer" 1807, hvor han siger: ,"Zacchariäs afskyelige Hexametrer havde skræmmet mig fra Milton". Nogle Aar ifordeien havde ogsaa Wessel railleret over denne "Tydsklands Fat" og hans middelmaadige komiske Heltedigte: see Wessels samlede Digte ved Levin, 2den Udg. 1878, S. 237 og 301; men naar det paa sidstanførte Sted hedder: "Hvad der har foranlediget Wessel til her at inddrage Zachariä, er ikke let at sige; i Danmark have hans Digte neppe nogensinde været populære", kan hertil bemærkes, at Zach., foruden af *Wesessel* (1777) og *Baggesen* (1785), ogsaa citeres af *Ewald* ("Levnet og Meninger", 1775) samt omtales baade af *Storm* foran "Bræger" (1774) og i *Trojels* "Ode til min Skræder" (1778) og saaledes dog maa antages paa den Tid at have været endeel læst herhjemme.

- -, - 27. som den Sveitserske, der sidder] Hertil i 1785, som Note under Texten: See Zachariä *Miltons verlohrne Paradies* II Ges. V, 648-665. Paa det her citerede Sted af Miltons Digterværk beskrives, hvorledes Satan, efter at være dreven ud af Himlen for sit Hovmod og nedstyrtet i Helvede, søger at undflye fra sit Fængsel i den Hensigt at opsøge Menneskenes Hiem, den nyskabte Verden, for derfra at tage sin Hævn og mulig ved List, Forførelse eller Magt tilvende sig sit gamle Sæde i Himlen igjen. Ankommen til Helvedes Mure, der vare tillukkede med ni Porte, tre af Kobber, tre af Jern og tre af Diamantklipper (see S. 47 L. 1), bliver Udgangen ham først formeent af de to Dørvogtere, Synd (S. 46 L. 29 ff.) og Død, og aldrig havde Satan seet et mere gyseligt Syn (S. 47 L. 3-9); men ved sledske Ord lykkes det ham tilsidst at faae dem til at aabne Helvedportene for sig.

- - - 30-31. men giøer og bider | Med Hunde-Gab 338 i begge sine Sider] 1785: men sommetider Som *Scylla* blir til Hund i sine Sider. Ligesom Helvedes Dørvogterske efter Miltons Beskrivelse har Midten af Legemet besat med hylende Hunde, saaledes blev ogsaa *Scylla* ved Circes Trolddomskunster forvandlet til et Uhyre, foroven Kvinde og forneden Sødyr, om hvis Liv gjøende Hunde snoede sig.

S. 46, L. 32. Den stygiske treflabbede Bulbider] d. e. Serberus.

- -, - 34. Hov'der] Om denne Form see ovenfor, S. 307, Anm. til S. 3 L. 5.

- 47, - 14. Som ofte før, paa Gulvet] 1785: Som fordum om paa Gulvet, med Allusion til S. 330 ovenfor, L. 24-27.

- 48, - 2. *Periander*] korinthisk Tyran i det 6te Aarhundrede f. Chr. (og en af de syv Vise), bekjendt iblandt 8lndet for sin store Gusomhed.

- -, - 7. Mon *Pyramus* osv.] *Pyramus* dræbte sig selv af Fortvivelse, da han paa det aftalte Mødested ikke fandt sin elskede *Thisbe* , men kun hendes Overkiædning og Sporene af en Løve og derfor bildte sig ind, at Dyret havde sønderrevet hende, hvorimod hun i Virkeligheden lykkelig var undkommen og kun i sin Forvirring havde tabt Klædningsstykket.

- -, - 27-28. Af *Stentor* ingentid man hørte saadant Skrig; | Ei trufne Krigs-Guds Brøl i den Trojanske Krig - (osv.)] Disse Linier minde om P. Paars 2den Bogs 3. Sang, B. 507-8:

"En Stentor kunde selv) ey give større Skriig,

Ja Mars ey skraalte meer i den Trojanske Kriig",

hvortil Holberg, under Henviisning til Iliadens 5te Sang, bemærker i en Note under Texten: "Stentor havde saadant Skraal som 50 andre, og Mars som 10000 andre."

- -, - 31. *Anes* Skrig i Mester *Jespers* Arme] Hentydning til en Barcarole af Pram, efter det Franske (Udvalgte digteriske Arbeider IV, 1827, S. 110) om, hvorledes *skjøn Anne* , da *Mester Jesper* overraskede hende i Badet, først blev vred og skjændte:

"Dog skræmtes Iesper ei derved,

Han Pigers Hierte bedre kjændte:

Skjøn Anne blev ei længe vred."

- 49, - 7. *Prinds Jørgen*] d. e. den hellige Georg, Ridderskabets Skytshelgen, som ifølge Sagnet fældede Lindormen, der vilde opsluge Prindsessen.
339

S. 49, L. 11. *Origenes* holdt eengang Haand i Ild] Bagg. har maaskee her sigtet til en Fortælling om, hvorledes den lærde Kirkefader *Orivenes* (f. 185, 254), der allerede iforveien under de romerske Keiseres Forfølgelser imod de Christne havde maattet lide mangfoldige Pinsler, tilsidst for at undgaae en diabolisk udtænkt personlig Nedværdigelse, hvormed han yderligere blev truet, saafremt han ikke vilde offre til de hedenske Guder, skal have ladet siglægge Røgelse i Hænderne og derefter føre foran et Afgudsbillede, som man saa troede, at han havde offret til.

- -, - 15-16. *Matrosen* , der med nysafhugne Hænder holdt Svenske-Skibet fast med sine Tænder] I sin oftnævnte Recension i Lærde Efterr. havde Rahbek udtalt sig misbilligende om dette Sted, der efter hans Formodning ikke var Andet end en Fordreining af Historien om Athenienseren Cynegirus, hvem en ganske lignende Bedrift tillægges under Persernes Forfølgelse efter Slaget ved Marathon. Dette modsiges imidlertid af O. D. Staffeldt, som i sine "Critiske Betænkmnger" (see ovenfor, S. 314-15) gjør opmærksom paa, at "man finder saadan Tildragelse fortalt i de danske Antiqviteter."

- -, - 23-24. *Samson* . . . som han i Kongens Have staaer] Hermed sigtes til det smukke Marmorarbeide *Samson* med *Løven* (af den florentinske Billedhugger Giovanni Baratta, fra første Halvdeel af det 18de Aarh.), som endnu findes i den af Harsdorff 1773 opførte "Herkules-Loge" i den østlige Ende af Kavaleergangen i Rosenborg Have.

- 50, - 12. *Zeus* selv sig skammed ikke (osv.)] See Iliaden I, 590 ff.

- 52. **Jeppe** . Com. Fort. 1785, S. 101. - Event. og com. Fort. 1807, I, 7. - l DV. I, 109. - 2 DV. I, 76. - Ogsaa for nærværende Digts Vedkommende gjælder det, at *Gangen* i Fortællingen er ganske eens i begge Udgaver, idet disse følges nøiagtig ad ikke blot Gang for Sang (i Udg. 1785: Kapitel for Kapitel), men, næsten uden Undtagelse, ogsaa Cinie for Linie; hvad Enkeltheder angaaer, er der i Udg. 1807 gjennemgaaende foretaget ikke faa Ændringer, sigtende til at indføre Forbedringer i Udtryk og Vendinger. Af større Afvigelser fortjene kum følgende særlig at bemærkes (foruden den nedenfor i Anm. til S. 77 L. 2 noterede): I Udg. 1785 fattes saaledes ganske de sidste 8 Linier i 1ste Sang; S. 57 L. 7-14 f. n.; hele Parenthesen 340 S. 65 L. 20 - S. 66 L. 4; S. 98 L. 20-24; og Parenthesen S. 102 L. 5-8. Ganske forskjellig lyde endelig i Udg. 1785 de to Stykker, som i nærværende Udg. findes S. 88 L. 15-26 og S. 89 L. 9-20 (i 1785 henholdsviis kun 6 og 4 Linier).

Fortællingen er oversat paa Tydsk, men - paa "Indholdene'' nær - i ubunden Stiil, af Sander i hans "Salz, Laune u. Mannichfaltigkeit, in comischen Erzählungen", Hamb. 1790, S. 7.

I et Brev af 1789 til Grevinde Charlotte Schimmelmann (Biogr. I, Tillæg XVIII, S. 87) siger Bogg. selv om dette Digt: "Jeg skrev en Fortælling, som i det mindste blev læst af to tusinde Mennesker, hvori jeg malede Bondens Slaverie og Herremændenes Despotisme med stærke Farder, som jeg overstrøg med Latterens Fernis, for at lokke Øinene dertil." Jvfr. nedenfor, Anm. til S. 54 L. 19-21.

Begyndelsen til en dramatisk Behandling af denne Fortælling, som Syngestykke, ved Pram, findes meddeelt af Rahbek i Elika Beyers Nytaarsgave "Gefion" for 1826, S. 196-211.

I 1785 findes til denne Fortælling som Motto følgende Citat af Boileau's Art poét., Ch. I, v. 75-76:

- - - - - - d'une voix légère
Passer du grave au doux, du plaisant au sévère.

S. 52, L. 14. Jeg, som tilforn, med Piben i min Mund] Efterligning af Indledningslimerne til Virgils Aneide: Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena .... ("Jeg, som tilforn har sunget et Hyrdedigt til Straafløiten" . . .)

- 53, - 6. Ved paa gigantisk Viis, i tydske Constructioner] 1785: Ved *Enceladisk* fræk i *Alpe* - Constructioner. - *Enceladus* var en af de himmelstormende Giganter.

- -, - 7. At dynge *Ossa-Ord* paa Udtryks- *Pelioner*] Hentydmng til de uhyre Kæmper Otus og Ephialtes, som vovede at sætte sig op imod Guderne og for at storme Himlen vilde vælte Bjerget Ossa ovenpaa Olymp og Pelion paa Ossa, men dræbtes af Apollo.

- -, - 15. *Pimplea! Muse! Pieride!*] Saavel *Pimplea* (Pimpleis) som *Pieride* ere Tilnavne til Muserne.

- -, - 31. Just ingen *Irus* reent, og ingen *Krøsus* var] 1785: Just ingen *Irus* reent og ingen *Midas* var. Irus er en i Begyndelsen af Odysseens 18de Sang forekommende Tigger, hvis Navn derfra er gaaet over til at bruges som 341 en Personifikatiøn af Fattigdommen, paa samme Maade som Navnene paa den lydiske Konge

Krøsus og den phrygiske Konge *Midas* (der af Bacchus havde erhøldt den Evne at forvandle Alt, hvad han rørte ved, til Guld) bruges for at betegne Rigdom.

S. 54, L. 1. Da Hesten kaldtes Hest, og Junker Fix en Nar] (1785: og Monsieur *Jean* en Nar) synes dannet efter Boileau's J'appelle un cliat un chat, et Rolet un fripon (Satire I, v. 52.)

- -, - 2. Da Liberie var ei den bedste Vei til Brød] Hermed sigtes til den i sidste Halvdeel af forrige Aarhundrede en Tid herskende Uskik, at Tjenere ofte gik oder i Embedsstanden (see C. P. Rothe's Lovtale over Sko-Børsten 1771 og hde den øvrige Lakeiliteratur), indtil en Kabinetsordre af 12te Februar 1771 forbød, at Domestiker maatte befordres til kongeligt Embede.

- -, - 6. Lang Tid] 1785: Tre Aar, hvilket netop stemmer med Tidsangivelsen i P. Paars: "Tre Aar for Calmar-Krig."

- -, - 19-21. Han Bonde var . . . den Nød og Trængsel døie] 1785:

Og han var *Bonde* - (Udi vore Dage
Var dette næsten nok for Manden at beklage) -
Og maatte, skiønt han spared' ingen Møye
Med i sit Ansigts Sveed sin liden Jord at pløye,
Dog al den Uroe, Trængsel, Armod døye

Til det baade her og flere Steder i nærværende Fortælling forekommende Vidnesbyrd om den Medfølelse, Bondens fortrykte Stilling havde vakt hos Digteren, endnu "før Bondefriheden var bleven Enthusiasme, før man talte om dens Mulighed" (Bagg.s egne Udtryk, see Biogr. I, Tillæg S. 87), vil der ogsaa andensteds i hans Poesier sindes hypppige Sidestykker.*) * – 342 S. 55, L. 8. Helten selv fra Uz] d. e. Job (Jobs Bog Kap. 1, 1).

- -, - 10-11. en Qvinde . . . ret en ægte Diævelinde] Under Jobs Elendighed blev hans Hustru utaalmodig og talte til ham, "ligesom een af de daarlige Kvinder taler" (Jobs Bog Kap. 2, 9-10). Hendes Navn bruges derfor ogsaa, ligesom Xantippes, til at betegne en arrig og trættekjær Kone.

- -, - 13. ham trak for Skiæver] d. e. trak løs paa ham, gjennemheglede ham, for rene Ubetydeligheder (jvfr. den bibelske Talemaade: at see Skjæven i sin Broders Øie).

- -,- 15. Hov'det] Om denne Form - hvortil Sidestykker findes i samine Fortælling S. 93 L. 3 og 9, S. 102 L. 26 og S. 103 L. 27 - see ovenfor, S. 307, Anm. til S. 3 L. 5.

- 56, - 9. thi Hoved indtil Hale] see ovenfor, S. 317, Anm. til S. 26 L. 5.

- -, - 17-18. Saa rask ... at hun ei svared' eet til tusind meer] 1785: Jus-Talionisk vor *Xantipp* ' om Ørerne [At hun ei svared' et til tusinde - (Rahbek havde i sin Recension gjort opmærlsom paa, at ,, *Xantipp* ' er nok ikke en Forkortning af *Xantippe* , men af *Xantippus* ".) Jus-Talionisk d. e. i Medfør af jus talionis, Gjengjældelsesretten. - Talemaaden: *ikke at kunne svare eet til tusinde* (eller, som det ogsaa hedder, eet *til ti*) betyder: at blive En Svar skyldig, staae maalløs.

- 57, - 4. en *Pythias* blandt Heste] *Pythias* (c. 400 f. Chr.) havde stillet sig som Gidsel for sin dødsdømte, men midlertidig med Orlov bortreiste Ben *Damons* Tilbagekomst og beredte sig allerede til at gaae i Døden i dennes Sted, da D. til den fastsatte Tid ilede tilbage til sit Fangenskab og forlangte Dommen fuldbyrdet paa sig. Dette Træk af trofast Venskab bevægede Tyrannen Dionysius til at benaade Damon og udbede sig Plads som den tredie i deres Venskabsforbund.

- -, - 5. Herr *Pope*] d. e. den engelske Digter Alexander Pope, med Hentydning til Tendentsen i hans Hovedværk, det filosofiske Læredigt Essay on man (1733).

- -, - 11. *Rondó*] Ved en *Rondeau* eller *Rondo* forstaaes i Musiken et Tonestykke, hvori Hovedthemaet periodisk vender tilbage som et Slags Omskvæd.
343

S. 58, L. 32. paa *Eegskovs Market*] Om det i sin Tid berømte aarlige Marked, i September Maaned, ved Landsbyen *Egeskkov* i Kværndrup Sogn i Fyen hedder det endnu i et Skrift fra Begyndelsen af dette Aarhimdrede, at der "sammenstimle de fleste Fynboer for at kjøbe, sælge, og hilse paa hinanden."

- 59, - 2. om *Pylades, Orest*] *Pylades* blev opdraget sammen med sin Fætter Orestes og sluttede sig fra den Tid til ham som hans trofaste Ven og uadskillelge Ledsager.

- -, - 3. Om *Nisus* og *Euryalus*] N. og E. ere ligeledes bekjendte for deres trofaste Venskab. De fulgte Æneas til Italien og fandt Døden ved hinandens Side efter at være trængte ind i den fjendtlige Leir.

- -, - 4. Om *Damon, Pythias*] See ovenfor, Anm. til S. 57 L. 4.

- -, - 4-5. hvad Fablen melder om Venner - spaadomsviis forklares best (osv.)] Rahbek saae heri med Glæde en Snært til visse Folks usarlige Lyst til at udlægge Alting spaadomsviis.

- -, - 9. Hin *Sancho* nemlig og hans *Rucio*] *Rucio* var Sancho Panzas Æsel, "hans uadskillelige Staldbroder i Medgang og Modgang."

- -, - 10. Ifald man ellers kan den *Moor, Hamete* , troe.] 1785: Kun Spørsmaal om man kan Herr *Cid Hamete* troe. "Don Quixote" fingeres, fra 2den Bog af, at være forfattet af en arabisk Historiograf Cide Hamete Benengeli.

- -, - 21. somme Pythagorer] Læren om Sjælevandringen bliver i Almindelighed tilskrevet Pythagoras.

- -, - 30. fælles] 1785 og 1807: fælleds, hvilket Her er forandret, fordi Bagg. ellers saa konsekvent skriver Ordet uden d, at de paa dette og et Par enkelte andre Steder ganske undtagelsesviis forekommende Afvigelser derfra ikke kunne betragtei som Andet end Trykfeil.

- 61, - 3-4. for des beqvemmere at raade sin Arm og Øxe] raade d. e. have Raadighed eller Magt over, styre. Jvfr. S. 320 ovenfor, Anm. til S. 30 L. 32.

- -, - 8. sit Rammen] Saadanne infinitiviske Substantiver findes ogsaa andre Steder af Bagg. satte i Interkjøn, "hvilken Feil vel kan kaldes en Cermanisme" (Levin, Lyd- og Kjønslære 1844, 2den Afd., S. 56). Jvfr. f. Ex. nedenfor, S. 226 L. 14: mit Mødeu.

- -; - 9, Han hugged just] 1785: Saa huggede han just; 344 1807: Han huggede just (hvored der er indløben en Feil imod Versemaalet).

S. 61, L. 10-11. han altsaa rigtig sad | Beqvemt og mageligt;] Optaget efter 1785, fordi der ved Læsemaaden i 1807: han altsaa havde sat | Sig ret beqvemt; savnes et Kiim til ad i L. 7. (I 1785 mangler hele L. 7, hvorved da sad er kommet til at staae uden tilsvarende Riim).

- -, - 27. Tre sorte Mesterlectianer] Ligesom en sort Kappe fordum hørte med til Studenternes Ordensdragt, var overhovedet den sorte Farve i Klædedragten et almindeligt Særkjende for den lærde og studerende Stand (jvfr. S. 62 L. 10 og sl. St. senere).

- -, - 28. Forslagne Klipperter, Slaglosianer] 1785: Og, om jeg husker ret, netop Slaglosianer. Saavel dette oprindelige netop som den nuværende Redaktion, hvor Slaglosianer og forslagne Klipperter sidestilles som synonyme Betegnelser, vise umiskjendelig hen til Bagg.s Erindringer fra hans egen Skoletid i Slagelse: see nærv. Bind S. 251 ff.

- 63, - 1. Substitutter] Saaledes kaldtes ellers Landsbydegneneg Medhjælpere.

- -, - 3. den sorte Kunst] d. e. Zrolddom; jvfr. L. 9.

- -, - 9, kan en smule meer end netop Fader vor] d. e. kan gjøre Trolddomskimster, hexe, vise igjen, osv. Jvfr. nærv. Bd. S. 168 L. 9-12: Vor Præst ... han kan lidt meer end Fadervor, og maner stærkt, som Ordet gaaer.

- -, - 22. *Lamed-He*] et i Grammatikerne almindelig benettet Paradigma paa en af de hebraiske Konjugationer.

- -, - 23. *Titemi*] Ligeledes almindeligt Paradigma paa en af de græske Konjugationer.

- -, - 24. Den tredde tordned ud *Accentus Domini*] Om Formen tredde see ovenfor, S. 305, Anm. til S. 2 L. 25. - Accentus domini er den i ældre hebraiske Sproglærer almindelige Benævnelse paa Interpunktionstegn.

- 64, - 11. Claus] Om denne Anvendelse af Ordet *Claus* (Dumrian), der i nærværende Fortælling atter forekommer S. 67 og 91, see S. 307 ovenfor, i Anm. til S. 3 L. 2-10.

- 66, - 22. I vor *Nosologia danica*] d. e.: I vor danske Sygdomslære. - 1785: I Herr Sauvages Nosologia, med Hentydning til et berømt Værk af Professor ved Universitetet i Montpellier Erangois Boissier de Sauvages (f. 1706, 1767): Nosologia methodica, fra 1763, som ogsaa 345 herhjemme i sin Tid har spillet en betydelig Rolle i Lægevidenskabens Studium.

S. 67, L. 24. uden Hielp af logisk *Est quod est*] d. e. uden at the til dybsindige Undersøgdser paa Logikens Omraade. - Est quod est er den Hovedsætning i Logiken: at en Ting *er, hvad den er* , og altid, i hvilke Forbindelser den end kommer, vedbliver at være identisk med sig selv.

- -, - 31-32. bær næsten alle Stempler af *Overtroens* Salomonske Ring] d. e. bære næsten alle Præg af kun at skylde Overtroen deres Tilværelse. *Salomos* Ring er Trolddommens (og Viisdommens) Talisman.

- 68, - 13. At N *achtigall* det knap vil eftergiøre] 1785: At Veile selv det knap vil eftergiøre. *Nachtegall* , Student fra 1794, død 1847 som Generalkrigskommissær samt Ridder af Dbg. og Dbgsmd., oprettede i Slutningen af forrige Aarhundrede et privat gymnastisk Institut i Kjøbenhavn og gav Impulsen til, at Gymnastiken, som dengang endnu ikke var optaget som Lærefag i Skolerne, uddredtes saavel til de videnskabelige som militære Underviisnigsanstolter. - *Weyle* , Solodandser ved det kgl. Theater, holdt sig i meget lang Tid i stor Yndest hos Pubiikum som komisk Dandser (hvorfor Rahbek ogsaa i sine "Dramatiske og Litterarikke Tillæg" kaldte ham "Dandsens Gjelstrup") og besad blandt Andet en sjelden Færdighed i høie og dristige Spring, hvori Ingen overgik ham, men som rigtignok stundom synes at være gaaede et godt Stykke udover Skjønhedslinien; see "Peder RosenstandGoiskes Kritiske Efterretninger om den kgl. danske Skueplads", udg. af Molbech, Kbhvn. 1839, S. 133-34.

- 69, - 19. skreppe] d. e. raabe høit, skrige af fuld Hals.

- 72, - 25-26. Gud glæde den Mands Siæl, ihvem det ogsaa var, som Søvnen allerførst opfundet har!] Vistnok Reminiscens af Sancho Panza's Ord (Charl. Dor. Biehl's Overs. af Don Quixote 4de Tome 1777, S. 317): "hæld den, som først opfandt Søvnen, Kaaben, der skiuler alle menneskelige Belemringer; Føden, der stiller Sulten, (osv.)" Saaledes siger ogsaa T. C. Bruun i sine "Blandinger" 1795 om den til Præst avancerede Skolemester, at han

"Velsignede med Sancho Panza ham,

Der først opfandt den skionne Kunst at sove."

- -, - 29. *Avicenner] Avicenna* (Abou-ibn-Sina) var en 346 berømt arabisk Læge og Filosof i Overgangen fra det l0de til det 1 lte Aarhundrede.

S. 73, L. 5. Zemire] See ovenfor, S. 308, i Anm. til S. 3 L. 16-20.

- -, - 10. din gamle Broder] Efter de Gamles Førestilling vare Søvnen og Døden Brødre.

- 74, - 18. Hvad *Cephalus* fandt] C. var en Tidlang Auroras Elsker.

- -, - 20. Dagens Monark] d. e. Solguden, hvorved snart forstaaes Helios, snart Phøbus Apollo, der hyppig forvexles med hinanden.

- -, - 28 - S. 75, L. 3. At ingen Klokker i Verden før eller siden meer rolig har snorket sin Bas (osv.)] Til denne Klokkernes Virtuositet i at snorke - formodentlig en Reminiscens fra P. Paars, Slutningen af 3die Bogs 3die Sang - alluderer Bagg. atter i nærv. 83d. S. 91 L. 2: Nu snorked Klokker Claus sin tordenhøie Bas, og i nogle Optegnelser af ham paa en indenlandsl Reise i Sommeren 1787 hedder det ligeledes (Biogr I, 77): "Jeg ønskede, at jeg, indtil videre, havde været en Klokker; thi jeg var umaadelig søvnlysten. Olde [en medreisende Holstener] ønskede det med, da jeg fik gjort ham begribeligt, hvad en Klokker i Danmark egentlig er".

- 76,-4. *Julin*] det Samme som Jomsborg, det gamle Vikingesæde i Venden ved Oderens Munding, hvig navnhindige Helte, Jomsvikingerne, droge imod Hakon Jarl i Norge, men bleve overvundne af ham i et stort Slag 994. - 1785: *Athen* !

- -, - 5. *Leonidas*] L. nævnes naturligviis her med Hensyn til hans Heltedød ved Thermopylæ 480 f. Chr.

- -, - 6. *Fredrikshald*] Da FrederiksHald under den svenske Konge Karl den Tolvtes Indfald i Norge 1716 var bleven erobret, stak Borgerne fra Fæstningen af deres egen By i Brand, hvorved Fjenden nødtes til at fortrække; jvfr. L. 21.

- -, - 7, Selv *Kiøbenhavn* ! - og *Cato* - Bagatel!] 1785: *Calais* ! hvad blev du? Bagatel! Ved *Kiøbenhavn* har Bagg. tænkt paa det Heltemod, Indbyggerne lagde for Dagen imder de Svenskes Beleiring 1658, ligesom ved *Calais* paa denne Byes tappre Forsvar imod den engelske Konge Edvard den Tredie 1347. - *Cato* d. e. Cato Uticensis, som dræbte sig selv Aar 46 f. Chr. for ikke at 347 overleve sit Fædrelands Frihed og underkaste sig Cæsars over Herredømme.

S. 76, L. 8. Du, min *Matros*] See ovenfor, S. 339, Anm. til S. 49 L. 15 16.

- -, - 12. Du, *Regner! Regulus! Stærkodder* !] *Regner* d. e. Regner Lodbrog, som nævnes her deels paa Grund af den Række Hærtog og Seirvindinger, hvortil Sagnene have knyttet hans Navn, deels paa Grund af den Standhaftighed, hvormed han udstod de frygtelige Pinsler i Ormegaarden. - *Regulus* nævnes paa Grund af det ægte romerske Fædrelandssind, han lagde for Dagen, da han, efter at være bleven fangen af Karthaginienserne 256 f. Ehr., fraraadede sine Landsmænd at gaae ind paa de Fredsbetingelser, Karthago

tilbød ved ham, og, sin Ed tro, vendte til bage til sit Fængsel. - *Stærkodder* er i de nordiske Oldsagn Nordens Heros og Repræsentant for Nordboernes Tapperhed og Styrke.

- -, - 13. *Fra Leire* . . . til *Cambalu*] Cambalu var efter de ældste Reisendes Beretninger Hovedstaden i Cathai eller det nordlige China.

- -, - 30. jeg seiler blandt Plejader] *Pleiaderne* d. e. Syvstjernen, en Gruppe af 7 store og mange mindre Stjerner i Stjernebilledet Tyrens Syg; men Ordet er her brugt i Amindelighed, for: Stjerner.

- -, - 31. Og tager Jorden for min faldne Hat.] 1785: Og konfunderer Jorden med min Hat.

- 77, - 2. Jeg haaber, Læseren mig ikke blot forlader,] 1785: Jeg haaber Læseren mig her og der forlader. De paafølgende 11 Linier fattes i 1785.

- 78, - 19. Saa kort som den Moral: *Min Læser* , *stiæl ei Taft!*] Hentydning til Wesfels Fortælling "Det stiaalne Taft", hvis "Moral" er: "Min kiære! stiel ei Taft!"

- 79, - 3. At jeg bestandig blir dens Atheist] See ovenfor, S. 334, Anm. til S. 42 L. 3.

- -, - 21. Man veed nok om en Fyr (osv.)] Maaskee har Bagg. her tænkt paa en Anekdote, der bl. A. sindes fortalt i det kjøbenhavnske Ugeskrift "Læsekabinet for begge Kiøn" 1785, om en engelsk Skuespiller Wilkes, som kom til at hoste engang under en Forestilling, hvor han skulde ligge og agere død, men som reddede sig ud af den komiske 348 Situation ved et heldigt Bonmot. Ifølge en Bemærkning i den tydske Oversættelse af "Jeppe" er Anekdoten ogsaa bleven fortalt om Moliere.

S. 80, L. 21. Heftighed] Denne Læsemaade er en Konjektur af nærv. Udgiver istedenfor Høflighed, som sindes i begge Udgaven.

- -, - 22. Som en Travat-Komplot af Æols klemte Pose] Travat (ell. *Dravat*) er et Søudtryk, hvorved forstaaes en pludselig opstaaende, omløbende Stormvind med Regn, Torden og Lynild. - Med Udtrykket Æols Pose har Bagg. utvivlsomt tænkt paa den ogsaa i Peder Paars (2den Bogs 1ste Sang), i Anledning af det stærke Skrald af Kuuses Pose, citerede Fortælling i Odysseen om, hvorledes Odysseus, efter at have gjæstet Æolus, ved Afskeden forsynedes med en vel tilbunden Oxehudssæk, hvori Vindene vare indespærrede, men hvorledes hans Folk, da de allerede havde faaet deres fædrene Kyster i Sigte, løste for Sækken i Haab om at finde Guld og Sølv i den, hvorpaa Vindene strax foer ud og Orkanen i rivende Fart drev Skibene ud paa Havet igien.

- -, - 32-33. løb, i Stormes Vingeslag, med intet mindre end med *lette Torden-Fied]* Paa samme Maade siger Th. Chr. Bruun i sine "Frie-Timer" 1783 (S. 6), hvor han anraaber Apollo om at sende ham en af Muserne til Hjælp, at det endelig maa være en "af de ægte" og navnlig, blandt andre Exempler, som han anfører:

"For alting ikke een af dem, der suser

I Stormens Brag *med lette Torden-Fied* ."

Her er saaledes muligviis hos begge Forff. en Allusion tilstede, hvis Gjenstand Udgiveren imidlertid ikke seer sig istand til at oplyse.

- 81, - 6. I et vedholdende Lisboisk Jordstøds Knagen] 1785: Og et proportioneert Lisboisk Jordstøds Knagen. Om proportioneert see ovenfor, S. 312, Anm. til S. 14 L. 21. - Lissabon (Lisboa) blev næsten ganske ødelagt ved et Jordskjælv d. 1ste November 1755.

- -, - 13. svinge sig blandt *Orioner* op] d. e. svinge sig op iblandt Stjernerne, hvilke Digteren her i Almindelighed benævner efter *Orion* som et af de pragtfuldeste af Stjernebillederne.
349

S. 81, L. 15. Solens . . Krop] 1785: Herr *Apollos* . . Krop.

- -, - 16-18. Og stiæle Takt . . . i sierne Sole] Jvfr. ovenfor, S. 335, Anm. til S. 45 L. 3-4 (Solens Lire og Sphærernes Musik.) - Istedenfor Ring-Planeten (d. e. Saturn) og Mira (en Stjerne i Stjernebilledet Hvalfisken) nævnes i 1785 henholdsviis Sirius (Hundestjernen, den klareste af Fixstjernerne) og Saturn.

- -, - 29. Den usle *Miltons, Klopstocks, Evalds Slave*] Saaledes baade 1785 og 1807. Rahbek havde allerede 1785 gjort den Bemærkning, at en heldigere Vending vilde væere: *En Miltons . . . usle Slave* , og denne Læsemaade er derefter bleven optagen i 2 DV.

- 82, - 14. har Skoven fat] d. e. *naaer Skoven* , ifølge en tidligere almindelig Sprogbrug, der da allerede var ved at blive forældet.

- -, - 19. rusler ned] d. e. risler, strømmer ned. Ordet forekommer igjen i samme Betydning i Labyrinten" II, 1793, S. 11, 41 og 80.

- 83, - 7. Hamadryader] Saaledes kaldtes de Skovnymfer (Dryader), der havde hver sit særskilte Træ, som de beboede, og med hvilket de fødtes og døde.

- -, - 8. *Philomele*] d. e. Nattergalen.

- -, - 9. ham styrknet vaagner op] Dette er ikke det eneste Sted, hvor Bagg. bruger *vaagne* som transitivt Berbum istedenfor *vække* . See saaledes nærværende Bind S. 215, L. 23 og 25; ligeledes i "Labyrinten" I, 1792, S. 124, L. 9 (uforandret i "Digtervandringer" 1807, S. 158, L. 3).

- 85, - 6. Røg af med Sommerfeldts Geographie] røg af d. e. bestod daarlig, kom galt affted, ved Overhøringen i S. G. - *Christian Sommerfeldt* , en Nordmand, f. 1746, død 1811 som Amtmand over Christians Amt i Norge og Ridder af Dbg., var Forfatter af en "Geographie til Ungdommens Brug", Kbhvn. 1776, der blev flere Gange oplagt paany og holdt sig som Skolebog endnu ind i det nye Aarhundrede.

- -, - 7. fik der' reene Skrup i Næverne] Under Fortidens strenge Optugtelse hørte til de almindelige Skolestraffe ogsaa de saakaldte "Haandtager", hvorved forstodes Slag i Haanden enten med den tykke Ende af Riset eller med den endnu værre "Ferle".

- 86, - 1. Tak skee *Goliusses* første Side] Golius d. e.
350

Theophili Golii Grammatica græca, en af den straszburgske Professor G. (1600) forfattet, paa Latin skreven græsk Grammatik, der i lang Tid blev almindelig brugt i Skoleunderviisningen herhjemme. Først 1785 opstod det Spørgsmaal, om det ikke vilde være bedre at lære Græsk gjennem Modersmaalet end gjennem Latinen, og de anseete Rektorer, hvem dette Spørgsmaal blev forelagt af vedkommende, af Kongen nedsatte Kommission, udtalte sig da for, at Munthes paa Dansk skrevne græske Grammatik maatte fortrænge Golius's, men foreløbig blev det dog ved det Gamle.

S. 86, L. 10. *Den Anders*] d. e. Hellig Anders, Slagelses Patron; see nærv. Bd. S. 253, Note 1.

- -, - 17. *Peer Asen* blevet er Bormester] Jvfr. L. 30: *Peer Asens* Spring til Consul-Værdighed. Man kommer herved til at tænke paa den romerske Keiser Caius Caligula (37-41), hvis Forstandsevner vare blevne svækkede ved Sygdom, og som ifølge Svetonius's Beretning ikke blot hædrede sin Hest Incitatus paa mange noragtige Maader, men endog sagdes at have tiltænkt den Ronsulværdigheden.

- 87, - 9. som *Brandens Autor* siger] Her sigtes til Reisers bekjendte Ildebrandshistorie S. 17, hvor han fortæller om, hvorledes det gik Frue Consistorialraad Schreibern: "Her erføres hvad en stærck overmaade Alteration kann foraarsage, thi i staden Eet meget prægtig Speyl med en tyck massive Sølv-Ramme, som havde kostet mange Penge, og stoed paa hendes Nattboer, som hun kunde have reddet, tog hun i steden for dette: Een gammel Syltekrukke, og en Alen i Hænderne og kiørte bort."

- -, - 19-21. Saa gaaer det hin ... de skottiske Ballader] See ovenfor, S. 321, Anm. til S. 34 L. 20.

- -, - 31. som Herr *Holk* har sagt] Om Agent *Holck* see ovenfor, S. 316-17, i Anm. til S. 25 L. 19. Det Epigram af ham, hvortil her sigtes, om den i ældre Tid for sin Clethed berygtede Landevei fra Kjøbenhavn til Kjøge, lyder saaledes ("Arier og smaa Vers, af Hans Holk", Kbyvn. 1782, S. 91):

"Gud hjelp os, naar vi skal de Store besøge!

Thi det er langt verre, end Beyen til Kjøge."

Det er maaskee det eneste af alle hans mangfoldige Rimerier, som ikke forlængst er opslugt af Lethe. Ogsaa Rahbek har mindet om det i sine Erindringer (I, 102).
351

S. 90, L. 27. Harme] Dette Ord staaer her ligesom andensteds hos Bagg. (f. Ex. i nærv. Bd. S. 166, L. 5 og S. 211, L. 20) ikke brugt i deta nu almindelige Betydning af: Vrede, Forbittrelse, Indignation, men i den ældre Betydning = Græmmelse, Sorg.

- 91, - 1. Nu gienlød Skoven af dens *Sapphos* Elegier] *Skovens Sappho* d. e. Nattergalen (der ligeledes et Par andre Steder af Digteren betegnes ved samme eller en ganske lignende Omskrivning). Hermed kan sammenholdes Udtryk som: Den symphonske Skov, hvor Almagts linder og Godheds Lov *hver vinget Evald* i Toppen spiller (i Visen "Hvad jeg synger og ikke synger", første Gang trykt 1784) og: Sødt gienlyder Dal og Skov *af vingede Tibuller* (i Digtet "Morgenlovsang", første Gang trykt 1791).

- -, - 2. Nu snorked Klokker *Claus* sin tordenhøie Bas] See ovenfor, S. 346, Anm. til S. 74 L. 28 ff.

- -, - 3. Kloders Harmonier] See ovenfor, S. 335, Anm. til S. 45 L. 3-4.

- -, - 10. Mens hans Rival sig blot ei drømte det] *Blot ikke for ikke blot* er en grammatikalsk Inkorrekthed, som hyppig forekommer hos Bagg.; saaledes f. Ex. igjen i nærv. Bind S. 162 L. 28.*)

- -, - 24. stod ei mere til at trænge] d. e. *kunde ikke mere komme til at trænge* , en ikke for Bagg. eiendømmelig, nu forældet Udtryksmaade.

- 92, - 21. Som salig Sæbesyderen *Johan*] Allusion til den tydske Digter Friedr. v, Hagedorns Digt "Johann, der Seifensieder" - efter den fra La Fontaine bekjendte Fabel**) - om den fattige, men glade Haandværker, der af sin rige Nabo, hvis Morgensøvn han forstyrrede ved sine lystige Sange, fik en Sum Penge udbetalt for at holde op med at synge, men som, efter hurtig at have erfaret, hvor . let Kigdom kan afføde Uro og Bekymringer, skyndte sig hen
* *
— — 352

til den rige Mand for at levere ham Pengene igjen og faae sin Sorgløshed og sin glade Sang tilbage. (Jvfr. Henrik Herk's Digt "Kjedelflikkeren", fra 1845, i hans "Digte fra forskj. Perioder" II, 1851, S. 158).

S. 93, L. 5-6. en hornet Skare i Kræmmer-Lignelser] Allusion til Holbergs "Hexerie eller blind Allarm" 2den Akts 1ste Scene, hvor en Dreng tilbyder Leander "nye Relationer om Fanden, som een manede til sig; i en Kiøbmands Lignelse med Horn i Panden", og faaer til Svar: "Est du gal, Dreng? Er det Kiøbmands Gestalt at have Horn i Panden? Dog kand det i visse Maader være sandt". - Jvfr. S. 162 L. 27-28.

- -, - 12. Jordeblee] d. e. Jordelagen, Liglagen.

- 94, - 9. bode] d. e, bøde, raade Bod.

- 95, - 23. Vorbye-Broe] d. e. Broen over Vaarby-Aa c. ½ Miil fra Slagelse paa Veien til Korsør. Naar Vaarby Bro her fremhæves som Samtaleæmne mellem de to Bønder, er det, fordi Anlæget af den nye Landevei mellem Slagelse og Korsør (som netop paa den Tid, da nærværende Fortælling blev skreven, nylig var bleven fuldført) særlig paa dette Sted havde foranlediget meget betydelige Arbeider, der stode længe paa og ikke kunde andet end tildrage sig almindelig Opmærksomhed blandt Egnens Beboere. Ifølge en Udgiveren i Begyndelsen af 1881, altsaa henved hundrede Aar derefter, velvillig meddeelt Oplysning, var dengang endnu Erindringen der paa Egnen bevaret om dette storartede og i sin Tid meget omtalte Broanlæg, og Traditionen vidste endnu at fortælle om, hvorledes Karlene rundt omkring fra havde maattet drage med Heste og Vogn, otte Dage ad Gangen, til Arbeide ved Vaarby Bro, hvor de da maatte leie sig ind hos Bønderne og ikke alene havde det strengt med at kjøre Jord, men ovenikjøbet trakteredes med Hug af Formændene ved Arbeidet.

- 99, - 15. for Exempels Skyld, *Horaz*] Her har Bagg. formodentlig tænkt paa det Sted i Ars poëtica (V. 182 ff.), hvor Horats i sine Forskrifter for dramatiske Digtere skjelner imellem, hvad der paa Scenen med Held lader sig *fremstille* for Tilskuernes Øine, og hvad der derimod hellere bør *fortælles* dem som foregaaet.

- -, - 17, raade] 1785 og 1807: raader.

- 100, - 16. *Severambenland*] S. eller *Severambien* er, ligesom *Utopien* , Navnet paa et fingeret Land med en idealiseret 353 Samfundstilstand. Ordet skriver sig fra en politisk Roman Histoire des Sévarambes (af Denis Vairasse d'Allais), der blev trykt første Gang i Paris 1677-79, i 5 Bind, og senere mangfoldige Gange er optrykt paany samt oversat og efterlignet i forskjellige Sprog.

S, 100, L. 22. *Siegwart*] d. e. I. M. Millers tydske Klosterhistorie "Siegwart" (3 Dele, 1776), der biev oversat paa Dansk af H. J. Birch 1778 og, som et af de meest typiske Fostre af den ogsaa her i Landet i en vis Periode grasserende Wertherfeber, hyppig bruges som Betegnelse for hele den elegiske Følsomhedsretning i Literaturen, hvortil den henhører. Om hiin "Maaneskins- og Bergitzmeinnchtsperiode" herhjemme, fra 1775 til noget ind i Fiirserne, da Alt skulde være rørende, da det Sentimentale biev stukket frem som Lokketitel paa nyudkomne Bøger, der særlig anbefalede sig for Publikum som "Noget for følsomme Læsere" ell. lign., og da - Damerne gik med "Sentimentsbukler", findes der talrige Vidnesbyrd i vor Literatur: see N. M. Petersen V 2, S. 308 f. og de der anførte Steder hos Rahbek osv.

- -, - 30. Antidot] d. e. Modgift.

- -, - 33. Som rysted selv en *Carl den femtes* Mave] Da Karl V var død henved halvundrede Aar, før Don Quixote udkom, maa her være en Forvexling tilstede, mulig med en bekjendt Anekdote om Philip III, om hvem det fortælles, at han en Dog fra Slottet i Madrid fik Øie paa en Student, som sad i det Frie og læste og ved sin voldsomme Latter og i det Hele taget ved sine Gebærder gav en saadan overvættes Glæde og Morskab over Læsningen tilkjende, at Kongen udbrød: "Enten maa den Mand være gal, eller ogsaa læser han i Don Quixote"; og da saa Høfmændene løb ned for at undersøge Sagen, viste det sig ogsaa gansle rigtig, at det var Don Q., Studenten havde moret sig saa kostelig over.

- 101, - 4. *Paarses* Sangers syv Bind Skuespil] "Hvad om de haode udeladt det syvende?" bemærker Rahbek i sin oftnævnte Recension i Lærde Eft.: Den 7de (sidste) Tome af Holbergs Komedier, 1754, tryktes først efter Forfatterens Død, og dens Indhold, som bestod af Philosophus udi egen Indbilding, Republiqven og Sganarels Reyse samt et, Holberg uvedkommende, oversat Syngespil Artaxerxes skulde ganske vist heller ikke forøge Holbergs Berømmelse.

- -, - 5.8. Til al Ulykke var *Wessel* . . . kunnet giort 354 hans Lykke.] I Anledning af dette Sted skrev Edv. Storm følgende Epigram*), der ikke findes i A. E. Boyes Udgave af hans Digte 1832, men er meddeelt af Rahbek, med ringe Variation, saavel i hans Erindringer II, 335 som i Fortalen til hans Udgaver af Wessels samtlige Skrifter 1799 og 1817:

"At Dans Princesse vilde leet
Af Wessels strømpeløse Skuespil,
Herr Baggesen har forudseet;
Men jeg tør dristig lægge dette til:
At hvis hun havde læst hans Votre Serviteur,
Hun havde grædt langt meer end før."

S. 101, L. 22. Penia] P. er Gudinden for Armod.

- -, - 25. den udtrælte Bondes Sveed] Jvfr. Ewalds:

"Der støn og klag! og *den udtrælte Bonde*
Skal høre dig, og standse bag sit Plovjern,
Og undre paa din Nød og ynke Balder."

("Balders Død" 1ste Handl. 1ste Optrin).

- -, - 26. Streger i mit Vers snart paa hvert andet Sted] Om den hyppige Brug af Tankestreger i sine Poesier siger Bagg. selv i ,,Danfana" for Sept. 1816, S. 286: "naar man betænker, hvor bekiendt jeg er for *Streger* - og at (efter Ewald) virkelig ingen dansk Skribent, uden jeg, bruger dette Interpunktionstegn, der ordentlig vrimler i mine Skrivter - saa kan jeg vel (osv).)"

- -, - 33. Du, Lovise!] Hermed menes, ligesom ovenfor, S. 23 L. 18, den danske Kronprindsesse Louise Augusta, senere gift med Hertug Fr. Chr. af Augustenborg.

- 102, - 12. En Latter] 1785: En velproportioneret Latter. Om dette Adjektiv see ovenfor, S. 312, Anm. til S. 14 L. 21.

- 108, - 20. Saa stor som den, der mødte *Fritz* ved *Haag*] Allusion til Gellerts af Chr. Wilster fordanskede Fortælling ("Der Bauer und sein Sohn") om Bondedrengen, der broutede af sin Udenlandsreise med Herremandens Søn og engang paa en Fodvandring vilde bilde sin Fader ind, * – 355 at han i Udlandet havde truffet paa en Hund saa stor som en Hest, men paa Faderens Fortælling om den Steen, de skulde forbi, og sem Enhver, der den Dag havde løiet, maatte brække Benet paa, fandt det raadeligst, inden de naaede Stenen, successive at rebucere Hundens Størrelse, saa den biev først som en Ko, saa som en Kalv og tilsidst "omtrent som Hunde hertillands".

S. 104, L. 21-22. i en Distanz . . . hvori man tryg sit Bæ kan sige] Allusion til "Moralen" i Wessels Fortælling "Den forvovne Siællands-Faer":

"Hor Læser! paa sin Post om en bebæer dig,

Saa skal du frisk, om du vil lyde mig,

Bebæe ham igien, men paa en lang Distants

Fra Posten hans."

- 105, - 11. Herr Hunden] 1785: *Herr Kyon. Kyon* er det græske Ord for: *Hund* .

- 106, - 20 (jvfr. L. 23-24). *punisk*] Ordet er her brugt i dets figurlige Betydning af: sledsk, falsk, tvetunget. Punica fides, d. e. punisk (karthaginiensisk) Ærlighed, var et Udtryk, som Romerne brugte for at betegne Troløshed.

- -, - 31. ongefær] See Anmm. til S. 21 L. 23 og til S. 111 L. 31.

- 107, - 6. *Vemmeløv*] V. er en Landsby ved Hoved-

landeveien mellem Slagelse og Korsør. - -, - 22. og skildred i Gevær] at skildre er: at staae

paa 5post, staae Skildvagt.

- 108,- 18. *Erycine*] d. e. Venus.

- 109, - 15-16. De Muure, som . . . *Semiramis* om *Babylon* opførte] Babylons Mure og hængende Haver henregnedes - ligesom den *rhodiske Kolos* , der nævnes nedenfor i L. 18 - blandt Verdens syv Underværker.

- -, - 17-18. Det Taarn, hvis Spids . . . skullet rørt] d. e. Babels Taarn (1ste Moseb., 11te Kap.)

- -, - 19. *Palmyra* , - *Thebe-Hecatompylos* -] 1785 og 1807 have, sandsynligviis kun ved en Trykfeil, imellem de to sidste Ord Tankestreg istedenfor Bindestreg. - Saavel af *Palmyra* , Hovedstaden- i det Palmyreniske Pige i Øvresyrien, som af *Thebe* , Overægyptens berømte Hovedstad (med Tilnavnet *Hecatompylos* d. e. med de hundrede Porte), er der endnu beundringsværdige Ruiner tilbage som Vidner om den fordums Storhed og Pragt.
356

S. 109, L. 20. *Mæonidens* Viser] *Mæoniden* er et almindeligt Tilnavn til Homer.

- -, - 22. *Ton d'apameibomenos*] Med disse Ord (d. e.: "Ham gjensvarende" . . .) begynde flere Steder baade i Odysseen og Iliaden i Originalsproget.

- - , - 26. *Miltons* tvende Paradiser] d. e. den engelske Digters berømte Paradise lost og Paradise regained, begge oversatte paa Dansk af Joh. Henr. Schønheyder, 1790 og 1792.

- 110, - 19. For den fra Fibelbrettet stiaalne Tid] I sin første Studentertid i Kjøbenhavn var Bagg., som han selv skriver, "nødt til at løbe fra een Ende af Hovedstaden til den anden for ved Time-Informationer at ernære sig selv og hans nødlidende Familie."

- 111, - 25-26. Jeg eene . . . trods Piben:] Istedenfor disse to Linier har 1785 den ene: Jeg selv maa hielpe mig komsa (fransk: comme ça, d. e. saa som saa, saa godt jeg kan).

- -, - 31. saa mildelig] 1785: saa ongefær. Jvfr. ovenfor, S. 314, Anm. til S. 21 L. 33.

- 112, - 13-14. firehundrede veltalte Stokkeprygl] Ideen med at lade Jeppe tilkjøbe sig Adgang til Kongen ved at love Ephraim og de andre Tre hver sin Audeel af den ham tilfaldende Belønning og saa faae Belønningen fastsat til Stokkeprygl til lige Deling imellem dem, tilhører ikke Bagg., men er langt ældre og bliver allerede tillagt en Jongleur fra det 13de Aarhundrede. Senere er samme Historie paany bleven fortalt om Flere, saaledes f. Ex. baade om den franske Skuespiller Lespy (kaldet Jodelet, 1660), hvem Kantsleren Seguier havde kaldt til sig for at give ham en Belønning for hans gode Spil, og om den italienske Skuespiller Angelo Constantini (c. 1700), der ønskede at overrække en fyrslelig Mæcen et af ham forfattet Skrift; og i Fortalen til nogle af Voltaire i Aaret 1762 pseudonymt udgivne rimede Fortællinger m. m. berettes det atter om en fattig Spanier, at han paa samme Maade af Slotsbetjentene tilkjøbte sig uhindret Adgang til Monarken, den havde lovet ham en Understøttelse.

S. 114. **Constance eller Amors Hevn** . Minerva, Septbr. 1785 ("Constance eller den ydmygede Stolthed"). - Ungdomsarb. 1791, I, 203. - Event. og com. Fort. 1807, II, 151. - 1 DV. I, 253. - 2 DV. I, 145. -

De to første Udgaver af denne Fortælling, 1785 og 1791, afvige meget lidet fra hinanden indbyrdes, idet i Reglen kun 357 enkelte Ord hist og her ere blegne ombyttede med andre. De eneste Afvigelser af nogen Betydning findes omtalte i Anmærkningerne deels til S. 115 L. 16 og 21-23, deels til S. 126 L. 10. Udgaverne 1791 og 1807 ere saagodtsom fuldstændig eenslydende: med Undtagelse af de i Anmm. til S. 118 L. 14 og til S. 127 L. 8 omtalte Forandringer indskrænke Afvigelserne sig til nogle ganske faa, reent orthografiske Forskjelligheder.

S. 114, L. 14-15. Hans Velærværdighed *Boccaccio*] Velærværdigheds-Titelen, som Bagg. her tillægger den baade i sit Levnet og i sine Værker saa udpræget erotiske Digter, har Hentydning til et Sagn om, at han i sine sidste Leveaar, da et stærlt Omslag vor foregaaet i hans Tænkemaade og Leveviis, skal have ladet sig vie til Præst.

- -, - 22. En *Oberon* , en *Boulemann-Sang-Hir*] I Wieland's romantiske Heltedigt "Oberon" (1780), som Bagg. her har havt for Øie, bliver den lille Dværg *Oberon* , Alfernes Konge, som med sin Trolddomsmagt beskjærmer Digtets Helt, Ridder Hyon, under dennes mange eventyrlige Fata, et Par Gange fremstillet for Læserne kjørende i en Sølvvogn med Løver eller Leoparder for. - *Boulaman-SangHier* er Navnet paa en ualmindelig lille, sort Dværg, Kongen af Achems Søn paa Sumatra, hvis eventyrlige Heltebedrifter, som han har en mægtig Troldkvindes Bistand at takke for, findes fortalte i den i sin Tid almindelig bekjendte, oprindelig franske Samling af pseudo-"tartariske" Eventyr: «Les mille et un quart-d'heure» (af Gueullette, Paris 1715; i dansk Odersættelse, fra Tydsk: "Tusinde og een Fierdendeel Time", 2det Opl., Kbhvn. 1755).

- 115, - 4. Og med Mirakler sig bekiendt at giøre] Saaledes 1785, 1791, 1807; men med er dog maaskee blot en i alle disse Udgaver upaaagtet Trykfeil for *ved* (hvilken sidste Læsemaade findes optaget baade i l DV. og i 2 DV.)

- -, - 9-10. End den forfærdelige Fyr, som opfandt Adel, Puns, og Biskop og deslige] Meningen er naturligviis den, at Fornemhed og stærke Drikke er Noget, som *Fanden* har skabt, *dersom* Folk lode sig saaledes beruse deraf, at de gaae fra deres sunde Menneskeforstand.

- -, - 16. I hvad han vil for Situationer] 1785:

Vel saa pudseerlig om i Situationer,
Som Herr Professor *Todes* Advocat.

358

Denne Advocat er Hovedpersonen i en (ikke opført) femakts Komedie af Tode: "Raadførslerne, eller Advokaten og hans Fuldmægtig", Kbhvn. 1783, hvori der optræder ikke mindre end 27 Personer.

S. 115, L. 21-23. Jorddrotter selv . . . fast holde bedre huus med Loven og med Sproget] Istedenfor disse Linier hed det i 1785, med en ny Snært til de saa ofte af Bagg. persifflerede uheldige Literater, Agent Holck og Emanuel Balling (see ovenfor, Anm. til S. 25 L. 19):

Agenten og hans *Svend* ei hamre mere kroget
Syntaxen, trække mindre ud og ind
Mensuren, giøre Folk det mindre broget
Med Constructionen, naar de sige noget,
Kort sagt: fast holde bedre Huus med Sproget,

men i "Ungdomsarbeidernes" 1ste Bd., der udkom i Juli 1791, indsattes i deres Sted de nye Linier, med Allusion til Striden om det fra et Antal jydske Jorddrotter i August Maaned 1790 til Kronprindsen indgivne saakaldte Tillidsskrift, hvori de beklagede sig over de nye Anordninger i Landbosagerne som ikke blot stridende imod deres egne lovlige Friheder og Rettigheder, men ogsaa fordærvelige for hele Landet. Denne Klage, der stod i en saa skarp Modsætning til den kraftige Understøttelse, den offentlige Stemme havde skjænket Regjeringens Bestræbelser for at fremme Bondestandens Tarv, fremkaldte en heel Literatur herhjemme, og Striden, den saakaldte "jydske Proprietærfeide", var paa den Tid endnu i fuld Gang. Jvfr. nærv. Bind S. 256 L. 28, samt Anmærkningerne til S. 227.

- -, - 27. *Clauser*] See S. 307 ovenfor, i Anm. til S. 3 L. 2-10.

- -, - 30. Alderdommens] d. e. Oldtidens.

- -, - 33. Den eene] d. e. Polyphemus.

- -, - 34. Som *Theokrit* opbyggeligt fortæller] Sigter til Theokrits 11te Idyl, ,,Cyklopen", om hvorledes det grumme, menneskeædende Uhyre Polyphemus fra en høi Klippetop paa Siciliens Kyst sang ud over Havet om sin ulykkelige Kjærlighed til Havnymfen Galathea og derded fandt en Lindring imod sine Elskovskvaler.

- 116, - 3. mangen Krølle] 1785, 1791, 1807: mange Krølle, hvad der dog utvivlsomt ikke er Andet end en 359 permanent Trykseil; jvfr. nærv. Bd. S. 238 L. 19-20: *Krøller* slaae paa gamle, vrantne, stridige Parykker.

S. 116, L. 10. Den handler om Herr *Simon*] See Boccaccios Decameron, 5te Dag, 1ste Fortælling, om den fjollede *Cimone* , det blev fornuftig af Kjærligyed.

- 117, - 3-4. for Stykker af *vor Frue* og *Jacobs* Himmelstige at beskue] Sigter til bekjendte Anekdoter om de mærkelige Kelikvier, der forevises i visse katholske Klostre, saasom: forskjellige hellige Personers Hovedskaller, Negle osv., et Trin af den Himmelstige, Jakob saae i Drømme, et Been af den fede Kalv, hvormed der beværtes i Parablen om den forlorne Søn, o. desl. I sine Brudstykker af "Labyrintens" Fortsættelse i Minerva 1791 siger Bagg. ligeledes, efter Omtalen af de Rousseau'ske Relikvier paa St. Petersøen i Bielersøen: "Sandelig, det var dog mere værd end alle Stykker af *Jacobs Himmelstige* og *Jesses Stub* tilsammentagne!"

- 118, - 14. grusom voldt] Saaledes 1791. 1785: voldt ubøielig; 1807: grusomt voldt, hvilken sidste Læsemaade, pao Grund af dens Kakophoni, formeentlig ikke kan tilskrives Andet end en Trykfeil. - Med Hensyn til Imperfektumsformen *voldt* , istedenfor *voldte* , jvfr. S. 154 L. 28: Det, som forvoldt ham stærkest Hiernevrid.

- 119, - 5. Troer mig] 1791, 1807: Troe mig; jvfr. L. 9, hhvor begge disse Udgg. have: troer.

- -, - 27. befalde] d. e. behage.

- 120, - 12-13. Og hendes Skiønhed . . . blev dog alt meer og meer beskuelig] d. e. hinde man nu lettere taale at see paa, fordi den ikke længer var saa *blændende* .

- -, - 23. beløbet] d. e. bevandret, erfaren.

- -, - 26. Borgere] Dette Ord, som nu ikke bruges mere i den Betydning, var tidigere almindeligt for: Halvittigheder, Ordspil, Kjældermænd, "Brandere." Ifølge Rahbek ("Om Ludvig Holberg som Lystspildigter", I, 1815, S. 107) skriver Ordet sig fra det "norske Selskab" (stiftet 1772, reorgamseret 1774); jvfr. P. A. Heibergs Oversættelse af Eusebius 1787, S. 114: "Det Ord *Borger* , hvormed man i *de senere Tider* har fundet paa at benævne den uægte Vittighed". Endnu fra Aaret 1831 haves en lille Piece paa otte Sider med Titel: "Borgere og Kiældermænd'', af O. Topp.

- 121, - 9. Sot] d. e. Nar (Fransk).

- -, - 11. siger i en lang Distance bæ!] Allusion til 360 "Møralen" i Wessels Fortælling "Den forvovne SiællandsFaer"; see ovenfor, S. 355, Anm. til S. 104 L. 21-22.

S. 121, L. 12. *Cornu Copiæ*] d. e. Overflødighedshorn (Latin).

- 122, - 2. Orioner] d. e. Stjerner; see ovenfor, S. 348-49, Anm. til S. 81 L. 13.

- -, - 20. Let confundert] d. e. som let kunde blive forvexlet.

- 123, - 2-3. Den hele Kunst, som salig Herr *Ovid* var Doctor i] Hentydning til Ovids Digte om Elskovskunsten (Ars amandi) og om Elskovs Lægemidler (Remedia amoris).

- -, - 8. Hov'det] Om denne Form see ovenfor, S. 307, Anm. til S. 3 L. 5.

- 124,- 35. Hierter] Saaledes 1791 (1807: Hirret; 1785: Mandfolk).

- 126, - 10. "For den Uleilighed at undgaae", Svaret lød] En Forandring, som Bagg. har foretaget med nogle af de følgende Linier, ligesom paa enkelte andre Steder i denne Fortælling, for at betage den oprindelige Redaktion dens noget mere sandselige Charakteer, hor medført, at denne Linie nu er kommen til at staae uden tilsvarende Riim.

- 127, - 8. sine] 1785 og 1791: hendes (som derimod er forblevet staaende urettet S. 119 L. 33).

- 128, - 12. halve Skabningen] d. e. den halve Deel af alt det Skobte; jvfr. ovenfor, S. 320, Anm. til S. 29 L. 19.

- 129, - 20. hvor han skiult fra Hoved indtil Hale] 1785: hvor han stod, og Hoved indtil Hale; jvfr. Ovenfor, S. 317, Anm. til S. 26 L. 5.

- 131. **Thomas Moore eller Venskabs Seier over kiærlighed** . Minerva, Oktbr. 1785 ("Thomas Moore. En Fortælling i et Brev til -"). - Ungdomsarb. 1791, I, 150.

- Event. og com. Fort. 1807, II, 235. - 1 DV. I, 325.

- 2 DV. I, 217. -

De to første Udgaver af denne Fortælling ere ikke lidet forskjellige indbyrdes, idet ikke blot hist og her Udtryk og Vendinger ere blegne forandrede, men ogsaa flere større og mindre, Gangen i Fortællingen uvedkomniende Stykker (tilsammen 80 Linier), som fandtes i Minerva, ere blevne udeTadte i Ungdomsarb. Udgaverne 1791 og 1807 ere derimod saagodtsom ganske eenslydende, idet de kun fremvise enlelte, reent orthograsiske Forskjelligheder.

Fortællingen er oversat paa Tydsk, men i ubunden Stiil, af Sonder i hans "Comische Erzählungen oder Scenen aus 361 dem menschlichen Leben alter und neuerer Zeit", Køphgn. u. Leipz. 1792, S. 445.

S. 131, L. 12. Jeg, som har røbet nys] nemlig i forrige Maaneds Minervahefte, hvori Fortællingen "Constance" var optagen.

- 133, - 19. Skaldes] Om Bagg.s Brug af denne Form see ovenfor, S. 304, Aum. til S. 2 L. 8 og 10.

- -, - 29. af min Palmine] 1785: af *Celimene* . See ovenfor, S. 308, i Anm. til S. 3 L. 16-20.

- 134, - 8. den Søn, jeg ønsker dig, Palmine!] 1785: den Søn, jeg ønsker dig, Seline! See den nysanførte Anm. til S. 3 L. 16-20. *Seline* (Fru Pram) var bleven gift i Mai 1782; hendes Ægteskab forblev barnløst.

Palmine (Baggesens Kone Sophie, f. Haller) blev Moder d. 24de Mai 1792, da hun skjænkede sin Mand en Søn, Ernst, men han blev ikke engang halvandet Aar gammel.

- -, - 10. blandt] 1791, 1807: iblandt.

- 135, - 20-21. Herr *Bayle . . . Thomas Moore*] Om *Thomas Moore* , den berømte engelske Kantsler under Henrik VIII, hedder det, ikke hos Bayle selv, men i Chaufepié's Supplement til hans Dictionnaire: 11 alla chez Mr. Jean Colt de New-Hall dans]a Comté d'Essex . . . Mr. C., qui se plaîsoit beaucoup dans sa Compagnie, lui donna le choix d'une de ses deux filles, qui étoient de jeunes Demoiselles sages et fort aimables. Mr. More panchait pour la seconde, qui lui paroissoit la mieux faite; mais ayant fait réflexion que ce seroit un cliagrin et une espéce d'affront à l'aînée, de se voir préférer sa cadette, il se tourna par une sorte de pitié vers l'ainée, et l'épousa pen de terns après. Elle ne vécut environ que six ans avec lui, & lui donna tous les ans un enfant.

- -, - 23. som *Naso* siger] At Bagg. her ikke har tænkt paa noget bestemt Sted hos Ovid, fremgaaer af, at der i Minerva ved dette Sted findes tilføiet, som Note under Texten: In op. perd. (d. e. "i et Værk, som er gaaet tabt").

- 136, - 10. Tydsklands Poetinde] Hermed menes (jvfr. Noten under Texten) Anna Luise Karsch (Karschin), født Dürbach, eengang kaldet "die deutsche Sappho", f. 1722, d. 1791.

- -, - 24. Hov'det] Om denne Form see ovenfor, S. 307,

Anm. til S. 3 L. 5.

- 137,- 4. fordums] 1785, 1791 og 1807: Fordums, en Skrivemaade, der ganske undtagelsesviis forekommer endnu et 362 Par andre Steder i Bagg.s Skrifter, men ikke kan betragtes som Andet end en reen Trykfeil.

S. 138, L. 17. Philomeles] d. e. Nattergalens.

- 139, - 24. Kiempernes Betvinger] Hermed menes naturligviis *Jupiter* som Titanernes og Giganternes Beseirer. Philemon og *Baucis* , det alderstegne fromme Agtepar, var bekjendt for sin indtil det Sidste bevarede giensidige Kjærlighed, skjænkede han Opfyldelsen af det eneste Ønske, de hadde tilbage, nemlig at de Begge maatte døe paa en og samme Tid.

- -, - 29-30. Datteren af dig, guddommelige Dyd!] Den rene, vellystfulde Følelse, Talen er om, bliver her kaldt *Dydens Datter* , fordi *Dyden avler den* .

- 142. **Ja og Nei, eller den hurtige frier** . Minerva, April 1786. - Ungdomsarb. 1791, I, 115. - Event. og com. Fort. 1807, II, 189. - 1 DV. I, 295. - 2 DV. I, 197. -

I Holbergs "Moralske Fabler" 1751, S. 12-14 (,,8. Fabel eller Historie. Om det tvungne, og dog utvungne Giftermaal") findes den Begivenhed fortalt, der ligger til Grund for nærværende Digt, og som "siges virkeligen at være passeret i Engeland."

Den væsentligste Uovereensstemmelse imellem første og anden Udgave af denne Fortælling bestaaer, foruden de nedenfor i Anmærkningerne anførte Afvigelser, deri at hele det Stykke, som begynder med Da Dagen var forbi (nærv. Udg. S. 158 L. 16 - S. 159 L. 9), samt S. 160 L. 21-28 ganske fattes i Minerva; de øvrige Afvigelser ere ubetydelige. Udgaverne 1791 og 1807 adskille sig hovedsagelig fra hinanden derved, at alle Noterne i den første af disse Udgg. (11 i Tallet) ere udeladte i den anden; forøvrigt ere Afvigelserne reent ortografiske.

Fortællingen er oversat paa Tydsk deels af Sander, i ubunden Stiil, i hans ovenfor citerede "Comische Erzählungen", Kophgn. u. Leipz. 1792, S. 347, deels af Bagg. selv (under Pseudonymet "Danwaller"), i bunden Stiil, i hans "Taschenbuch für Liebende" 1810, S. 82 ("Poet. W." 1836, V, 27).

Af denne Fortælling haves to dramatiske Bearbeidelser, nemlig: "Ja eller Nei, eller Det skulde saa være", Komedie i I Akt af kgl. Skuespiller Bernh. Henr. Beck, opført paa det kgl. Theater 1 ste Gang d. 4de April 1793 og sidste (14de) Gang d. 3die Febr. 1820, trykt 1794; og "Navnet eller det hurtige Frieri", utrykt Toakts-Lystspil paa rimede Vers af 363 Frøken Sille H. C. Beyer, opført fem Gange i Aaret 1833 og derefter henlagt.

S. 142, L. 9-11. Abbeden *Du Bos* , den Anti-lyde, som . . . kom Folk bag Rhin og Fæ i samme Gryde] Til dette Sted findes i 1786 og 1791 som Note under Texten følgende Citat af Abbed Jean Baptiste Dubos's, første Gang 1719 trykte Værk «Réflexions critiques sur la poësie et sur la peinture», Tome II, Section XIII (som handler om, hvorledes Fremgang i Videnskaber og kunster ogsaa er afhængig af reent fysiske Momenter): «Tout le monde sait qu'il n'est sorti des extremités du Nord que des Poëtes sauvages, des versificateurs grossiers et de froids coloristes. La Peinture et la Poësie ne se sont point approcliées du Pole

plus près que la hauteur de la Hollande.»

Ogsaa Rahbek har gjentagne Gange i sine Tidsskrifter, baade 1791 og 1816, bragt dette Dubos'ske Udsagn i den danske Læseverdens Erindring.

Ordet *antijydsk* i Betydning af *antidansk* forekommer igjen i en Optegnelse af 9de Mai 1814 i "Provst Frederik Schmidts Dagbøger" ved N. Hancke, Kbhvn. 1868, S. 179; og ligesom overhovedet Brugen af jydsk istedenfor *dansk* er velbeekjendt fra flere Steder i Peder Paars (hvorom kan eftersees G. L. Badens Bemærkninger i "Ny Minerva" Jan. 1807, S. 49), saaledes bruger ogsaa Bagg. jevnlig Ordet ganske paa samme Maade: see f. Ex. i nærværende Bind S. 145 L. 25 og S. 246 L. 4.

- -, - 17-18. Poeter overalt . . . som Fluer] Man mindes herved om Sganarells Yttring i Holbergs Melampe: "Jeg troer, her er lige saa mange Bers-magere i Byen, somer Fluer i September Maaned."

- -, - 19. Kongens] 1786: Venskabs.

- -, - 20. Om Frihed, om Oplysning] 1786: Om Himlen, Vaaren.

- -, - 22. Om Vaaren, Borgerdyd og Ærlighed] 1786:

Om nye Frugter af *Ophiulpnes* Sveed,
Om *gammel Gaudium* og Ærlighed.

Ved *gammel Gaudium* forstaaes gammel Rhinskviin.

- 143, - 1. Man synger, hvad man ikke gider sige] Jvfr. Figaros Ord i Beaumarchais's Komedie "Barberen i Sevilla", 1ste Akts 2den Scene (i Skuespiller Schwark's danske 364 Oversættelse 1777): "Det, som man nuomstunder ikke gider sagt, det synger man."

S. 143, L. 3-9. Hvor er vel noget Nyt uqvædet før? Hvorom . . . og har aldrig gidt] 1786:

Hvor er vel noget nyt uqvædet før,
Som ei i denne Tid en anden qvæder?
Hin sang om Øl, hin Vand, og hin om Smør,
Hin *Griffenfeld* og denne *Norges Skræder* .
Een sang om Regn, og lærte Verden nys,
At hver en Draabe var, o store Gud! et Kys.
En anden snart, til Himlens Ære, venter
At giennemgaae paa Riim. de fie Elementer,
3ord, Luft og Hav og I1d, og alt deri,
For hvilket Himlen sig og os i Naade frie!
Og nok en anden - Mærker sleer
Af Archisangia jeg ikke vil citere -
Sin Donna spørger, paa en snu Maneer,
Hvor til hun leer -
Til Digtekonstens Roes hvad kan man sige mere?

hvorhos der til den fjerde af disse Linier er tilføiet som Note under Texten: See ikke *Griffenfelds Fald* , og Hymne til Hr. R. Greve, - Borger-Kapitain og Mesterskræder i Bergen.

Med *Griffenfelds Fald* sigtes til et Digt af Hans West: "Griffenfeldts Fald, eller en Samtale imellem Prof. Rasmus Vinding og Greve Peder Griffenfeldt i hans Fængsel i Castellet i Kiøbenhavn'', Kbhvn. 1784, et saare uheldigt Produkt, der ogsaa var bledet stærkt medtaget af Kritiken («quo nihil flebilius», sagde I. Kjerulf om det; see de hos Nyerup anførte Steder samt Rahbeks Erindr. II, 337). Forfatteren - der døde 1811 som Etatsraad og Ridder af Dbg. - nævnes i Bagg.s i "Skiemts. Riimbr." 1807 indførte Riimbrev "Min Skygge", fra Novbr. 1806; jvfr. ogsaa ovenfor, S. 324, Noten. - Hvad Hymnen Qngaaer, bemærkes Følgende: Blandt de mange Forfattere, hvis Penne bleve satte i Bevægelse ved Hofprædikant og kgl. Konfessionarius Chr. Bastholms opsigtvækkende "Forløg til en forbedret Plan i den udvortes Gudstieneste" (1785), var ogsaa en vis Skrædder og Stadskapitain i Bergen ved Navn *Rollof Greve* , der bl. A. endnu samme Aar skrev en elendig Piece paa l Oktavark: "gt Besvarelses Brev til en Ven! Anlediget af S. T. Hr. Confessionarii Bastholms Forsøg (osv).)", hvorom Lærde 365 Eft. i sin Anmeldelse af den herhenhørende Literatur indskrænker sig til at bemærke: "Den gode Forfs. Sprog er saare underligt og moersomt, og synes at røbe en Mand, som oftere haver havt et eller andet Instrument, end Pennen i Haanden". Den gode Leilighed, der her tilbød sig til Persifflage, forblev ikke ubenyttet, og saaledes blev der navnlig ogsaa railleret over Forfatteren og hans løierlige Skrivemaade af en Anonym (P. A. Heiberg?) i et lille Digt: «Til Herr Stads-Capitain og Skrædder Rollof Greve i Bergen. Konstantinopel 1785», der uden Tvivl er det Digt, hvortil der her sigtes, da det, saavidt vides, er det eneste Skrift i bunden Stiil, som bled foranlediget ved R. Greves Deeltagelse i disse liturgiske Stridigheder. - Archisangia: see Holbergs Komedie ,,Kilde-Keysen" 1ste Akt 8de Scene, hvor Leander,

forklædt som Læge, erklærer om Leonoras paatagne Sygdom, hvorunder hun taler paa lutter Sang, at "her er meere end en Perisangia, her er snart en Archisangia".

S. 143, L. 16. i Kong *Jørgens* Herredom] d. e. i den engene Kong Georgs Rige.

- -, - 19. Visen om Kong Edvard, god og from] Hermed menes et til Almueliteraturen henhørende, af Hollandsk paa danske Riim udsat Eventyr (1696 og senere) om "Kong Edvard af Engelland mægtig og from", som var geraadet i en heftig Sygdom, for hvilken han kun lunde blive kureret, hvis han fik Jugl Phønix's Sang at høre; men Fuglen maatte hentes fra Arabien langt ude ved Verdens Ende. Kongens tre Sønner reise successive ud efter den, og tilsidst lykkes det den yngste af dem efter forskjellige Eventyr og Gjenvordigheder at bemægtige sig den dyrebare Fugl, hvorved han da ogsaa omsider efter sin Hiemkomst faaer sin Fader helbredet. (Nyerup, "Alm. Morskabslæsning" 1816, S. 227-30).

- -, - 20-21. for Fuglen at begiere, mod hvilken andre kun Canailler ere] Hertil anføres i 1786 og 1791, som Note under Texten, Pernilles Replik i Holbergs Komedie "Julestuen": "Ach den dejlige Fugl Phoenix! Andre Fugle er kun Carnalier at regne mod den."

- -, - 23. den Bog] d. e. Englænderen Fieldings bekjendte Roman "Tom Jones", der nogle faa Aar iforveien var bleven oversat paa Dansk.

- 144, - 4. Blir] d. e. bliver *til* , fødes.

- -, - 15. det er en *engelsk* Synd] Hertil i 1786 og 366 1791 følgende Note under Texten: *Philip Mordan* i var Synderens Navn. Han var 27 Aar gammel, velskabt, smuk, riig, af adelig Familie, vittig og underholdende i Selskab, og det, som er mere værdt end alt det andet, inderlig elsket af den Nudige, han elskede. Alt dette gav ham saa megen Afsmag for Livet, at han i Fortvivlede giorde Vers og skiød sig.

S. 144, L. 20. Hvad hver med Vessel tilstaaer dog er ilde] Allusion til Wessels Fortælling "Herremanden."

-- -, - 21. Dertil har *Engelskmanden* eene Lov] Her til i 1786 og 1791 følgende Note under Texten: *William Smith* hed denne løierlige Karl. Han troede med Madame Deshoulieres: «qu'à coqueter toute belle est encline», og at ingen kunde undtages fra denne Hovedregel, uden dumme og stygge. Hans smukke, men dydige Kone blev derfor efterhaanden saa dum og grim i hans Øine, at han hængte sig af Ærgrelse.

Mme. Desyoulières, f. 1634, død 1694, var i sin Tid høit anseet som sigterinde (man kaldte hende endog "den l0de Muse" eller "den franske Kalliope"). Citatet findes i et Digt fro hende til en af hendes Døttre, men rigtignok med Ordet fille istedenfor belle (see f. Ex. Oeuvres de Mme. Des Houlières, nouv. édit., Paris, an VII, Tome 1er, p. 113.)

- -, - 25. Sphærers Harmonier] See ovenfor, S. 335, Anm. til S. 45 L. 3-4.

- 145, - 7. det er en *engelsk* Streg] En Note i 1786 og 1791 henviser her til en Anekdote i Ugeskriftet "Læsekabinet for begge Kiøn" (Kbhvn. 1785) om en rig engelsk Adelsmand, Sir Thomas Dolsey, der uden videre lod sit ene Been sætte af, fordi hans Elskede, som havde et Træbeen, ansaae det for umuligt med en saadan Legemsbrøst at kunne bevare en Mands Kjærlighed og alene af denne Grund haardnakket havde afslaaet hans Ægteskabstilbud. Efter nu selv at have faaet anlagt et Træbeen, fremstillede han sig paany for sin tilbedte Miss Luzie, som, rørt over et saadant Beviis paa Kjærlighed, styrtede maalløs i hans Arme og endnu samme Dag blev forenet med ham i et lykkeligt Ægteskab.

- -, - 13. Man bander Pine deux, trois, quatre] Hertil i 1786 og 1791 følgende Note under Texten: En spillende Franskmand hørte, at hans Modpart, hver Gang han giorde et ulykkeligt Kast, raabte: *Pine Død* ! Da han selv tabte, og tabte glubsk, vilde han overbande den Danske, og raabte: pine 367 deux, pine trois &c. - I "Freias Alter" har Odhlenschläger lagt Bilbo den samme Ed i Munden.

S. 145, L. 17. Saa stærkt kan Tab en Engelskmand kun slaae] Hertil i 1786 og 1791 som Note under Texten: Tradition.

- -, - 25. Jyde] Til dette Ord findes i Minerva som Note under Texten:

Søde Siel! betænk, at vi, desværre!
Er alle 3yder for vor Herre.

Wessel.

Citatet er af Wessels Fortælling "Den jydske Kavalleer." Jvfr. ovenfor, S. 363, i Anm. til S. 142 L. 9-11.

- -, - 26-27. at spille Skak med Gud, for Erkebispen lempelig at snyde] Hertil i 1786 og 1791 følgende Note under Texten: Nemlig Erkebispen af Canterbury. En Kiøbmand i London var bleven ruineret. For at sætte sig i Stand igien, behøvede han Penge, og, for at faae disse paa en honet Maade, flyttede han, som

Eremit, ud i en Skov, og sad eene der og spillede Skak uophørlig, som han sagde, med Gud, Bemeldte Erkebisp besøgte ham paa sin Tour der forbi, for at see, hvorledes det gik til. Eremiten spillede, trak sine egne Brikker med mneligste Forsigtighed (sagde han) og Guds efter Indskydelse. Medens Bispen saae derpaa, vandt Gud et temmelig stort Spil, som Eremiten betalte ham ved hans til al Lykke nærværende Tiener. Alt dette fandt hans Eminents rimeligt. Men paa Tilbagereisen, da Bispen ogsaa saae til ham, tabte Gud et tredive Gange saa stort Spil, som vor Eremit fandt rimeligt, at samme Casserer udbetalte. Bispen maatte giøre det, enten han peeb eller sang; thi de vare ene, og Eremiten var stærkest. See alle engelske og franske Gagetter fra den Tid.

- 147, - 3. En Philosoph] Her er neppe tænkt paa nogen bestemt Viismand, hvem dette Udsagn særlig skulde være blevet tillagt. Udg. seer sig ialfald ikke istand til at paavise nogen saadan. Med en vistnok tvivlsom Paaberaabeelse af Demosthenes hedder det i «Colombine avocat pour et contre» (Gherardi, Theatre italien, 1ste Bd., Amsterd. 1701): «L'homme qui se marie, est appellé par Demostene l'ennemy de son repos, l'artisan de son malheur, et le bourreau de sa liberté: jugulator libertatis.»

I Bagg.s ovenanførte tydske Oversættelse lyder Stedet noget anderledes:
368

Ein Philosoph, desz Name mir entfallen,
Hat irgendwo gesagt:
Dasz unter seinen Wagestücken allen
Ein Waghals, dem ein Madden wohlgefallen,
Das grösze, wenn er sie heirathet, wagt.

S. 147, L. 10. En anden Philosoph] nemlig Sokrates, ifølge Diogenes Laertius.

- -, - 15. Den tredie] Med det Udsagn, der her lægges den tredie Filosof i Munden, kan Bagg. mulig have tænkt paa, hvad der fortælles om den tydske Historieskriver Johannes Aventinus (1534), som ikke tænkte paa at gifte sig, førend da han var bleven 64 Aar gammel, og da først vilde raadspørge baade sine Venner og den hallige Skrift og andre Bøger; men da han ved denne Raadførsel ikke kom til andet Resultat, end at han *burde overveie Sagen hele sin Levetid* , saa fulgte han sin egen Svagheds Røst, der tilsagde ham, at han netop nu trængte til en Støtte i sin Alderdom, og gik hen og giftede sig. Den samme Sætning: «que le mariage est une affaire à laquelle il faut songer toute sa vie», forekommer i den 1688 opførte Komedie «Le Divorce» (i Gherardi's ovenanførte Theatre italien) og formodentlig flere andre Steder.

- -, - 23. Misogyners] d. e. Kvindehaderes.

- -, - 26. *Pebersvendom*] Hertil i 1786 og 1791 følgende Note under Texten: Jeg haaber, at man kan tillade mig dette Ord, *Svenddom* er rigtig nok for længe siden gaaet af Moden, som overflødigt i vort Sprog, i dets Sted burde vi altsaa efter Horaz's Regel have ganske nyt:

- si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum;
men netop fordi vi ingen Svende har, har vi naturligviis desto fkere Pebersvende; og:
- ego cur, adquirere pauca
si possum, invideor?*)

*
– 369

Bagg. synes herefter at have troet, at dette Ord her for første Gang blev indført i den danske Literatur (Vidensk. S. Ordbog og Molbech citere ogsaa begge kun ham ved Omtalen af det); men Tode havde allerede brugt det nogle Aar iforveien i "Ægtestandens Berømmelse": see hans "Sundhedstidende" 18de April 1781 ("Samlede danske prosaiske Skrifter" 1ste D., 1793, S. 46).

S. 150, L. 6. saa meget, som jeg vel kan raade] raade d. e. overkomme, bestride. Jvsr. S. 320 ovenfor, Anm. til S. 30 L. 32.

- 151, - 2. Seline] See ovenfor, S. 308, i Anm. til S. Z L. 16-20.

- -, - 10. Jeg glemte Rimet] nemlig det først i Slutningen af denne Linie følgende Riimord (hinanden) til S. 150 L. 26: Panden.

- -, - 16. Pastor *Paris*] 1786: Hr. Landsdommer *Paris* , og hertil som Note under Texten: Horaz kalder ham baade Pastor og Judex, d. e. baade *Hyrde* og *Dommer* (Oderne I, 15, V. l og III, 3, V. 19), det Sidste med Hentydning til den Dom, det tilfaldt ham at afsige, dengang Juno, Venus og Minerva stredes om Skjønhedsprisen.

- -, - 30. den herculiske Maneer] Sagnet beretter, at Herkules i een Nat besvangrede alle den græske

Kong Thespius's Døttre, 50 i Tallet.

- 153, - 28. min langagtige Fortællemaade] Denne skjemtende Anvendelse af Ordet langagtig, ikke om Udstrækning i Længden, men om Udstrækning i Tiden, findes ogsaa hos andre, med Bagg. samtidige Forfattere, om end mulig kum som Efterligninger eller Reminiscenser netop af nærværende Sted.

- 154, - 24. Hov'det] Om denne Form see ovenfor, S. 307, Anm. til S. 3 L. 5.

- -, - 28. forvoldt] Med Hensyn til denne Imerfektumsform, istedenfor *forvoldte* , jvfr. S. 118 L. 13-14: den Allarm, hym grusom voldt i mangen Ynglings Barm.

- -, - 33. som Vessel siger] Som Note hertil under

Texten findes i 1786: in Mss. (d. e. in manuscriptis,

utrykt, kun opbevaret i Manuskript); i 1791: in Op. perd. *

..... "mægter nu *jeg* at
Skabe os faa Ord, hvi misundes mig dette?"

370 (d. e. in opere perdito, i et Værk af ham, som er gaaet tabt).

S. 155, L. 13. den tredde] Om denne Form see ovenfor, S. 305, Anm. til S. 2 L. 25.

-161. **Rallundborgs Krønike, eller Censurens Oprindelse** . Minerva, Aug. 1786. - Ungdomsarb. 1791, I, 167. - Event. og com. Fort. 1807, I, 197. - I DV. I. 221. - 2 DV. I, 175. -

Den væsentligste Forskjel imellem de to første Udgaver af denne Fortælling bestaaer deri, at i Minerva er Fortællingen forsynet med en vidtløftig Titel paa flere Linier og en fingeret Dedikation samt med et betydeligt Antal (26) Noter, af hvilke kun een er gaaet over i Ungdomsarb. Derimod er der i sidstnævte tilføiet 4 Slutningslinier. I Udg. 1807 ere disse, saavelsom den ovenomtalte ene Note, atter bortfaldne, ligesom et Par enkelte Ord ere blevne ombyttede med andre, men forresten ere Afvigelserne imellem Udgg. 1791 og 1807 reent orthografiske.

Fortællingen er oversat paa Svensk (af P. Bergstrøm): «Kallundborgs Chrönika, eller Censurens Uphof; af Jens Baggesen. Öfversättning från Danskan», Stockh. 1792.

- -, - 11. Da Kronprinds *Humble* selv var ganske liden] Hertil i 1786 som Note under Texten: Altsaa i Kong Dans Tid; thi Humble var en Søn af Dan, som Saxo fortæller i sin Grammatica.

- -, - 12. En Hest i *Kallundborg* Borgmester blev] (jvfr. L. 14: Sit Tilnavn kunde han aldeles ikke lide) see den til Kong Dans Tid henlagte Fortælling "Jeppe" her foran, og navnlig S. 86, L. 17-18: *Peer Asen* blevet er Bormester i Kallundborg.

- 162, - 17. Pieriden] d. e. Musen.

- -, - 27-28. Kræmmere, som havde Been i Panden, og blot ei Horn] Jvfr. S. 93 L. 5-6 med tilhørende An-

mærkning. - Om Bagg.s Brug af *blot ikke* istedenfor *ikke blot* , see ovenfor, S. 351, Anm. til S. 91 L. 10.

- 163, - 1. Og gave *Lybeks* sorte Tavle Fanden] Hertil i 1786 som Note under Texten: Man har i Lybek den slemme Skik, at opslaae de fremmede Kiøbmænds i de smaae Kiøbstæder, eller rettere: Høkeres Navne, som have giort Fallit, og ikke kunnet betale, paa et sort Brædt, til evig Spot og Skiændsel. - Denne sorte Tavle fandtes ialfald endnu 1878, med en Indskrift 371 fra Anno 1580, i den store Sal i Lübecks gamle Skipperhuus: see Ugebladet "Nær og Fjern" for 24de Marts 1878, Nr. 299.

S. 163, L. 2. Pastorer, som holdt Troen reen og puur] En Note i 1786 henviser her til den Anholtske Historiografs Ord til Peder Paars (1ste B. 2den S.): "Vor Troe er reen og puur, som den var paa de Tider, Kong Dan ved Roret sad."

- -, - 7. Studenter] Saaledes 1791 (og Minerva). 1807 har vel: Studentre; men skjøndt Bagg. ganske vist, bortseet fra hiin Læsemaade i 1791, i sine ældre trykte Skrifter udelukkende bruger Fleertalsformen *Studentere* *), maa det dog vist ansees for lidet rimeligt, at han i 1807 har villet *indsætte* denne Skrivemaade, som *Rettelse* , tilmed i en paa Grund af Sammentrækningen saa haard og uskjøn Form, og Udgiveren har derfor troet, at Cæsemaaden i 1807 paa dette Sted ikke skyldes Andet end en Trykfeil.

- -, - 8. *Curtius*] d. e. den romerske Historieskriver Quintus Curtius Rufus. I Skoleforordningen af 1775 nævnes Curtius som en af de latinske Autorer, der af "de munterste og beste Hoveder" kunne læses udenfor de egentlige, for alle Disciplene befalede fælles Pensa i Latin.

- -, - 11. velske Bøger] Note i 1786: Det vil sige: i velsk

Bind indbundne.

- -, - 30. I det Fald *Kallundborg* var et *Geneve*]

I det Fald d. e. i den Henseende, i dette Punkt. - I den

daværende Republik *Geneve* var Forfatningen dengang endnu

væsentlig udviklet i demokratisk Retning.

- 165, - 3. Præstedeien] Ved det forældede Ord *Præstedeie* forstaaes: en Præsts Huusholderske, Kokkepige (eller * 372 Frille). Ordet *Deie* forekommer igjen i Bagg.s Fragment "Thora", 8de Sang.

S. 165, L. 16. Logomakie] d. e. Strid om Ord, Ordkløveri.

- -,- 25. trods deres tappre Sult] Note i 1786: Sult bruges ofte i Steden for Geist. Paupertas impulit audax, ut versus facerem etc. Citatet er af Horats's Breve II, 2, B. 51-52: "Fattigdommen, som gjør dristig, drev mig til at skrive Bers."

- 166, - 5. Harm] d. e. Græmmelse, Sorg; see ovenfor, Anm. til S. 90 L. 27.

- -, - 19. Sad den Velviiseste] *Velviis* og *Velviished* var i gamle Dage Titulaturen for Dommere og Øvrighedspersoner. Holberg siger i sine "Moralske Tanker" 1744, S. 461: "Titler have og i disse Tider saaledes tiltaget, saa at, hvis det stedse vil blive udi samme Gang, ville Keisere og Konger med Tiden have sig intet forbeholdet. En Tieneste Pige vil heede Demoiselle, en Jomfru, Frøiken, en Dommer skiæmmer sig ved den gamle Titel af velviis, og vil alleene

være velbaaren".

- -, - 27. Sad paa hans store purpurrøde Næse] Note i 1786: Slige Perioder, hvori man saa lumskeligen lader Nominativus og Verbum lege Skiul, ere nuomstunder meget i Moden, endog i Prosa; endskiønt de falde især en Oplæser meget for Brystet. Man maae Skik holde eller Land flye. I Juvenals Tid hed det: omnia græce! i vores hedder det: Alles auf Deutsch! - Eitatet af Juvenal er hentet fra hans 6te Satire, 95. 187 ("Alt gjøres paa Græsk").

- 167, - 9. Lig Kong Asverus] Esthers Bog, 6te Kap. - -, - 15. Antidot] d. e. Modgift.

- -, - 21. assoupere] d. e. dysse i Søvn.

- -, - 32. Slog Øier ud for ingen Ting] I den ovenanførte svenske Oversættelse lyder Stedet saaledes:

Hans lås små *tjyfvars* konst bedrog, På *stora* ögat han utslog.

Om den gamle Overtro med Hensyn til Kunsten at vise Tyve igjen ved at slaae Øiet ud paa dem, kan eftersees Werlauffs "Historiske Antegnelser" 1858, S. 164 og 494 og de der anførte Steder. At Færdighed i denne Kunst særlig tillagdes Smede, fremgaaer af en Note i P. Paars (2den B. 3die S.), hvor det siges om gamle Gunnild, at hun af sin afdøde Mand - ligeledes ved Navn Christen Smed - havde lært 373 "mange store Videnskaber, besynderlig at slaae Øye ud paa Folk, *hvor til mange Smede endnu lade sig bruge* ", saavelsom af Sganarells Replik i Uden Hoved og Hale, Prølog, 2den Sc.: "Ach Monsieur Vulcanus! *eftersom han er en Smed* , vil han da ikke giøre mig den Tieneste for Penge og gode Ord at slaae Øyet ud paa den der har staalet en Act bort af vores Comoedie". Gunnild tog dog altid 1 Skilling for at slaae et Øie ud, hendes Navne i Barselstuen tog 6, og begge Steder fremhæves Prisens Billighed: efter den gamle kallundborgske Krønike maa vor Christen Smed antages at have drevet denne Idræt alene for sin private Fornøielse eller for Honnørens Skyld, eftersom han gjorde det "for ingen Ting". - Fleertalsformen Øier (saaledes alle 3 Originaludgaver), som vist aldrig har havt Hiemmel i Sproget, kan Bagg. neppe formodes her at have brugt alene for at undgaae den af ham saa stærkt forfulgte Hiatus, men sagtens ogsaa for strax i Begyndelsen af sit KrønikeCitat ligesom at give Texten i den æsdgamle, hundrede Aar før Kong Dans Tid forfattede Foliant et til denne ærværdige Alder svarende, antikt udseende Præg.

S. 168, L. 11. Han kan lidt meer end Fadervor] d. e. kan gjøre Trolddomskunster, hexe, vise igjen, osv. Jvfr. ovenfor S. 63, L. 9.

- 169, - 3. *Herr Nielses* Hest] Det var en gammel, fra Middelalderen nedarvet Skik hos Almuen, som endnu vedvarede efter Holbergs Tid i det 18de Aarhundrede, at give Præster Titelen *Herre* (Herr), og tillige nævne dem ved deres Døbenavn (Molbech, Holbergs Com. 1843, S. 333). Det er vel en Levning af denne gamle Skik, naar Præsterne endnu den Dag idag i vore officielle Prædikantlister stadig opføreg ikke som "Pastor N. N.", men som ,,Hr. N. N."

- -, - 19-20. Maanen ,.. Endymion] Af Mythologien er det bekjendt, hvorledes den kydske Maanegudinde Diana blev fængslet af den sovende Endymions Skjønhed og ved Nattetid dalede ned til Jorden for at kysse ham.

- -, - 31. Kolden] d. e. Koldfeberen.

- 171, - 27 - S. 172, L. 2. lig en Kat . . . naar Dragøes Helt . . . den redder i et Seierslag] Den barbariske Folkeforlystelse paa Fastelavnsmandag at slaae en levende Kat af Tønden synes herhjemme at have holdt sig længst paa Amager og fortrinsviis at være bleven dyrket der: see Werlauffs Erindringer i Hist. Tidsskr. 4de R., 4de Bd., Kbhvn. 1874, 374 S. 375-76, jvfr. Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn for 13de Febr. 1804, Nr. 104, samt det næste Nr. for 17de s. M., hvor det hedder: "Til Amagernes Ære være det sagt, at man sidste Fastelavnsmandag ikke slog en Kat, men en *Dukke* af Tønden. Man seer altsaa, at de af egen Trivt have givet Slip paa den Uskik, som er bleven paaanket i forrige Numer."

S. 173, L. 31-32. Naturam furca pellas ex, hun kommer dog igien, den Hex!] Allusion til Horats's: Naturam expellas furca, tamen usque recurret (Brevene I, 10, V. 24), som i 1786 anføres i en Note, med følgende Tilføining: d. e. Jag Naturen ud med en Høetyv eller med en Galge (thi furca betyder begge Dele), den løber dog atter tilbage!

- 175, - 2. tredde] Om denne Form, see ovenfor, S. 305, Anm. til S. 2 L. 25.

- -, - 17. en sort Krabat] See ovenfor, S. 344, Anm. til S. 61 L. 27. - I Rallundborg fandteg tidligere en Latinskole. Den blev nedlagt ved den store Slolereduktion i 1739.

- -, - 20. røg af] d. e. bestod daarlig ved Examen, faldt igjennem.

- -, - 21. henrykt i Qvintilian] henrykt d. e. fortabt, fordybet. - Af den udmærkede romerske Rhetor *Marcus Fabius Quintilianus* , fra det 1ste Aarh. efter Chr., haves en vidtløftig Veltalenhedslære, Institutio oratoria, hvoraf 3 Bøger i Skoleforordningen af 1775 anføres iblandt de paabudte latinske Pensa.

- 176, - 29. Fordi han ligger under Mulde] Note i 1786: En meget uegentlig Talemaade om en, som er hængt.

- 177, - 16. lad den Fule, Smør, og Sild, og Lugt] Note i 1786: Hun forstod ikke hans hidsige Declamation, og troede derfor, han drømte om disse Ting, som hun hørte en forvirret Lyd af.

- 178, - 25. Som røg forgangen af med Nucleus] røg af: see ovenfor, Anm. til S. 175 L. 20. - Nudeus d. e. «Nucleus Latinitatis», et i sin Tid meget bekjendt lille latinsk-dansk Lexikon, udarbeidet af den lærde Gram og almindelig benyttet som Skolebog, første Gang udgivet 1722 og efter den Tid oftere oplagt.

- 179, - 7. Herr *Morten*] See ovenfor, Anm. til S. 169 L. 3.

- 180, - 26. Originalen hænger i Peer Paars] nemlig 375 Præsten Hr. Niels, der omtales paa flere Steder i P. Paars, navnlig i 1ste Bogs 2den og 4de Sang samt i 3die Bøgs 1ste Sang.

S. 180, L. 30. *Donat] Donat* er, i den danske som i fremmede Literaturer, en almindelig Benævnelse paa de ædste trykte Grammatiker til den første Skoleunderviisning, særlig i Latin. (Man har ogsaa, fra 1761, "En *dansk Donat* for Børn"). Ordet er dannet efter Navnet paa en berømt romersk Grammatiker Ælius Donatus, som levede i det 4de Aarhundrede, og hvis forskjellige Skrifter gjennem hele Middelolderen vare blevne benyttede som Grundlag for den grammatiske Underviisning; jvfr. Bogtitler som "den danske Florus" (efter den romerske Historieskriver Lucius Annæus Florus), "den danske Vitruvius" (efter den romerske Bygmester Marcus Vitruvius Pollio). Af *Donaten* og den af Prof. og Universitetsbibliothekar Thomas Bang forfattede lille Glosebog *Aurora* («Aurora Latinitatis in usum incipientium puerorum», 1638, og mangfoldige Gange senere oplagt) lærte lige indtil det 18de Aarhundredes Skolereform Disciplene i alle Danmarks og Vorges lærde Skoler de første Elementer af det latinske Sprog.

- 181, - 18. Tildeels dog Calvinister] Hentyder til den Ængstelighed, hvormed der i gamle Dage, i den strenge Orthodoxies Tidsalder med al dens dogmatiske Tvang, ogsaa herhjemme blev vaaget over at holde al Indtrængen af reformeerte Tendenser borte fra den rene lutherske Lære.

- 183. **Orphens og Enrydice** . Minerva, Jan. 1787. - Ungdomsarb. 1791, II, 79. - 1 DV. I, 207. - 2 DV. I, 168. -

Naar undtages, at der i Minerva har staaet *Zeline* i sidste Linie istedenfor *Palmine* (see ovenfor, i Anm. til S. 3 L. 16-20), er der forøvrigt ingen Afvigelser imellem de to Originaludgaver af dette Digt.

- 185, - 8-9. hist en giftet Flok, og hist en PebersvendeFlok] Saaledes baade 1787 og 1791. For ikke at lade Ordet Flok saaledes staae som Riim paa sig selv, have 1 DV. og 2 DV. paa det første Sted rettet det til *Skok* , en Forandring, som nærværende Udgiver dog ikke har troet at turde indføre i selve Texten.

- 186. **Emma** . Minerva, Novbr. 1786 (1ste og 2den Sang) samt Febr., Marts og April 1787. - Ungdomsarb. 1791, 376 II, 1. - Event. og com. Fort. 1807, II, l. - l DV. I, 351. - 2 DV. I, 235. -

Forskjellen imellem de to første Originaludgaver af nærværende "romantiske Evenyr" - som i Minerva blot er betitlet "Emna", i 1791: "et Digt i fem Sange" - bestaaer, foruden den i Anm. til S. 200 L. 7-10 nævnte Foramdring, væsentlig i, at paa eet Sted 4 nye Linier ere tilkomne i Ungdomsarb., medens et andet Sted 4 Linier, som fandtes i Minerva, ere bortfaldne; desuden ere gjennem hele Digtet enkelte Ord af og til ombyttede med andre. Imellem de to sidste Originaludgaver indskrænker Forskjellen sig, bortseet fra jevnlige orthografiske Uovereensstemmelser, saagodtsom udelukkende til, at to Smaastykker paa henholdsviis 4 og 8 Linier i 5te Sang ere bortfaldne i Udg. 1807.

Bagg. satte selv megen Priis paa dette i sin Tid saa berømte Digt og gav sig i en senere Periode ofte med Forkjærlighed Navn af "Emmas Sanger".

S. 187, L. 12. Blomsterengen] 1807 ved Trykfeil: Blomstertingen (1791: Engens Græsstraae; 1786 ganske afvigende).

- 188, - 25. hans eene Pande] d. e. *hans* Pande alene.

- 189, - 6. *Seline*] See ovenfor, S. 308, i Anm. til S. 3,

L. 16-20.

- -,- 16. Aglajer og Thalier] *Aglaia* og *Thalia* ere

Navne paa to af Gratierne.

- 190, - 1. Paladiner] Saaledes kaldtes de fornemste Riiddere i Karl den Stores Følge.

- -, - 3. Euphrosiner] *Euphrosyne* var Navnet paa den tredie af Gratierne.

- -, - 7. en *Charite*] Gratierne kaldtes hos Grækerne Chariter.

- -, - 19. det næstes] 1807: de næstes.

- 193, - 12. *Plato* siger] nemlig i Dialogen *Symposion* , hvor den af Bgg. her kortelig refererede Mythe lægges Aristophanes i Munden.

- -, - 14. skildtes] Bagg. skriver, omtrent lige hyppig, baade: *skilt, adskilt, særskilt* , de skiltes, og: *skildt, adskildt* ofv. med indskudt d. Paa dette Sted har 1791: skiltes, 1807: skildtes (og S. 193 L. 20 ligeledes 1791: adskilt, 1807: adskildt); men omvendt kan det ogsaa forekomme, at i forskjellige Udgaver af den samme Text den ældre Udgave har Formen *med* , den yngre derimod Formen *uden* dette indskudte d.
377

S. 195, L. 3. samler] 1807: samled.

- -, - 8. Den lyse Dagens Konge] d. e. Solen.

- -, - 25. Solen sinked sine Straaler] d. e.: Solen (der jo alt var paa Vei til at forsvinde bag Skoven) sagtnede sin Gang.

- 196, - 2-4. *Cynthia . . . Endymion*] Cynthia d. e. Diana; jvfr. ovenfor, S. 373, Ann. til S. 169 L. 19-20.

- -, - 28. hele Skabning, tie!] Ved Udtrykket hele Slabningen forstaaes: alt det Skabte; jvfr. ovenfor, S. 320, Anm. til S. 29 L. 19.

- -, - 30. Tag, Ekko, sørgelig igien] Tag igien d. e. gjentag. Samme Tmesis forekommer flere Gange hos Bagg.; saaledes atter nedenfor, S. 204, L. 28-29.

- 197, - 33. trylles] 1807: tryllet.

- 199, - 22. *Cypris*] d. e. Venus. I samme Betydming findes Cythere brugt strax efter, i L. 25.

- 200, - 7-10. Natur! . . . afsløre den!] I 1786 ender 2den Sang, istedenfor med disse 4 Linier, der her ere rykkede noget høiere op, med følgende:

Men jeg har nydt den - Erycine
Har venlig skienket mig dens Lyst;
Thi jeg har kyst engang *Zeline* ,
Og meer end Gratierne kyst.

Men o! jeg mistede mit Eden!
Kun Mindet tryller mig endnu.
Det er min Vellyst! ak! herneden
Er ingen anden for mig nu.

Erycine var et af Benus's Tilnavne.

- -, - 8. Isis] en ægyptisk Gudinde, hvis Dyrkelse var meget mysteriøs.

- 201, - 2. fremmet] Saaledes baade 1787, 1791 og 1807. Til Etendommeligheder ved Bagg.s Skrivemaade hører bl. A., at han gjennem hele sin Forfattervirksomhed bruger Formerne *fremmed* og *fremmet* (étranger) iflæng imellem hinanden, uden at Hensynet til det grammatikalske Kjøn i de enkelte Tilfælde kan sees at have havt nogen Indflydelse paa Valget.

- 203, - 20. leve] 1807: bleve, hvilket utvivlsomt ikkun er en Trykfeil.

- 204, - 14. symphonske] d. e. harmonisk sammenstemmende.
378

S. 204, L. 20. Var størknet, og ... groede] 1791, 1807: Er størknet, og ... groede.

- -, - 22. Favoner] d. e. Vestenvinde.

- -, - 23. Blomstre] Denne Fleertalsform forekommer oftere hos Bagg., og, som det synes, uden at dette staaer i Forbindelse med hans ligeledes gjentagne Brug af den nu forældede Enkelttalsform et *Blomster* , eftersom *Blomstre* flere Gange forekommer paa Steder, hvoor Enkelttalsformen Blomst findes i den nærmeste Kontext. Ved denne Leilighed kan endnu bemærles, at Bagg. oftere bruger den (ogsaa hos Oehlenschläger forekommende) urigtige Intetkjønsform *et Blomst* .

- 205, - 1. ængstligt] 1807: ængsteligt.

- 209, - 4. Skimmer] d. e. Glands; en Germanisme, der - ligesom Verbet at *skimre* - oftere forekommer hos Bagg., jvfr. S. 214, L. 14.

- -, - 7. efterligner] 1787, 1791, 1807 urigtig: efterligne.

- -, - 10. *Lauras* Ven] d. e. den italienske Digter *Petrarca* (1304-74), berømt iblandt Andet for sine Digte til Madonna *Laura's* Priis, der var Gjenstanden for hans haabløse, platonisk-sværmerike Kjærlighed.

- 211, - 20. Harme] Dette Ord staaer her brugt i dets ældre Betydning af: Græmmelse, Sorg; see ovenfor, Anm. til S. 90 L. 27.

- 213, - 1. Af Angst de neppe føle sig] d. e. af Angst ere de næsten ude af sig selv, næsten ikke mere sig selv bevidste (Gallicisme?)

- 214, - 7. hvert kiælent Lem] kiælen staaer her i Betydningen af: fiin, sart, lidet haardfør.

- 215, - 3. Op over] 1791, 1807: Og over.

- -, - 19. i Glædens Tempe] d. e. i Glædens trygge og smilende Hiem. *Tempe* var en for sin Skjønhed berømt Dal i det gamle Thessalien, mellem Bjergene Olympus og Ossa.

- -, - 23-25. Opvaagn dem ei! . . . men vaagn dem ei] Om denne Brug af *vaagne* som transitivt Verbum istedenfor *vække* : see ovenfor, S. 349, Anm. til S. 83 L. 9.

- 216, - 27. bestyrst] Saaledes - med udeladt t, for at undgaae de 4 Konsonanters Sammenstød - saavel Min. som 1791 og 1807. (Jvfr. Wessel, i Fortællingen "Stella", VI: "Saa raabte den *bestyrste* Dame"). Hvor Ordet fore« lommer uden Sammentrækning, som Trestavelsesord, skriver 379 Bagg. *bestyrtset* , saaledes f. Ex. i nærværende Bind S. 216 L. 1.

S. 217, L. 16. Gøttriks Svigersøn] I 1787 tilføies i en Note: Wittekind, Hertugen af Sadrsen. Efter et langt og fortvivlet Forsvar som Anfører for de vilde hedenske Sachser under disses Uafhængighedskamp imod Karl den Store endte han tilsidst med at underkaste sig og lade sig døbe 785.

- 218, - 20. store Digter, dig!] 1787, 1791: store Hogarth, dig!

- -, - 24. *Svada*] d. e. Veltalenheden, personificeret.

- 220, - 1-2. en Hertugs . . . Stat] Ordet Stat er her brugt i en af dets forældede Betydninger (Pragt, Stads), saa at der ved Udtrykket en Hertugs Stat bliver at forstaae: hele den til Hertugtitelen svarende

udvortes Herlighed.

- 221. **Døden og Doctoren eller Den sorte Pest** . Minerva, Marts 1791. - Ungdomsarb. 1791, I, 233. - Event. og com. Fort. 1807, II, 261. - l DV. I, 341. - 2 DV. I, 228. -

De tre Originaludgaver af denne Fortælling ere meget lidet forskjellige indbyrdes. Foruden de nedenfor i Anmærkningerne omtalte Tilfælde indskrænke Varianterne, bortseet fra et Par reent orhografiske Uovereensstemmelser imellem 2den og 3die Udg., sig til, at eet Ord i Minerva er blevet anderledes gjengivet i Ungdomsarb., somt at en lille Note, der i begge de første Udgg. fandtes til S. 223 L. 28, er udeladt i Udg. 1807.

- -, - 6. vor store Thessen lig] 1807: en gammel Dandser lig. Da denne temmelig tvungne Forandring utvivlsomt kun er bleven foretagen af Hensyn til de Bebreidelser, der bleve rettede imod Bagg. fra flere Sider - dog ikke, som anført i Biogr. I, 326, fra Lüxdorphs, thi han var død tre Aar iforveien - *), fordi han paa denne Maade havde indført en almindelig bekjendt Personlighed i sit Digt, har lldg. ikke taget i Betænkning her at gienoptage den oprindelige Læsemaade, der ialfald nu ikke længere kan have noget personligt Stødende ved sig. Den Paagjældende selv, Skuespiller ved det kgl. Theater *Carl* (ikke, som hos Nyerup anført, Christian) *Frederik Thessen* , der her var bleven * – 380 nævnt paa Grund af sin "lange, smalle, opløbne Figur" (Overskou), følte sig stærkt krænket ved denne Omtale og udgav, en fjorten Dages Tid efter at Digtet var udkommet, en fulminant "Appell til Publikums Domstoel imod den Baggesen, der har skreven Fortællingen: Døden og Dokteren, i Minerva for Martii Maaned 1791", en lille Piece, der ifølge Avertissementerne i Adresseavisen solgtes "til Beste for dem i Pesthuset, som selv maa bebreide sig deres slette Gestalt"; men han havde forøvrigt ikke stor Glæde af sin Retorsion, da Kritiken nu til Gjengjæld tog *ham* alvorlig i Skole for de grove Udtryk i dette hans "Skandskrivt". Der foreligger flere Vidnesbyrd om, at denne Skuspiller, "om hvem der sjelden var Andet at sige, end at han Intet kunde af Rollen" (Rahbek), og som, efter at have erholdt Affked fra det kgl. Theater, i Aaret 1796 blev Instruktør ved Theatret i Odense, paa Grund af sin Høide har maattet gjøre en mindre heldig Figur paa Scenen. Saaledes skriver Rahbek i sit Skrift "Om L. Holderg som Lystypildigter" (II, 225), hvor han taler om Besættelsen af Helenes Rolle i Ulysses von Ithacia: "men gives Rollen til en Thessen, der allerede som Mandfolk er et Hoved højere end alt Folket, da seer man saa kjendelig Lysten at gjøre Løjer, at det sande Løjerlige bortfalder"; og da Thessen døde i Odense 1798, skrev P. A. Heiberg under 18. Aug. s. A. til sin Broder, der var Rektor ved Kathedralskolen dersteds: "Man har fortalt mig, at Thessen er død; det vil jeg vel troe, men at han er begravet, har jeg ondt ved at troe, da jeg ikke formoder, at der i Fyen findes dræder lange nok til hans Ligkiste; maasle har man hugget ham over" (I. L. Heiberg, "Breve fra Peter Andreas Heiberg", 2det Opl., Kbhvn. 1883, S. 23-24).

S. 221, L. 17-19. ved den *ni* ! . . . Tobias maatte ryge] ved den *ni* ! d. e. ved den slemme Syge! Tidligere har man nemlig utvivlsomt ogsaa sagt: "den ni slemme Syge" o. desl. See Holbergs Komedie "Det iykkelige Skibbrud" 4de Akts 9de Scene, Sottfreds 4de Replik, efter Originaludgaven af 1731*); jvfr. Rahbeks Dske. Tilsk. 1802, S. 195.: "de * – 381 saakaldte Ni have faaet den ni slemme Syge". - Da Tobias (Sønnen) kom ind i Brudekammeret til Sara, hvis syv Mænd vare blevne myrdede af Asmodæus, den onde Aand, jog han, efter Engelen Raphaels Raad, Aanden paa Flugt ved at lægge Hiertet og Leveren af den fangne Fisk paa gloende Aske og ryge dermed (Tobias's Bog, 3die Kap., 9, og 8de Kap., 1-3).

S. 222, L. 7. Antidot] d. e. Modgift.

- -, - 20. den gamle Jomfrue-Værger] Min. og Ungdomsarb. have hertil som Note under Texten: Hercules. Med Betegnelsen "Jomfru-Bærger" ; , der ikke svarer til noget af de Herkules almindelig tillagte Epitheta, sigter Bagg. formodentlig enten til den af Heltens mange Kæmpebedrifter, hvorved han befiede den trojanske Konge Laomedons Datter Hesione, da hun, smeddet til en Klippe, skulde opsluges af et Havuhyre, eller ogsaa til Sagnet om, hvorledes han befriede Hesperiderne, da Kong Busiris i Afrika havde udsendt nogle køvere for at bortføre dem.

- -, - 21. *Berger*] d. e. kgl. Livmedikus, Kftsraad. Johan Just von Berger, som havde været Bagg.s Læge. Martsheftet af Minerva 1791 er sikkert udkommet i Slutningen af Maaneden, da ifølge Bladets Program hvert Hefte skulde udgives "nøyagtigen den sidste Søgnedag i hver Maaned", og da var Berger allerede afgaaet ved Døden (han døde d. 16de Marts 1791, 68 Aar gl.); i samme Hefte fandtes ogsaa et længere Digt af Pram, "Ved Bergers Død". Bagg. skrev ligeledes i Anledning af dette Dødffald et Digt, som første Gang blev trykt i hans "Ungdomsarb." 1791, II.

- 223, - 1. tredsindstive] Om denne Form see S. 296, Noten til L. 15.

- -, - 19. udaf] Saaledes Ungdomsarb. og 1807; Minerva: ud af.

- 224, - 29. Ræe] Ved en Ræe eller Ræde forstaaes: et Skræmsel, Skræmmebillede; en Fugleskræmsel.

- 225, - 12-13. Den gamle Blis, som tales om i Apocalypsis] Joh. Aabenb. 6, 8: "Og jeg saae, og see, en blegguul Hest, og den, som sad derpaa, hans Navn var Døden, og Helvede fulgte med ham; og ham blev given Magt over den fjerde Deel af Forden, at ihjelslaae med Sværd og med Hunger og med Pest og ved

Jordens vilde Dyr".
382

S. 226, L. 14. mit Møden] Om Bagg.s Brug af Intetkjøn til saadanne infinitiviske Substantiver, see ovenfor, S. 343, Anm. til S. 61 L. 8.

- -, - 15. *Winsløw*] d. e. Lægen Frederik Christian Winsløw, dengang Overchirurg ved Frederiks Hospital og Professor, død 1811 som Hofchirurg samt Etatsraad og Ridder af Dbg. I et Brev af 4de Juli 1792 til Vennen Reinhold i Jena ("Aus Baggesens Briefwechsel mit K. L. Reinhold und F. H. Jacobi", Leipz. 1831, I, 204) siger Bagg. ligeledes, at Winsløw, der var en gammel Ven af ham, men ikke hans Huuslæge, tre Gange havde reddet hans Liv. To Riimbreve til ham fra Bagg., rimeligviis fra Aarene 1792 og 1793, bleve trykte i "Skiemts. Riimbr." 1807.

- -, - 19-20. Nys trued' den tredoppelt frygtelig det Liv, som lærte mig at elske mine Dage] Disse Ord maae utvivlsomt referere sig til en Sygdom, som Bagg.s Kone Sophie har udstaaet i de sidste Dage af Aaret 1790: see ovenanførte "Briefwechsel" I, 15.

- 227. **Forfatterens Liv og Levnet, af hans Fætter** . Ungdomsarb. 1791, I, 1. - I DV. I, 1. - 2 DV. I, 1. -

I 1791 findes til denne Fortælling et 7 Sider stort "Real-Register" bagi, der imidlertid ikke længere synes at frembyde nogen Intereste og derfor er udeladt i nærværende Udgave. Det Samme er, af samme Grund, Tilfældet med endeel (18) af Anmærkningerne under Texen. Af Registeret skal her ikkun anføres et lille Brudstykke som Prøve:

L.

- *Latin* , er Honningen i de latinske Biekiiber, p. 251. betyder ikke meget i Corsøer, p. 243. 44.
- *Lethargie* , see Klokkere.
- *Lærde* , en Hoben af dem crepere, p. 247.
- *Lykke* , hvor underlig samme kan føie sig, p. 244.

M.

- *Mahomet* , fordømmes p. 238. *Mave* , bør besattes, p. 229. har
- sin Hierne for sig selv, p. 256 i Not.
- *Medicin* , den beste, p. 231.
- *Moses* , staaer i Fare for, at løbes over Ende, p. 245.
- *Muser* , ere prostituerte, p. 228. hilse paa Forfatteren, p. 250.

N.

- *Noah* , bierger det menneskelige Kiøn, p. 232.

O.

- *Oplysning* (Lumiéres, Ausklärung) er steget mangfoldig i Corsøer, p. 245, gaaer forvidt hos de Tydske (ibid.), ikke at tale om de franske (ibid. see 383*Noten*). for den skielve de Jydske Fødder i Horden (sammest.), (fee Jorddrotternes Klage,) Velsignelse over dem, fom bi
- *Opdragelfe* , dens Hødvendighed, drage til dens Forbedring (in p. 256. ftaaer ikke paa de beste fine).

Med Hensyn til den i dette Brudstykke af Registeret imder Rubriken "Oplivning" uden Hentydning til noget Sted i Texten indflettede Snært til de jydke Jorddrotter, see ovenfor, S. 358, Anm. til S. 115 L. 21-23.

Iblandt BP. opbevares to løse Folioblade med Concept til nogle til denne Fortælling henhørende Stykker, fom imidlertid enten ere blevne forkastede af Forf. ved den endelige Redaktion til Udgaven af 1791 eller mulig have været bestemte til en paatænkt fenere Udgave, som ikke er kommen istand. Medens eet Stykke heraf, paa 13 Linier, af Digteren er blevet omarbeidet til det "fragment af Labyrinten i Vers", som, med udtrykkelig Henviisning til nærværende Fortælling, blev optaget 1814 i hans Tidsskrift "Søndagen" (2 DV. VII, 13), turde følgende, til Beretningen om hans Skoleliv henhørende Fragment fortjene en Plads her:

Min Fætter i den Skole blev, som sagt,
En Hoben meer, end andre Poge blive,
Der finde alting kant og klart i Live.
Han havde det faa vidt i Skrivning bragt,
At han af Skriverdreng blev Skrivemefter;
Han læfte bedre for end vore fleefte præfter;
Han fang som ingen Degn i Amtet rundt omkring;
I Chriftendommen var han provstens Mefter;
Han kunde Bibelen fom ingen Ting -
Han gik til Tops, gik hovdkulds, gik paa Skøite,
Sad fast paa gale Hefte, spilte Floite,
Skar Silhouetter, malte, Bøger bandt,
Og giorde Kort, fom *Bugges* Bifald vandt,

L. 23. Han havde det faa vidt i Skrivning bragt] jvfr. 6. 244, S. 13 med tilhørende Anm.

L. 29. hovdkulds] Om denne Form see ovenfor, S. 307, Anm. til S. 3 L. 5.

L. 32. *Bugge*] d. e. *Thomas Bugge* , død 1815 fom Prof. i Astronomi og Mathematik ved Kjøbenhavns Universitet. I den Periode, her er Tale om; stod han i Spidsen for Landmaalingsvæsenet herhjemme. I "Skiemts. Riimbr." 1807 findes et Riimbrev til ham fra Bagg., dat. Paris 1798 ("Vers for Prosa").
384

Ja bygte Skibe, mindre vel, men fleere
End *Gerner* . Sligt og meget andet meere
Corsøer og Slagelse har med Forundring seet.
Af Nød han lærte sig i Dit og Dat at skikke.
Han blev fast alt, ham alt kom ud paa eet,
Men noget ordentligt, selv ordentlig Poet
Og ordentlig Professor blev han ikke.

Mottoet ("Men kan der vel tænkes noget Latterligere?") er laant fra en latinsk Afhandling af Tanaquillus Faber (Tannegui Lefèvre, 1717) "Om Poesiens Forkastelighed", trykt i Amsterdam 1697, i hvis 4de Kapitel Forf. na lig søger at latterliggjøre alt det uny ge Besvær, man paa .ger fig for igjennem det dunkle og kunstlede Digtersprogs Banskeligheder at arbeide sig frem til den rigtige Fortolkning af, hvad en eller anden gammel Digter kan have meent. S. 227, L. 11. min *Kallundborgske* gode Ven] Som Forfatter af P. Paars betegnede Holberg sig paa den i den hertil hørende Note angivne Maade.

- -, - 13-14. "Vort Levnet . . . og mægtig Sted"] Citatet er af P. Paars, 1ste Bogs 1ste Sang.

- -, Note 1. Skoleholder i Hulbye] Hulby er Navnet paa en Landsby ikke langt fra Rorsør.

- -, Note 3. Et meget got Ord . . . See Sapphos Brev til Phaon] Sigter til følgende Sted i "Sapphos Brev) til Bhaon, fordansket efter Ovid" (af Chr. Fr. Jacobi), i "Forsøg i de skj. og nyttige Videnskaber, samlede ved et patriotisk Selskab", 8de Stykke, 1770:

"End Charax ved min Sorg fremvoxer, Kræfter sanker;
Han trodsig hid og did for mine Øine *spanker* ."

- 228, L. 20. Pleiadernes Musik] Pleiaderne, egentlig Syvstjernen, en Gruppe af 7 store og mange mindre Stjerner i Stjernebilledet Tyrens Ryg; her brugt - ligesom Orioner S. 81 L. 13 og S. 122 L. 2 - istedenfor Stjernerne i Almindelighed. Om Stjernernes (Sphærernes) Musik, see ovenfor, S. 335, Anm. til S. 45 L. 3-4.
*
– 385

S. 228, Noten, L. 1. Tempus edax rerum] Ovids Forvandlinger XV, V. 234 ("Tiden, som gnaver paa Alt").

- -, -, - 5. Stedet, jeg sigter til] De herefter anførte tre Linier ere af Bagg. selv og findes, med ubetydelig Forandring, i hans ovenfor, S. 329 Note 2, omtalte Digt: "Melonen, en Taffel-Idyl", fra 1791.

- 229, - 14. siden] d. e. mindre, end mindre, end sige.

- -, - 21-22. I Unge, som endnu har ei begyndt . . . ferre] Som et af de første uregelmæssige Verber, hvis Bøining læres i de latinske Grammatiker, bliver Fero anført jer, tilligemed sine Hovedformer, som Betegnelse for Overgangen til et af de i mere fremrykkede og vanskeligere Stadier i den latinske Formlære.

- 230, - 10. *Klokker-Lethargie*] Jvfr. ovenfor, Anm. til S. 74 L. 28 ff. *Lethargi* betyder: Sovesyge; Søvnagtighed, Dorskhed, Dvaskhed.

- -, Rote l. Cavete . . . philosophiam] d. e.: "Vogter Eder, at ikke Nogen skal bedrage Eder ved Hiælp af Filosofien".

- -, Note 2, L. 9. klage med Seneca] I Slutningen af *Senecas* 106te Brev hedder det: Queraadmodum omnium rerum, sic litterarum quoque inteinperantia laboramus ("Som i Alting, saaledes ogsaa i de videnslabelige Studier, lide vi af Mangel paa fornuftig Begrændsning").

- 231, L. 18. *tænker ikke* !] Citatet i den hertil hørende Note er af et Riimbrev, dateret d. 14. Mai 1689, af den engelske Digter Prior (1664-1721); see «Poems on several occasions. By the late Matthew Prior, Esq.», London 1766, S. 9 ff. I sin Sammenhæng lyder Stedet saaledes:

If once for principle 'tis laid,
That thought is trouble to the head;
I argue thus: The world agrees,
That he writes well, who writes withe ease:
Then he, by sequel logical,
Writes best, who never thinks at all.

- -, - 20. *Som Sophocles* . . . siger] Det i Noten citerede Sted af Sophocles's Tragedie "Aias" lyder i ordret Oversættelse saaledes: "Nok! thi allerede megen Tig er forløben."

- -, - 27. Dulcian] et Blæseinstrument af en ældre, nu ikke mere brugelig Konstruktion. *) * 386 S. 232, L. 1. plat] d. e. ligefrem.

- -, - 21. *Seline, Cypris*] Om Seline see ovenfor, S. 308, i Anm. til S. 3 L. 16-20. - Cypris d. e. Venus.

- 233, - 25. fyrretive] Om denne Form see S. 296, Noten til L. 15.

- 236, - 22. Eilschov] d. e. Magister Fredenk Christian *Eilschov* , død 25 Aar gl. 1750, Mandt Andet bekjendt som Forfatter af forskjellige Skrifter, hvori han behandlede filosofiske Æmner i Modersmaalet og i en Stiil, som gjorde Fremstillingen fattelig for Alle.

- 237, - 13. Zadigs Autor] d. e. *Voltaire* . Af hans østerlandske Fortælling Zadig ere enkelte Brudstykker (om den Skarpsindighed, Zadig lagde for Dagen ved at kunne give en nøiagtig Beskrivelse af Dronningens Hund og Kongens Hest, som han aldrig havde seet, samt om hans Eventyr med Engelen Jefrad i en Eremits Skikkelse) gjennem Anthologier o. desl. blevne almeenbiekjendte. Den forelaae dengang allerede i to danske Oversættelser, den første ved ovennævnte Mag. Eilschov 1750, og en senere ved Jens Schelderup Sneedorff (i hans "Samtl. Skrifter" 9de Bd., 1777).

- 238, - 5. *Cora, 'Biram, Dathan] Korah, Dathan* og *Abiram* bleve opslugte af Jorden, til Straf fordi de havde sat sigop imod Moses og Aaron (4 Mose B., 16de Kap.)

- -, - 6. *Achab, Zambri* , Dronning *Jesabel*] Achab var Konge i Israel 918-897 f. Chr. Forledt af sin Hustru Jesabel offrede han til Baal og bedrev mere Ondt end alle Israels konger før ham. Han faldt i en Kamp mod Syrerne. - Zambri (eller *Simri*) bemægtigede sig Aar 929 f. Chr. Thronen i Israel efter at have dræbt Kongen og udryddet hele hans Huus, men efter ikkun syv Dages Regjering ramte Straffen ham for hans Misgjerninger: han blev beleiret af Omri, som Folket havde udraabt til Konge i hons Sted, og for ikke at blive tagen tilfange af ham opbrændte han sig selv tilligemed det kongelige Slot.

- -, - 12. oventil] d. e. ovenfor, i det Foregaaende.

- -, - 19. Polere Fuldmagts Støvler] Til denne skjemtende Anvendelse af Ordet *Fuldmagt* istedenfor *Fuldmægtig* har Bagg. havt et Forbillede i P. Paars, hvor Christen 387 Storch gjentagne Gange betegnes som Fogdeins "Fuldmagt."

S. 238, - 22. feil] 1791: Feil.

- -, Noten. *Socinus, Spinoza] Lælins Socinus* og hans Brodersøn *Faustus Søcinus* stiftede i det 16de Aarhundrede Socinianismen, der vilde have Skriften fortolket saaledes, at dens Læresætninger ikke kom i Strid med Fornuften, og blandt Andet forkastede saavel Læren om Treenigheden som om Christi guddommelige Natur fra Fødselen af. - Den berømte hodandske Filosof *Spinoza* , f. 1632, d. 1677, udtalte ogsaa i sine Skrifter rationalistiske Anskuelser om Dogmerne.

- 240, L. 5. *Hübners* skiemtende *Geographie*] d. e. Joh. Hübners paa Tydsk skrevne Geografi for de første Begyndere ("Kurze Fragen aus der alten und neuen Geographie"), oversat paa Dansk første Gang 1741. Til Oplysning om det "skjemtende" Indshold i denne Lærebog, hvoraf Forfatteren, der døde 1731, selv oplevede 36 Oplag i Originaisproget, kam exempelviis anføres 2det Kapitel, hvor der spørges: "Hvorledes afdeeles Europa?" og Svaret lyder: "I Skikkelse som en siddende Jomfrue. 1, *Fontangen* er Portugal. 2, *Ansigtet* er Spanien. 3, *Brystet* er Frankrige. 4, Den *venstre* Arm er England, Skotland og Irland", og saaledes didere indtil Nr. 11: " *Bagdeelen* er det Europæiske Tyrkie og Grækenland." I "Labyrinten" (I. 1792, S. 289) taler Bagg. om at *hübnerere* om udenlandske Seeværdigheder, og tilføier i en Note: "Hvo kiender ikke Hübners Ammestue-Geographie?"

- -, - 7. En Almanak, med Aftensang i Enden] Først fra Aar 1782 ophørte herhjemme efter kongelig Befaling den et Par hundrede Aar gamle Skik at trykke Bønner og Psalmer bagi Almanakkerne, hvorimod efter den Tid Anviisninger, Landvæsenet vedrøreude, bleve indsatte i deres Sted.

- -, - 8. salig Søfrens Arithmetica] Hermed menes den noksom bekjendte saakaldte "Søren Matthisens Regnebog" ("Een let Arithmetica eller Regne-Kunst . . . Forfattet og til Trøkken befodret af *Søfren Matthisen* ", 1696, og mange Gange senere oplagt), Forf. var Regnelærer og Klokker ved Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn.

- 241, - 15. Kue] Med Hensyn til den hertil hørende Note kan bemærkes, at ogsaa Ewald skrev Ordet paa denne Maade.

- -, - 22. *Pontoppidan*] Hermed sigtes til *Erik* 388 *Pontoppidans* Skrift: "Sandhed til Gudfrygtighed, udi en eenfoldig . . . Forklaring over Sal. Doct. Mort. Luthers liden Catechismo'', indført ved kgl. Befaling 1738 som almindelig Lærebog ved Religionsunderviisningen indtil 1794, da Balles Lærebog befaledeg indført i Skolerne. I en "Erindring til Skole-Mesterne" foran i Bogen gives der Anviisning paa, hvorledes de ved Streger i Marginen indcirklede Stykker ikke behøve at læres udenad, "NB. af de tungnemmede og med alt for liden Skole-Gangs-Tiid forsynede Børn", hvorimod "de, der eu har Mangel paa Tiid eller Nemme", ikke bør springe noget Stykke over.

S. 242, L. 5. Paa Kirkegaarden] Det lader ikke til at have været usædvanligt, at Skoledisciplene i ældre Tid fortrinsviis valgte Kirkegaardene til Legeplads. For ikke at tale om den vilde Tummel, som Slagelse Latinskoles Disciple efter Ingemanns Vidnesbyrd i hans Tid (fra Aaret 1800) opførte paa Kirkegaarden, og som kunde have sin Rimelighed, da Skolebygningen dengang endnu laae paa selve Kirkegaarden, haves der saaledes f. Ex. fra Aaret 1733 et Skolereglement for Aarhuus Kathedralskole (optrykt i E. G. Taubers Historia Scholæ Cathedralis Arhusiensis, Arhusiæ 1817), hvor det bl. A. hedder, at naar Disciplene gaae af Skole, skulle de, uden at gaae og lege paa Gaden, *Kirkegaardene* eller Skolebakken, strax forføie sig rolig hjem for at læse oder paa deres Lektier og skrive deres Stile.

- 243, - 5. For tvende Skilling] nemlig: ugentlig. Paa den Tid, her tales om, havde Korsør een Almueskole, hvor Lærefagene foruden "Christendom" bestode i Læsning, Skrivning og Regning. Skolelønnen var den samme, som dengang med ringe Modifikation var den almindelige i alle Kjøbstædernes danske Skoler (som de kaldtes i Modsætning til Latinskoleme): 2 Sk. ugentlig for hvert Barn, der alene skulde lære at læse, 3 Sk. for dem, der tillige lærte at skride, og 4 Sk., naar der enddidere forlangtes Underviisning i Regning. (See bl. A: G. Kriningelbach, "Et Par Bidrag til Skolevæsenets Historie i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede", i "Danske Samlinger" 2den R. III, 1873-74, S. 146 ff.)

- 244, - 9. Desidero] d. e. Jeg ønsker.

- -, - 13. Der om min Fætters Skrift gik Rye] Bagg. bevarede hele Livet igjennem en meget smuk Haandskrift. I 1 DV. VII findeg Facsimiler af den, fra Aarene 1783, 389 1807 og 1824, og til endeel af de af ham udgivne Digtsamlinger m. m. ere de elegante og smagfulde Tielblade kobberstukne efter hans Skrift.

S. 245, L. 2. En critisk Theolog af vores *Rørbyes* Værd] Da Prof. Anders Gamborg 1790 havde udgivet sit opsigtvækkende filosofisk-historiske Skrift "Nysa", i hvilket der blev rokket ved Historien om Syndefaldet og ved Moses' Autoritet, var kapellan ved Nikolai Menighed i Kjøbenhavn, den lidet anseete Jørgen Hatting *Rørbye* en af dem, der i Tidsskriftet "Kritik og Antikritik" fra den strengt orthodoxe Side - som Bagg. ikke havde nogen Sympathi for - drog stærkt tilfelts imod dette Skrift.

- -, - 7. *Jørgen Hattemager*] Aabenbart Allusion til Rørbyes Fornadne: *Jørgen Hatting* : "Med Hr. Rørbyes Fornavne raillerer han paa en lumpen Maade", hedder det herom i en Anmeldelse af "Ungdomsarbeiderne" i

"Krit. og Antikr." for d. 14de Juni 1791, Nr. 39.

- -, - 25. blir løbet overende] I den i Noten omtalte Erklæring i "Krit. og Antikr." (for d. 17de Decbr. 1790) havde Rørbye taget *Moses* i Forsvar imod Gamborgs Indvendinger og forekastet denne, at han i sin Nysa havde molesteret *Bibelen* , med tydelige Ord nægtet *Arvesynden* og forbrudt sig imod den Ed, han som Prof. Philosophiæ ifølge den *Nye Fundation for Kjøbenhavns Universitet* havde maattet aflægge paa, at han bekjendte sig til den uforandrede *Angsburgsle Konfession* .

- 246, - 4. Saa skiælve bør hver Jydsk - og vi er' alle jydske] Jvfr. Wessels:

. . . "søde Siæl! betænk, at vi desværre
Er alle Jyder for vor Herre."

("Den jydske Kavalleer").

Om den hos Bagg., ligesom hos Holberg, forekommende Brug af Ordet *jydsk* som synonymt med *dansk* er talt ovenfor, S. 363, i Anm. til S. 142 L. 9-11.

- -, Noten. Den nye lige Landevei var dengang ikke anlagt] Den nye Landevei mellem Korsør og Slagelse biev anlagt 1783.

- 248, L. 7-8. At give fattig' Børn . . . ved eget Bord at spise og at drikke] I det ovenfor nævnte Baggesenske Concept omtales dette nærmere saaledes:

Han havde Kost om Ugen fire Dage,
Han med det tørre Brød i Ugens andre tre
Sædvanligen til takke maatte tage.

390

S. 250, L. 21. for mig] d. e. før mig.

- -, - 23. Der staaer han] Bagg. kom i Slagelse Latinskole i Efteraaret 1777 og dimitteredes derfra fem Aar efter. - Som Supplement til hans i det Følgende indeholdte Yttringer om sit Ophold i Slagelse kan bemærkes, at i det ovenfor, S. 304, omtalte Manuskript: « *Jens Baggesens* Poetiske Stykker. Skrevne i Forfatterens 15de og 16de Aar i Slagelse» findes et Digt, hvori der blandt "Siældenhed er i Naturen" anføres: En værre Bye at boe udi end Slagelse.

Og da Digteren i Juni 1787 paa Gjennemreisen til Brahetrolleborg i Fyen kommer til Slagelse, skriver han i sin Dagbog (Biogr. I, 75): "Jeg druknede her en Deel af mine Bekymringer i den glædelige Tanke, at jeg ikke længere var Discipel i denne Kiedsomhedens Moderstad. Erindringen af de fire lange Elendighedens Aar, jeg der har tilbragt, satte min nærværende Forfatning, trods al dens Sorthed, i et Slags Lys. Det er mig umuligt, at befinde mig vel i denne Bye."

- -, - 25. for i Veien] d. e. iforveien. Jvfr. S. 21 L. 21.

- -, Noten. festinat . . . rapit] Citatet, der er hentet fra det Sted i Ars poëtica (V. 140 ff.), hvor Homers Fremstillingsmaade anbefales, lyder i dansk Oversættelse saaledes: "Han iler ... og river Tilhøreren midt ind i Begivenhederne, som om de vare ham bekjendte."

- 251, L. 14. Regenten] d. e. Rektor *Peder Wøldike* , der, somme Aar som Bagg. kom i Slagelse Skole, havde tiltraadt Rektoratet istedenfor den efter Ansøgning entledigede *Otto Rhud* (see nedenfor), som havde været først Konrektor og siden Rektor ved Skolen siden 1739. Wøldike var en af sin Tids anseete Rektorer, og under hans Bestyrelse gjaldt Slagelse lærde Skole for en af de bedste i Landet. Han tog sigmed faderlig Kjærlighed af sine Disciple, men paa Grund af de tidligere Tiders Slaphed i Skolebestyrelsen var han nødt til at regere med stor Strenghed. Om den Agtelse og Kjærlighed, Bagg. nærede for ham, saavelsom omvendt om den gunstige Dom, denne fældede over sin "ved Aand og Hierte lige udmærkede" Discipel, findes Meddelelser i Biogr. (I, 18-26); men Bagg. synes dog, selv i sin modne Alder, endnu at have bevaret en piinlig Erindring om ufortjent 391 haard Behandling fra denne strenge Skolemands Side (see Oehlenschlägers Erindr. II, 149).

S. 251, L. 16. *Pisistratus*] Om denne, som i det 6te Aarhundrede f. Ehr. opkastede sig til Enevoldsherre i Athen, meddeles i en hertil hørende Note i "Ungdomsarb." et smukt Træk paa Mildhed, hvorpaa Bagg. tilføier: "Slige Tyranner holder jeg meget af."

- -, - 19. hans Formand] Om den kundskabsrige, men svage og tilsidst for sin usle Skoletugt formelig berygtede *Rhuds* Bestyrelse af Rektoratet haves, forden Bagg.s Udtalelser, ogsaa Vidnesbyrd andenstedgfra, f. Ex. fro den i sin Tid som Bestyrer af Borgerdydskolen i Kjøbenhavn og som Rektor i Helsingør meget bekjendte Skolemand, Prof. Jens Bertel Møller, der bl. A. har opbevaret endeel morsomme Exempler paa,

hvorledes det var almindelig Skik og Brug Mandt Disciplene paa enhver mulig, selv den plumpeste, Maade at narre Rektoren op i hans aabne Øine ("Bidrag til Slagelse Latinskoles Historie" i Moldechs Hist.-biogr. Samlinger 1851, S. 221 ff.) forfor Bagg. S. 253 L. 9 lader hans Fornavn være *Otte* , vides ikke; det er neppe nogen Trykfeil, saameget mindre som der i et Baggesensk Riimbrev fra Aaret 1803 ("Forfatterens Liv og Levnet i Paris") igjen tales om "Rector Ott" (Riim paa: godt). Mellem Disciplene er R. maaskee gaaet under dette Navn. Selv skrev han sig, baade paa Tryk og i Skrift, og baade paa Latin og paa Dansk: Otto (ogsaa Ottho) Rhud.

- -, - 21-23. han havde hærdet et Henri Quatre-Bryst til *Josephs Lyst*] d. e. han havde, tvunget af Forholdene, maattet opgive sin egen personlige Tilbøielighed til at føre et faderligt Regimente (som Henrik den Fjerdes i Frankrig) og i dets Sted arbeide med despotisk Strenghed paa Gjennem« førelsen af Reformer (ligesom Keiser Joseph II i Østerrig).

- 252, - 29. Skolarkie] d. e. Skoleherredømme.

- -, - 30. *Ark*] d. e. Styrer (Scholarch = Skolebestyrer).

- -, Noten. i. p. l.] d. e. in pluribus locis (paa flere Steder).

- 253, L. 3. *Sobradise*] S. var Navnet paa et af de Kongeriger, som Don Quixote gav Sancho Panza Udsigt til, hvis det skulde slaae feil med den Ø, han først havde lovet at gjøre ham til Gouvernør over.

- -, - 13. Platos Republik] d. e. det af Plato i hans Bog om "Staten" opstillede Mønsterbillede af en fuldkommen Samfundstilstand.
392

S. 253, L. 17. *Primret*] Til Latinskolernes Eiendommelighed mod Stoningen af det 18de Aarhundrede hører ogsaa Pennalismen eller den saakaldte *Primret* , der dengang endnu bestod i sin fulde Flor, og ifølge hvilken Disciplene trolig fortsatte det Tyranni nedad, som de selv efter Datidens raae og barske Skoletone saa ubarmhjertig vare priisgivne fraoven. Hvad særlig Slagelse Latinskole under Rhuds Rektorat angaaer, anføres det ogsaa udtrykkelig af Prof. Møller i hans ovennævnte Bidrag, at Disciplene af Smaalektierne vare Mesterlektiens Tjenere, Opvartere og Rendedrenge, og Molbech tilføier, at det samme Forhold endnu bestod i denne Skole i Aarhundredets sidste Decennium.

- 254, - 3. mit hersoms Slaverie] hersoms er et af Bagg. dannet og vistnok ikke af nogen anden Forfatter efter ham optaget Ord, af Betydning som det tydske Adjektiv *hiesig* . Han skriver det ogsaa undertiden med stort Begyndelsesbogstav, og slaaer det undertiden fammen til eet Ord med det efterfølgende Substantiv, hvortil det hører: en Hersoms Himmel; i Hersomsgravens kolde Skiød.

- -, - 24. *Notarius*] Disciplene i Latinskolerne vare dengang endnu underkastede en vis Kontrol af en Opsynsmand af deres egen Midte, der kaldtes *Notarius* eller Skriveren. Han havde saaledes navnlig at optegne og melde dem, der ikke mødte regelmæssig ved Gudstjenesten eller ikke opførte sig sømmelig under denne, og de Skyldige bleve da straffede med større eller mindre Mulkter efter Brødens Beskaffenhed. Indemann, der kom i Slagelse lærde Skole 1800, taler i sin "Levnetsbog" om, hvorledes Skolens Notarius - et Embede, som de nederste Disciple skifteviis beklædte - ofte bleo plaget og knubset af de større Kammerater.

- -, Noten, L. 4. Aarhnndrede] forældet Fleertalsform istedenfor: Aarhundreder. I Vdskb. Selsk. Ordbog (1ste Bd., 1793) opføres Ordet endnu kun med følgende Former: et Aarhundred, flere Aarhundrede.

- 256, L. 1. firsindstive] Om denne Form see S. 296, Note 1.

- -, - 20. *Opdrageren*] Bagg.s Yttringer her om dette Æmne staae i Forbindelse med, at han netop paa den Tid var sysselsat med forskjellige Arbeider, Opdragelsesvæsenet vedrørende, som Prindsen af Augustenborg havde overdraget ham. I et Brev til sin Ven, Prof. Reinhold i Jena, af 28. Mai 1791, skriver han bl. A.: "Ich arbeite Nacht und Tag an einem Versuch über die *Erziehung* , oder Das, 393 welchem ich meine Zeit, alle meine Bestrebungen hinfüro gewidmet habe".

S. 256, Note 2, L. 2. *Obeliz's* Coll. de XXX Conscientiis] Den juridiske Professor, Kftsrd. B. G. von *Obelitz's* Kollegier over Moralen vare efter den ovenfor nævnte Prof. Møllers Vidnesbyrd (anf. St. S. 234) "temmelig vandede, og Indklædningen stiv og skolastisk", og M. besøgte kun hans Forelæsninger, fordi "det var Skik at høre Obeli". I et Riimbrev af 1806 til A. S. Ørsted taler Bagg. atter om "de tredive Samvittigheder, som, efter Obelizes Alphabet, bør findes, selv hos en Poet." Der haves paa det store kgl. Bibliothek en haandskreven Samling af O.s Kollegier, men disse - som ere af reent juridisk Indhold, medens Bagg.s Hentydning vistnok refererer sig til hans filosofiske Forelæsninger (til 2den Examen) - indeholde Intet til Oplysning om de "30 Samvittigheder".*)

- -, - -, - 5. Jorddrot-Samvittighed] Jvfr. ovenfor, S. 358, Anm. til S. 115 L. 21-23.

- -, - -, - - Capellan-Samvittighed] Ny Snært til Kapellanen *Rørbye* ; jvfr. ovenfor, S. 389, Anm. til S. 245 L. 2.

- -, - -, - 6-7. Den, Horaz taler om] nemlig i Brevene I, l, V. 61: "Intet at være sig bevidst, ikke at have nogen Brøde at blegne over."

-- 258. **Kirkegaarden i Sobradise** . Ungdomsarb. 1791, I, 243. - l DV. I, 279. - 2 DV. I, 163, -

Fortællingen er oversat paa Svensk i «Sommar-Promenaden» (Upsala) 1798 S. 62-66, og Oversættelsen derfra optrykt i J. Kr. Høst's «Svenske Blade» 1ste Bd., Kbhvn. 1799, 2det Hefte, S. 1-8.

Om Navnet *Sobradise* see ovenfor, S. 391, Anm. til S. 253 L. 3.

- 260, L. 20-22. Af Fyrster kiender jeg kun een, som skriver . . . Aviser selv] Man har meent, at disse Ord *– 394 sigtede til Fredenk den Anden af Preussen; men da han var død fem Aar før Digtets Fremkomst, passer hverken Præsensformen " *skriver* " eller "han har ingen Steen" paa ham. Udgiveren seer sig imidlertid ikke istand til at nævne nogen samtidig Fyrste, som Bagg.s Satire kan antages at have været myntet paa.

S. 263. **Theateradministatoriade** . Event. og com. Fort. 1807, I, 247. - l DV. I, 405. - 2 DV. I, 273. - Ved kgl. Resolution af 31te August 1798 var Generalmajor og 1ste Direktør i Generalpostamtet, kammerherre Ernst Fredenk Walterstorff, i den efter Ansøgning entledigede Hofmarskal Hauchs Sted, bleven udnævnt til første Direktør for Skuespillene fra Begyndelsen af Saisonen 1798-99, og Baggesen til Meddirektør, d. e. administrerende Direktør, sammen med digteren Thomas Thaarup og Prof. Jørden Kierulf, som alt siden 1794 vare Medlemmer af Theaterdirektionen. Ved sin Udnævnelse var Bagg. udenlands og kom først hjem d. 27de Novbr. s. A. Han forlod Kjøbenhavn igjen paa en ny Udenlandsreise i de sidste Dage af Septbr. 1800 og forblev - med Undtagelse af et sex Dages Ophold i Hovedstaden i Sommeren 1802 - fraværende indtil August Maaned 1806, og var saaledes aderede fra Slutningen af Saisonen 1799-1800 at ansee som udtraadt af Direktionen (Januar 1799 blev hans eneste Administrationsmaaned); men først under 9de Marts 1803 blev han, paa Ansøgning og med Pension, definitivt entlediget fra denne sin Stilling.*)

- 264, - 7. Professor, og Halvprovst paa Regentsen] Under 14de Mai 1790 havde Bagg. erholdt Titel af Professor. I Juli 1796 var han bleven Viceprovst ved Kommunitetet og Regensen; fra denne Stilling blev han i Naade entlediget under 20de Aug. 1802.

- -, - 11. Kongens Geburtsdag] Christian den Syvendes Fødselsdag var den 29de Januar.

- -, - 21. *Frue Heger*] d. e. den allerede dengang ved sit Spil og sin indtagende Personlighed almindelig yndede Skuespillerinde *Eline Marie Heger* , født Smidth. I November 1793 var hun som tyveaarig ung Pige gaaet over *– 395 fra Theatrets Dandseskole til Ckuespillet og var 1797 bleven gift med Jens Steffen Heger (Kamma Rahbeks Broder), der af Begeistring for Skuespilkunsten og af Kjærlighed til hende havde opgivet den studerende Bei og ligeledes var gaaet til Theatret.

S. 264, - 22. *Frøken Birouste* , samt *Jomfrue Beck*] Den saakaldte Julie Birouste - hendes virkelige Familienavn var Tarbesse - vor en ung Pariserinde, der ved Saisonens Begyndelse havde debuteret paa det kgl. Theater som Dandserinde. Hun gjorde i Begyndelsen megen Lykke, men maatte snart see sin Glands blive fordunklet af andre; og da hun ti Aar efter afgik ved Døden, 27 5lar gammel, blev det ikke anseet som noget Tab for Theatret. - *Eline (Ellen) Bech* , Datter af kgl. Skuespiller B., havde deButeret i Mai Maaned 1797, endnu ikke 15 Aar gammel, og udviklede i kort Tid sine ualmindelige Evner saa glimrende, at hun snart blev den meest yndede af de unge Skuesøillerinder; men allerede ved Slutningen af Saisonen 1801-2 forlod hun Theatret for kort Tid efter at indgaae Ægteskab (med daværende Cancelliraad, Herredsfoged Chr. Andr. Falbe i Odense).

- 265, - 2-3. mindre Skræk med mindre Børn, som mindre græde] nemlig i Laurids Kruses med saare ringe Bifald optagne Komedie "Emigranterne", hvor der i flere Scener forekommer et lille Barn, som bæres paa Armen, snart af Moderen (Mad. Heger), snart af en Tjenestepige (Jfr. Bech). Efter de S. 265 nærmere omtalte Fataliteter med Tilveiebringelsen af et til denne Barnerolle passende levende Subjekt endte det forødrigt med, at Rollen ved Stykkets første og sidste Opførelse, d. 4. Jan. 1799, blev udført af en Dukke.

- -, - 10. *Blankensteiner*] Bl., paa store Kjøbmagergade, handlede med de saakaldte Nürnbergervarer.

- -, - 22. Og lignende *Rungsted* paa et Haar] Skuespiller Ole Rongsted, der havde debuteret i Septbr. 1796, var en høi, sværtbygget Mand med et ikke meget bevægeligt Ansigt og et jevnt, adstadigt Borgermandsvæsen, der stak stærkt igjennem paa Scenen og nødvendigviis maatte giøre hans Repertoire noget indskrænket; men han besad ved Siden deraf en vis original tør Komik, der var af stor Virkning, og i Roller, hvor han kunde faae Leilighed til at lægge 396 dette eiendommelige komiske Lune for Dagen, vandt han meget Bifald.

S. 266, - 11. Meer værdt, end en Qvist med en Due paa] Allusion til to Skuespillere *Qvist* og *Due* , som

ikke hørte til Theatrets bedste Kræfter.

- -, - 18. *Foersom*] Peter Thun *Foersom* , hvis første Debut fandt Sted i Oktbr. 1798, og som under 19de Januar 1799 blev ansat som kgl. Skuespiller, gjorde i sine første Roller ikke synderlig Lykke og havde, hvad Organet og den reent personlige Optræden angaaer betydelige Vanskeligheder at overvinde, inden han kunde erhverve sig Publikums Yndest, som senere i rigt Maal blev ham til Deel; sin egen Tilfredshed opnaaede han aldrig. I den Udsigt over hans Levnet, der findes foran 2den Deel af Foersoms Digte, udgivne efter hans Død (Kbhvn. 1818, S. XX), bliver den ydmyge Tilltaaelse af svage kræfter, som Bagg. omtaler strax nedenfor (L. 24-25), netop anført exempelviis som en Yttring af den trykkende Modløshed og Mistillid til egne Kræfter, som paa den Tid hvilede med tung Vægt paa den begyndende og let intimiderede Skuespiller.

- 267, - 25. af alle de tre Gange tre] d. e. af alle de Ni, af alle Muserne.

- 268, - 4. rigtig! fra Top og til Knæer] Jfr. Biroustes ellers smukke og elegante Figur vansiredes meget ved, at Benene, fra Knæet og nedefter, ikke vare velførmede.

- -, - 20. *Dahléner*] Svenskeren Carl *Dahlén* var ansat ved Balletten siden 1791. *Dahléner* er her brugt i Almindelighed for: Dandsere. I en blandt BP. opbevaret Almanak, som Bagg. har benyttet til en "Theaterkalender for 1799", og hvori Udkastet til næværende Digt er nedskrevet, firides følgende, senere overstregede Linier:

Galeotti, Dahlén og Bournonville
Og Poulsen syøe - Souffleuren hæs -

Galeotti var Balletmester; Bournonville (gader til den i 1879 afdøde Balletmester) og Poulsen Dandsere.

- -, - 25. At hendes Siæl har en doppelt Krop] Den unge Dandserinde blev holdt under et ubarmhjertigt, tyrannisk Aag af hendes uformuende franske Pleieforældre, der havde fulgt hende hertil for at gjøre sig hendes Talent indbringende og udgave hende for deres Datter, og af hvilke navnlig Moderen bestandig opholdt sig i hendes Paaklædningsværelse 397 eller stod i Kulissen for, naar hun kom ud fra Scenen, at passe paa, at hun ikke sagde Nogen et Ord uden i hendes Paahør. I sin Fortvivlelse styrtede den unge Pige sig engang i Kanalen ved Nyhavn, men blev frelst af nogle Tililende, og det gav Anledning til, at hun blev taget ud af Pleieforældrenes Huus, og at diske efter Politiets Tilhold forlode Kjøbenhavn og reiste tilbage til Frankrig. Umiddelbart efter sin Befrielse, i Mai Maaned 1806, og inden Pleieforældrene endnu vare tagne herfra, antog hun igjen sit virkelige Familienavn.

S. 268, L. 29. Paa tredie Sted] d. e. paa fremmed Sted, borte herfra.

- 269, - 3-4. en Pialt Geburtsdagsvæv, *Evelina* kaldt] I Anledning af Kongens Fødselsdag (jvfr. L. 19-20) opførtes den 30te Januar 1799 - selve den 29de blev der ikke spillet - for første Gang "Arvire og Eveline", en Opera i 3 Akter med Musik af Sacchini, oversat fra Fransk af den i sin Tid baade som Læge og som Digter vel anseete Rasmus *Frankenau* ; men Stykkt blev fundet meget kjedsommeligt. I den ovenfor nævnte Almanak har Bagg. noteret: "31. Decbr. 1798. Syngeprøve paa *Evelina* paa Musiksalen. Forandret under Sangen en Snees Steder i den slette Oversættelse".

- -, - 15. et artigt Klynge] Bagg. sætter saagodtsom konstant *Klynge* , ligesom her, urigtig i Intetkjøn.

- -, - 22. hvad ingen vist havde smagt] d. e. hvad der vist ikke vilde have smagt Nogen.

- 270, - 13-14. Den Kage, jeg, forrige Fødselsdag, Hans Majestæt saa got som forærte] Det foregaaende Aar var i Anledning af Kongens Fødselsdag Bagg.s Opera "Erik Eiegod'', med Musik af Kunzen, bleven opført (ligeledes den 30te Jan.) for første Gang. Den blev i sarnrne Aar givet endnu ni Gange med stadig stigende Bifald. For denne Opera var der under 11te Marts 1797 bleven uddetalt Forfatteren af Theaterkassen et Honorar af 400 Rdlr.

- -, - 18. Paa Hoftheatret] Dette brugtes dengang til Dandseøvelser.

- -, - 25. *Tielmann* , og *Staal*] d. e. de daværende Dandseskolarer Tillman og *Stahl* .

- -, - 29. Lux] *Lux* (eller *Luxe*) brugtes tidligere ikke ualmindelig for: Luxus. Samme Form forekommer flere 398 Gange hos Bagg., saaledes endnu i et Digt fra Slutningen af 1818 ("Epigrammatisk Theater-Critik".)

S. 271, C. 6. smagter] En oftere hos Bagg. (ligesom stadig hos Ewald) forekommende Germanisme for: smægter.

- -, - 25. Rester af løbende Qvartaler] Har maaskee Hensyn til en Bestemmelse i den for den nye Direktion udfærdigede Instrux, hvorefter Forskud til Personalet, i Modsætning til den under tidligere Direktioner udviste større Liberalitet, fremtidig ikkun maatte tilstaaes indtil Beløbet af eet Kvartals Gage mod Afdrag i to Kvartaler. I Almanakken har Bagg. noteret Begjæringer fra Forskjellige af Personalet om

Udbetaling af Gagebeløb for det løbende eller næste Kvartal.

- -, - 28. *Hansen . . . Nielsen*] Den Første var Regisseur, den Anden Maskinmester ved Theatret.

- -, - 29. *Øegaard*] Theaterbud.

- -, - 30. *Knudsen*] Endskjøndt der paa dette Sted ellers kun er Tale om Personer udenfor den egentlige Skuespilleretat, kan der dog med denne Knudsen neppe være meent nogen Anden end den bekjendte Skuespiller *Hans Chr. Knudsen* , der, saaledes som det fremgaaer baade af Overskous Bog og af nogle Udgiveren velvillig meddeelte Oplysninger fra Theaterarkivet, netop dengang havde været indviklet i forskjellige alvorlige Theaterfortrædeligheder, som nok for en Tid kunde betage den ellers saa lystige og livsglade Mand sit gode Humør. Om Knudsen see forøvrigt Bagg.s Digt "Eorrex med en Trumf paa" og hans Epigram "Til Kiøbenhavn. (Ved en Skuespillerligbegiængelse)'', begge oprindelig trykte i Danfana for Mai 1816.

- 272, - 1-2. Jeg gaaer i *Beskrivelsen* meget forbi, hvorved jeg i *Handlingen selv* stod stille] I Anledning af disse Linier bemærker Overskou (III, 728): "men medens han stod stille, afgjorde den almene Velvillie for ham i Almindelighed Sagen saaledes, at han midt i Forlegenheden fandt sig glad overrasket ved, at den var forsvunden".

- -, - 13. *Frydendal*] rettere: *Frydendahl* . Det varede længe, inden denne geniale Kunstner, der der med to Aars Afbrydelse havde været ved Theatret siden Aaret 1786, erholdt Leilighed til at gjøre sine rige og mangesidige Evner gjældende; men allerede paa den Tid ansaaes han dog i Almindelighed for en af Scenens Ypperste; jvfr. Bagg.s Ord om ham nedenfor, S. 276. I sine Theaterkritiker fra 399 Aaret 1814 har Digteren gjentagne Gange og i stærke Udtryk ydet ham sin beundrende Anerkjendelse.

S. 272, L. 31. Et Ministerium] Den 17de Januar 1772 styrtedes Struensee.

- 273, - 3. Souffleuren] d. e. Musikhandler og Nodetrykker Søren *Sønnichsen* (jvfr. L. 23). Han afgik fra Soukkleurtjenesten i Oktober Maaned 1799.

- -, - 18. *Barnlige Kiærligheden*] Det yndede Syngespil "Barnlig Kiærlighed", i 1 Akt, oversat fra Fransk af Frankenau, blev opført den 17de Januar (for 6te Gang).

- -, - 19. Forsøgte jeg *Øhlenschlæger*] Den 15de Febr. 1797 havde Oehlenschläger, 18 Aar gammel, debuteret 1ste Gang paa det kgl. Theater, og fra 1ste Febr, 1798 var han bleven ansat som Skuespiller ved Theatret; den 3die Jan. 1800 blev han efter Ansøgning allernaadigst entlediget. Under 27de Mai 1799 tilstodes der ham paa Theaterdirektionens Instilling et Gratiale af 40 Rdlr. af Theaterkassen, fordi han under Souffleurens Sygdomsforfald med Ufortrødenhed havde paataget sig dennes Forretninger.

- -, - 21. *Rosing*] Den bekjendte Skuespillr og Instrukteur Michael *Rosing* , som da, 43 Aar gammel, stod i sin fulde fysiske og kunstneriske Kraft.

- -, - 24, den selvdimitteerte Hassing] I den forløbne Deel af Saisonen havde en Konduktør Hassing, der ligesom Sønnichsen besad gode Kundskaber i Musiken, gjort nogle Prøver som Souffleur, "men da han fik adskillige Aarsager til ikke at ville have dette Embede, takkede han mangfoldigt for den Ting og resignerte" (Øst's "Litt.-, Kunst- og TheaterArchiv" Nr. 5 & 6, Septbr. 1799).

- -, - 25. Blæser] ordret Gjengivelse af det franske Ord *Souffleur* .

- 274, - 3. Navn!] 1807: Navne! hvorved Ordet kommer til at staae uden tilhørende Riim.

- -, - 23, *fra neden af op*] Saaledes Manuskriptet i oftnævnte Almanak. (1807: *fra neden ad op*).

- -, - 26. vor salig *Link*] d. e. Dandseren Johannes Peter Linck, om hvem der er talt ovenfor, S. 310-11, i Anm, til S. 11 L. 10. "Salig" kaldes han her kun af Hensyn til, at han (siden 1788) ikke længer var i det kgl. Theaters Tjeneste. Han døde først 1812, i Kiel, hvor han, efter sin Afgang fra det kgl. Theater, i adskillige Aar havde været ansat som Dandsemester ved Universitetet.
400

S. 274, L. 28. *Zinck*] d. e. Hardenack Otto Conrad *Zinck* , en i Husum født, tydskdannet Mand, ansat som Syngemester her 1787.

- -, - 32. paa Skree] d. e. paa Skraa. Jvfr. f. Ex. "Giengangeren" 1807, S. 129, L. 3: Grantræer og Fyrrer op ad Skreen krybe.

- 275, - 8. skriver om en Souffleur] d. e. søger skriftlig om en S.

- -, - 23. Af Glæde vidste jeg ei at stædes] stædes staaer her brugt i Betydning af: forholde sig rolig paa

eet Sted; og Talemaaden svarer altsaa nærmest til, hvad man nu vilde kalde: af Glæde vidste jeg ikke, hvad Been jeg skulde staae paa.

- 276, - 2. Den første Scene, hvori blev sovet] Idet Tæppet rullede op, og under hele den første Scene, saae man Frydendahl, der forestillede en gammel Mand, sovende paa en Græsbænk ved Foden af et Træ.

- -, - 3-8. Den Digter . . . Herr Guds Rival] I Henhold til en forøvrigt ikke nærmere bekjendt Mythe om mere end een Generation af Gratier lader Homer Søvnguden blive gift med "en af de yngre Chariter", Pasithea (Iliadens 14de Sang, B. 267-69). Naar nu derhos erindres, at Søvnen stundom fremstilles som en gammel Mand, turde vel, saafremt der ikke ved "den Digter" i L. 3 er tænkt paa en bestemt Person, Meningen være denne: Naar man saae Frydendahl, som han laae der sovende, agerende en hvidhaaret gammel Mand og med sine ædle og regelmæssige Ansigtstræk og den udmærket smukke Legemsbygning - saaledes beskrives han af Overskou netop ved det Tidspunkt, der her er Tale om, i hans 34te Aar - rivaliserende med de antike Guder i Skjønhed, saa laae det nær for Enhver, der var begavet med poetisk Sands, i dette Billede at see en Personifikation af Søonguden selv og at forklare sig, hvoriedes denne Gud, trods sin høie Alder, kunde blive kjendt værdig til at erholde en af de ungdommelige Gratier tilægte.

Huldgudinde (L. 5) er et af Bagg. meget hyppig anvendt, om end ikke først af ham i Literaturen indført Ord (efter det tydske Huldgöttin), der snart betyder Gratie, snart Muse, stundom ogsaa, i Fleertalsformen, bruges om Muser *og* Gratier tilsammen. Enkelte Gange forekommer i de samme Betydninger Ordet Huldinde (tydsk: Holdin, Huldin).

- -, - 33, og S. 277, L. 1. Glugmaaned . . . Christmaaned] 401 Her er fra Digterens Side en Misforstaaelse tilstede: *Glugmaaned* er ikke Februar, men Januar, og *Chyristmaaned* er December.

S. 277, L. 9. hyppe sig] d. e. ophobe sig (Tydsk: häufen sich), en Germanisme, der gjentagne Gange forekommer hos Bagg. og overhovedet tidligere ikke var ualmindelig. Der ankes allerede over den i Lærde Eft. for 10. Oktbr. 1795). Jvfr. f. ex. schaek Staffeldts: "Ævner du *hyppe* i eet Secund!" (Samlede Digte 1843, I, 218-19), I samme Betydning findes Ordet endnu brugt af Madvig 1830 i Maanedsskr. f. Litt. IV, 439.

- -, - 29-32. Jeg selv har skrevet en Opera, der ... maaskee var bleven i Form passabel] Hermed menes Bagg.s Opera "Holger Danske", 1789, ved hvis Bedømmelse Kritiken (Rahbek, Abrahamson o. Fl.) bl. A. havde anket over den store Overflødighed af Handling, der her var presset sammen i det indskrænkede Rum af 3 Akter. I en Dagbogsoptegnelse fra Jan. 1790 bemærker Bagg. ligeledes om denne Opera, at den er "alt for fuldproppet af Handling".

- 279. **Jordens Kiærlighedshistorie, eller Aarstiderne.** "Skuddagen" 10de April 1814. - 1 DV. I, 429. - 2 DV. I, 289. -

Paa Tydsk ("Die Jahrzeiten") i Digterens "Heideblumen", Amsterdam 1808, S. 44 ("Poet. W." 1836, II, 248). En Sammenligning imellem den danske og den tydske Text gjør det umiskiendeligt, at sidstnævnte ogsaa er for *fattet* før den danske.

Dette Digt er, efter Texten i "Heideblumen", blevet oversat paa Fransk 1808 af en ung Dame, Datter af den franske Ceremonimester og Gesandternes Indfører ved Keiserhoffet i Tuilerierne, Grev Cramayel; men det er ikke Udg. bekjendt, om denne Oversættelse nogensinde er bleven trykt: see Biogr. III, 303; jvfr. Bagg.s Digt "Til Greven af Cramayel", Paris 1810, oprindelig trykt i "Søndagen" 27. Febr. 1814, Nr. 4.

- -, L. 14. Hendes lille Jomfru Terne] d. e. Maanen, Jordens Drabant.

- 280, - 18. spillende paa Sivet] I den tydske Text: auf dem Röhrchen flötend.

- 281, - 6. blikte] Verbet *at blikke* (d. e. skue, see, see *til*) maa, om det end allerede forekommer i vore gamle Kæmpeviser, dog hos Bagg. og andre samtidige Forff. stemples som en Germanisme og er ogsaa som saadon gjentagne Gange 402 bleven paaanket af Kritiken. (Saaledes gjør f. Ex. M. C. Bruun i sine anonymt udgivne "Kritiske Randgloser til Nytaarsgave for Damer 1794" i Anledning af et Digt af Haste den Bemærkning: ,,at det danske Sprog ikke kiender det Udtrtyk at *blikke* om sig. Det maae være optaget efter tydske Bartskiærsvenne"). Hos Bagg. forekommer Ordet oftere, deels - som her - brugt absolut, deels i Forbindelse med forskjellige Præpositioner (blikke op, blikke ned, blikke om sig): see saaledes S. 281, L. 28. S. 281, L. 28. mod] d. e. mod i Hu.

- 282, - 13. Flud] En hos Bagg. hyppig forekommende Germanisme, for: Strøm.

- -, - 25. brændendere] Til denne imod Reglerne dannede Komparativform forekommer der Sidestykker et Par andre Steder hos Bagg., saaledes: forladtere i "Labyr." I, 1792, S. 403; himmelkere i Digtet "Drømmen i Kronprindsessegaden No. 390" fra 1815; italienskere i "Dannora" 27. Marts 1814, S. 99 (jvfr. saadanne Superlativformer som: uhørteste i "Labyr." I, 1792, S. 413; aabneste og cultiverteste, smstds. II, 1793, S. 82 og 315; glimrendste i Riimbrevene "Apollo den Syttende" og "Tilbagegangen over Rubicon" fra Aarene 1795

og 1804; spændteste i "Søndagen" 13. Febr. 1814, S. 15; afgiorteste i "Danfana" Febr. 1816, S. 121; ja endog, i Originalmanuskriptet til det i Biogr. III, 210-28 unøiagtig aftrykte Brev fra Marts 1806: de vildeste og barbariskte Folk).

- 283, - 20. over alle Bierge] Germanisme, for: afsted, langt borte ("über alle Berge").

- -, -21. i Hiertet nu den Braad] d. e. nu med den Braad i Hiertet.

- 287,- 10. snuppe] d. e. pudse, "snyde".

- 289, - 24-25. I er' alle velske, naár det gielder Elskov!] Ordet velsk, som egentlig betyder italiensk, dernæst ogsaa i det Hele: sydlandsk, bruges stundom, ligesom paa Tydsk ("deutsche Treue, wälsche Tüeke"), særlig i nedsættende Betydning = troløs, falsk, umandig o. desl.

- 290, - 23. Sukked - sagde det - og krøb deri] en tydsk Vending, der er bleven staaende fra Originalens: Seufzte - sprach's - und schlüpft' hinein.